

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
Факультет культурології та соціальних комунікацій
Кафедра культурології та медіакомунікацій**

ГЕРМЕНЕВТИКА КУЛЬТУРИ

Програма та навчально-методичні матеріали до курсу
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 034 «Культурологія»
ОП «Теоретична та прикладна культурологія»

Харків, 2025

УДК 801.73:130.2](073)

Г38

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК

(протокол № 12 від 28.03.2025 р.)

Рецензенти:

Петренко Д.В., д-р філос. наук, професор, зав. кафедри теорії культури та філософії науки Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна

Александрова М.В., канд.філос. наук, доцент кафедри культурології та медіакомунікацій Харківської державної академії культури

Укладач:

Панков Г.Д., д-р філос. наук, професор Харківської державної академії культури

Г38 **Герменевтика культури** : програма та навч.-метод. матеріали до курсу для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти, спец. 034 «Культурологія», ОП «Теоретична та прикладна культурологія» / М-во культури та стратег. комунікацій України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т культурології та соц. комунікацій, Каф. культурології та медіакомунікацій ; уклад. Г. Д. Панков. Харків : ХДАК, 2025. 106 с.

Навчальний курс «Герменевтика культури» призначений для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти зі спеціальності 034 «Культурологія». Його мета – виробити у здобувачів навички ґрунтовного вивчення та осмислення текстів різноманітних культурних галузей. Зміст курсу дозволяє поглибити підготовку здобувачів у галузі засвоєння дослідження культури як системної цілісності у взаємозв'язку різноманітних підходів й методів. Його обсяг – 3 кредита ЄКТС. Загальна кількість годин – 90 (18 годин лекцій, 12 годин – семінарських занять, 60 годин – самостійної роботи за денною формою навчання).

УДК 801.73:130.2](073)

© Харківська державна академія культури, 2025 р.

© Панков Г.Д., 2025 р.

І. РЕКВІЗИЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття освіти	заочна форма здобуття освіти
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 03 Гуманітарні науки Спеціальність 034 Культурологія	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	Освітньо-професійна програма Фундаментальна та прикладна культурологія	4-й	
		Семестр	
		7-й	
		Лекції	
аудиторних – 30 самостійної роботи студента – 60	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	20 год.	
		Практичні, семінарські	
		10 год.	
		Самостійна робота	
		60 год.	
		Вид контролю	
		іспит	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 30 год. / 60 год.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Курс “Герменевтика культури” передбачений освітньо-професійною програмою підготовки бакалаврів культурології «Фундаментальна та прикладна культурологія». Його обсяг – 3 кредита ЄКТС. Загальна кількість годин – 90 (18

годин лекцій, 12 годин – семінарських занять, 60 годин – самостійної роботи за денною формою навчання). Навчальна дисципліна дозволяє здійснити теоретичну підготовку здобувачів у галузі дослідження культури як цілісного феномену в різноманітних формах її презентації.

Мета курсу – виробити у здобувачів навички ґрунтовної інтерпретації різноманітних текстів культури. *Предмет курсу* – з’ясування та застосування герменевтичного потенціалу культурології в роботі з певними текстами.

Загальні та фахові компетентності, які формує дисципліна (відповідно до освітньо-професійної програми):

Загальні компетентності	ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
	ЗК 4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професії.
	ЗК 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
	ЗК 6. Здатність бути критичним і самокритичним.
	ЗК 7. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
	ЗК 10. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності

Фахові компетентності	ФК 1. Здатність логічно та аргументовано презентувати результати розумової діяльності в усній та письмовій формі.
	ФК 2. Здатність застосовувати концепції, теорії і методи вивчення культури до аналізу ідей, інститутів і практик в історичному та сучасному контекстах.
	ФК 3. Здатність до критичного аналізу та інтерпретації значень та смислів культурних текстів з використанням загальнонаукових та спеціальних наукових методів.
	ФК 4. Коментувати, анотувати та реферувати фахову літературу, створювати логічно і структурно організовані тексти з визначеним призначенням на основі стандартних методик.
	ФК 5. Здатність аналізувати культурні об’єкти у широкому суспільному контексті (історичному, соціальному, антропологічному, політичному, релігійному тощо).
	ФК 6. Здатність до практичного застосування методологічного та методичного інструментарію культурології з урахуванням його професійної та соціальної актуальності.

Програмні результати навчання (відповідно до освітньо-професійної програми):

Програмні результати навчання	1. Знати предметну галузь культурології та основні теоретичні підходи до інтеграції емпіричних фактів.
	2. Демонструвати базові знання з історії формування культурології, розуміти її методологічну специфіку в контексті досліджень культури в суміжних наукових галузях.
	3. Ідентифікувати та використовувати загальні та спеціальні методи аналізу культурних форм, процесів та значень у відповідності до

	поставлених завдань та затвердженої методики.
	4. Знаходити, здійснювати відбір та впорядковувати факти щодо культури з різних первинних та вторинних джерел для забезпечення потреб професійної діяльності.
	5. Інтерпретувати культурні тексти (речові, друковані, візуальні) з використанням спеціальної літератури та аргументовано викладати умовиводи щодо їх змісту.
	6. Застосовувати спеціальну (культурологічну, гуманітарну, соціальну) термінологію у відповідності до правил та норм професійної комунікації (усної, письмової), зокрема з представниками інших наукових спеціальностей.
	15. Здійснювати прикладні дослідження у сфері культури з дотриманням стандартних процедур (зокрема: постановки цілей і завдань, виділення об'єкта та предмета дослідження, вибору способу і методів дослідження).
	16. Коментувати, анотувати та реферувати фахову літературу, створювати логічно і структурно організовані тексти з визначеним призначенням на основі стандартних методик.
	18. Презентувати знання про культуру у зрозумілий спосіб, зокрема з використанням сучасних технологій, вести публічну дискусію з питань культури.

Прикінцевим результатом вивчення навчальної дисципліни має стати поглиблення рівня соціальної самоідентифікації (самовизначення) у майбутніх бакалаврів.

Основний засіб діагностики успішності навчання — іспит.

Оцінювання знань здійснюється за 100 бальною рейтинговою шкалою.

Основним критерієм успішності вивчення здобувачем освіти навчальної дисципліни є отримання ним не менш як 60 балів зі 100 за сукупністю усіх видів робіт: складання підсумкового іспиту, участь у лекційних заняттях, відповіді на семінарських заняттях, виконання завдань для самостійної роботи.

Критерії оцінювання результатів навчання:

1. Високий рівень знання матеріалу курсу (90 – 100 балів, А – відмінно):
 - вільне володіння понятійним апаратом,
 - вільна орієнтація в матеріалі курсу і здатність відповісти на різні питання;
 - високий рівень виконання програмних завдань.
2. Достатньо високий рівень знання матеріалу курсу (74 – 89 балів, С, В – добре):
 - добре володіння основними термінами і поняттями,
 - досить вільна орієнтація в матеріалі курсу і здатність відповісти на основні питання;
 - добрий рівень виконання програмних завдань.
3. Посередній рівень знання матеріалу курсу (60 -73 балів, D, E – задовільно):

- посередній рівень володіння основними термінами і поняттями,
- недостатньо вільна орієнтація в матеріалі курсу і здатність відповісти на окремі питання;
- посередній рівень виконання програмних завдань.

4. Незадовільний рівень з можливістю повторного складання (35 – 59 балів, FX – незадовільно):

- незнання окремих термінів та понять,
- незнання основного матеріалу курсу і неспроможність відповісти на більшість питань;
- незадовільний рівень виконання окремих програмних завдань.

5. Незадовільний рівень з обов'язковим повторним вивченням дисципліни (0 – 34 бали, F – незадовільно):

- незнання основних термінів та понять,
- незнання матеріалу курсу і неспроможність відповісти на питання;
- нездатність до виконання більшості програмних завдань.

Вивчення курсу передбачено протягом 10 тижнів теоретичної підготовки. Навчальний матеріал поділений на три розділи, які містять 7 тем, зв'язаних між собою змістовими складовими.

Розділ 1 Герменевтика в горизонті культурологічних досліджень» включає три теми.

Розділ 2 «Основні підходи в інтерпретації культури» складається із чотирьох тем.

II. НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ

1. Тематично-змістове наповнення

Розділ 1. ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ

Тема 1. Статус герменевтики в дослідженні культури.

Гуманітарний статус герменевтики. Становлення герменевтики. Роль творчості Ф. Шлейєрмахера, В. Дільтея, М. Гайдеггера, Г.-Г. Гадамера, М. Фуко в розвитку герменевтики. Універсальний характер герменевтики. Фундаментальний характер герменевтики.

Герменевтика та методологія. Значення методології у науковому пізнанні. Герменевтика та методологія у горизонті взаємодії: Дескрипція, експлікація та інтерпретація як методи опрацювання текстів. Герменевтичний підхід як ключовий методологічний принцип

Герменевтика та культурологія. Специфіка культурологічної методології та герменевтики. Герменевтика та інші методи культурологічної інтерпретації текстів. Роль герменевтики в конституюванні культурологічних досліджень. Роль культурології у збагаченні культурологічного досвіду. Мета та завдання курсу.

Тема 2. Інтерпретація у смисловому горизонті герменевтики

Інтерпретація як аналітика смислів. Поняття інтерпретації: інтерпретація як дослідницький проект розуміння тексту. Сислоположення у тексті. Архитектура тексту, його топоструктура та хроноструктура. Основні підходи в інтерпретації культурних явищ.

Інтерпретація як виявлення «первинних» і «вторинних» смислів. Поняття «первинних» і «вторинних» смислів. Інтерпретація та реінтерпретація. Різноманіття розуміння тексту. Діалог інтерпретаційних практик.

Інтерпретація як реконструкція життєвого світу. Поняття життєвого світу. Традиція «герменевтики життя». Життєвий світ як горизонт і контекст герменевтичного досвіду. Текст як «співрозмовник життя». Текст як об'єкт і суб'єкт культури. Єдність аналітики мови та духу. «Пасивне» та «активне» розуміння тексту. «Герменевтика життя» як методологічний проект.

Методологічні стандарти герменевтики. Принцип автохтонності тексту. Принцип зацікавленості у внутрішній когерентності тексту. Принцип зацікавленості мовою інтерпретації. Принцип єдності когнітивної та комунікативної практик в інтерпретації. Принцип допустимості реінтерпретації тексту. Принцип герменевтичної відкритості. Принцип зацікавленості у герменевтичному горизонті. Принцип контекстуальності інтерпретацій. Принцип співучасті життєвого світу і тексту. Діалогічний принцип в інтерпретативних практиках: рівні та умови діалогу.

Тема 3. Інтерпретатор як суб'єкт герменевтичного акту

Інтерпретатор – текст у контексті суб'єктно-об'єктних відносин. Інтерпретатор як «історичний суб'єкт». Інтерпретатор як «культурний суб'єкт». Інтерпретатор як «психологічний суб'єкт». Актуальність діалогу як герменевтичної норми.

Інтерес як рушійний чинник позиції інтерпретатора. Інтерпретатор та варіативність вибору інтерпретації. Роль особистого інтересу інтерпретатора в герменевтичних практиках. Роль наукового інтересу інтерпретатора. Роль естетичного інтересу у виборі інтерпретації. Екзистенційний інтерес як чинник вибору інтерпретації. Ідеологічний інтерес інтерпретатора як критерій вибору інтерпретації. Проблема свободи та відповідальності інтерпретатора в герменевтичних практиках.

Розділ 2. ОСНОВНІ ПІДХОДИ В КУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ ГЕРМЕНЕВТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Тема 4. Системний підхід до інтерпретації культури

Характер системного підходу в інтерпретації культури. Роль категорій системи, цілісності, сегменту у з'ясуванні культури. Мета системного підходу. Визначення системного ядра. Система та макросистема.

Структурний аналіз культури. Сутність та основні риси структурного аналізу культури. Визначення бінарних опозицій. Місце та роль тернеру у структурному аналізі. Зв'язок координації і субординації у розумінні структур. Аналіз топоструктури та хроноструктури.

Функціональний аналіз культури. Поняття функції та основні риси функціонального аналізу культури. З'ясування потреб як вихідного чинника детермінації функціонування. Загальний принцип методології функціоналізму Б. Маліновського. Структурно-функціональний метод інтерпретації текстів.

Тема 5. Аксиологічний вимір інтерпретації культури

Визначення значення цінностей в культурі. Поняття цінності та основні критерії її визначення. Інтерпретація світоглядної ролі цінностей. Інтерпретація соціо-культурної ролі цінностей. Цінності як чинник усвідомлення соціокультурної ідентичності.

Інтерпретація оціночних ситуацій. Місце та роль оцінювання у герменевтичній процедурі. Структура оцінювання. Критерії оцінювань. Культура оцінювання як різновид герменевтичної культури.

Інтерпретація ідеалів. Визначення ідеалів, їх місця та ролі в аксіологічній шкалі. Ключові характеристики ідеалу та з'ясування механізмів їх конструювання. Роль мови в кодифікації ідеалів.

Інтерпретація регулятивного механізму культури. Значення норм (регулятивів) у з'ясуванні культури. Девіації як об'єкт культурологічної інтерпретації. Інтерпретація механізмів соціо-культурного регулювання та її місце в функціональному аналізі культури.

Методи аксіологічного вивчення культури. Опора даного підходу на системний підхід. Структурно-аксіологічний аналіз культури. Порівняльно-аксіологічний аналіз культурних явищ. Здійснення аксіологічного аналізу у статичній та динамічній.

Тема 6. Семіотичний вимір інтерпретації культури

Інтерпретація семіосфери. Поняття семіотики в герменевтичному горизонті. Поняття семіосфери, її місце та роль у розумінні культури. З'ясування її неоднорідності. Принцип доповнення знаків у конституванні семіосфери. З'ясування асиметрії семіосфери. Структурно-семіотичний аналіз текстів.

Аналіз орієнтування семіозису у текстах. Поняття семіозису, його місце та роль у розумінні культури. Комунікативна орієнтація семіозису. Роль означування, використання кодів та врахування знакових ситуацій у семіотичному орієнтуванні.

Аналіз способів семіотизації текстів. Поняття семіотизації. Роль синтактики, семантики та прагматики в семіотичних актах. Поняття коду. Принцип семіотичного взаємодоповнення. Створення ефективних знакових засобів.

Досвід семіотичної інтерпретації на прикладі історії існування пам'ятника В. Леніну у Харкові. Пам'ятник Леніну у Харкові як знак (текст). Пам'ятник Леніну у знаковій ситуації центральної площі Харкова. Демонтаж пам'ятника Леніну у знаковій ситуації «серця Харкова».

Тема 7. Досвід інтерпретації культури в постструктуралізмі

Структурність тексту у постструктуралістській опозиції. Визначення традиції постструктуралізму та сутності її програми. Постструктуралізм і структуралізм. Критика як вид інтерпретації (інтерпретативна критика). Апологетика та критика. Симулякри як засоби деконструкції метанаративів. «Мовні ігри» як критичний аргумент на адресу структурності культури.

Критика текстів методом дискурс-аналізу М. Фуко. Поняття дискурсивної формації та дискурс-аналізу. «Акти-висловлювання» як локальні формати дискурсивних практик у розумінні постструктуралізмом. Основні риси дискурс-аналізу. Критика дискурсу влади.

Інтерпретація текстів методом критичного аналізу мови Р.Бартом. Критика як з'ясування ідеологічних конотацій. Валідність мови як предмет критики. «Первинні» та «вторинні» мови. Ключові риси конотативної критики Р. Барта.

2. Структура навчальної дисципліни

№№ п/п	Перелік тем	Кількість годин			
		усього	у тому разі		
			лекц	сем.	сам. роб.
Розділ 1. Герменевтика в горизонті культурологічних досліджень					
1.	Статус герменевтики в дослідженні культури	9	2	2	5
2.	Інтерпретація у смислового горизонті	11	4	2	5

	герменевтики				
3.	Інтерпретатор як суб'єкт герменевтичної ситуації	7	2	–	5
Разом за розділом 1		27	8	4	15
Розділ 2. Основні підходи в інтерпретації культури					
4.	Системний підхід до інтерпретації культури	11	3	–	8
5.	Аксіологічний вимір інтерпретації культури	23	3	2	18
6.	Семіотичний вимір інтерпретації культури	20	3	2	15
7.	Досвід інтерпретації культури в постструктуралізмі	9	3	2	4
Разом за розділом 2		63	12	6	45
Разом		90	20	10	60

3. Теми семінарських занять

№№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Герменевтика як реконструкція життєвого світу	2
2.	Життєвий світ у казках О. Уайльда	2
3.	Аналіз та інтерпретація есхатологічного міфу	2
4.	Аналіз та інтерпретація притч	2
5.	Аналіз та інтерпретація тексту «Шинелі» М. В. Гоголя	2
6.	Аналіз та інтерпретація художнього фільму «Безіменна зірка»	2
Разом		12

4. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	З'ясування ролі концепту життєвого світу в інтерпретації текстів.	5
2.	Осмилення структурного аналізу текстів.	4
3.	Осмилення аксіологічного підходу в інтерпретації текстів.	5
4.	Осмилення семіотичних засобів інтерпретації текстів.	6
5.	Опрацювання казок О. Уайльда «Щасливий принц», «Соловей і троянда», «Велетель самолюбєць».	5
6.	Осмилення досвіду М. Еліаде в інтерпретації міфології.	6
7.	Опрацювання есхатологічного міфу «Митарства блаженої Феодори»	4
8.	Опрацювання біблійних притч Соломона	6
9.	Опрацювання твору М. В. Гоголя «Шинель»	6
10.	Опрацювання змісту художнього фільму «Пролітаючи над гніздом зозулі»	7
11.	Опрацювання тексту за вибором здобувача	6

	Разом	60
--	--------------	-----------

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Прикінцевим результатом вивчення навчальної дисципліни має стати поглиблення рівня соціальної самоідентифікації (самовизначення) у майбутніх бакалаврів.

Основний засіб діагностики успішності навчання — іспит.

Оцінювання знань здійснюється за 100 бальною рейтинговою шкалою. Основним критерієм успішності вивчення здобувачем освіти навчальної дисципліни є отримання ним не менш як 60 балів зі 100 за сукупністю усіх видів робіт: складання підсумкового іспиту, участь у лекційних заняттях, відповіді на семінарських заняттях, виконання завдань для самостійної роботи.

Критерії оцінювання результатів навчання:

1. Високий рівень знання матеріалу курсу (90 – 100 балів, А – відмінно):
 - вільне володіння понятійним апаратом,
 - вільна орієнтація в матеріалі курсу і здатність відповісти на різні питання;
 - високий рівень виконання програмних завдань.
2. Достатньо високий рівень знання матеріалу курсу (74 – 89 балів, С, В – добре):
 - добре володіння основними термінами і поняттями,
 - досить вільна орієнтація в матеріалі курсу і здатність відповісти на основні питання;
 - добрий рівень виконання програмних завдань.
3. Посередній рівень знання матеріалу курсу (60 -73 балів, D, E – задовільно):
 - посередній рівень володіння основними термінами і поняттями,
 - недостатньо вільна орієнтація в матеріалі курсу і здатність відповісти на окремі питання;
 - посередній рівень виконання програмних завдань.
4. Незадовільний рівень з можливістю повторного складання (35 – 59 балів, FX – незадовільно):
 - незнання окремих термінів та понять,
 - незнання основного матеріалу курсу і неспроможність відповісти на більшість питань;
 - незадовільний рівень виконання окремих програмних завдань.
5. Незадовільний рівень з обов'язковим повторним вивченням дисципліни (0 – 34 бали, F – незадовільно):
 - незнання основних термінів та понять,
 - незнання матеріалу курсу і неспроможність відповісти на питання;
 - нездатність до виконання більшості програмних завдань.

Методи навчання

Навчальний процес заснований на парадигмі студентоцентрованості. Вона передбачає врахування інтересів студентів, якщо вони відповідають завданням і логіці викладання запропонованої дисципліни. Так, студенти мають права вільного вибору тем рефератів у процесі виконання завдань щодо самостійної роботи стосовно конкретної тематики.

З метою активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів при вивченні дисципліни передбачаються наступні методи: проблемний виклад, пояснювально-ілюстративний (візуальний супровід – демонстрація ілюстрацій, відео та аудіофрагментів), репродуктивний; частково-пошуковий (пошук та аналіз джерел, фахової літератури, відео та аудіоматеріалів з відповідної теми тощо); проєктно-орієнтований – підготовка повідомлення/доповіді (презентації) з відповідними посиланнями на використані джерела та літературу, Інтернет-ресурси. Для самостійної роботи використовується також дослідницький метод: підготовка доповіді з презентацією; створення питальників, есе та ін. до відповідних тем; пошук візуального матеріалу в Інтернеті за тематикою навчальної дисципліни.

У процесі підготовки фахівців застосовується також комбінування традиційних інформативних і нових соціально-психологічних методів – дискусійних методів, ігрових методів (рольові ігри), методи активного навчання (аналіз конкретних ситуацій, розв'язання проблемних задач, інтерактивні методи, технологія «мозкового штурму» тощо.

Форми контролю

Фронтальне опитування на семінарському занятті. Виконання завдань з пошуку візуального або фактичного матеріалу в аудиторії за допомогою смартфонів, ноутбуків, планшетів в глобальній інформаційній мережі Інтернет тощо. Виступ із повідомленням/доповіддю на семінарському занятті, здатність до особистої презентації та роботі у парі/групі.

№ з/п	Вид контролю	Методи контролю
1.	Поточний контроль	Участь у лекційних заняттях, виконання завдань до лекційного матеріалу
		Оцінювання участі у семінарських заняттях
2.	Підсумковий контроль	Екзамен з урахуванням балів, отриманих за участь у лекційних заняттях, виконання завдань до лекційного матеріалу, участь у семінарських заняттях, самостійну роботу

Поточний контроль здійснюється під час відвідування здобувачами лекцій і проведення семінарських занять і має за мету перевірку рівня підготовленості здобувача до виконання конкретного завдання.

Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту за загальними для всіх здобувачів переліком питань. Під час підсумкового контролю враховуються результати роботи за усіма видами навчальної діяльності упродовж всього періоду вивчення навчальної дисципліни.

Відпрацювання пропущених занять проводиться через певні види роботи (написання реферату, есе, написання доповіді з презентацією тощо) або співбесіди за змістом тем і питань, які пропустив здобувач.

Перезарахування результатів вивчення навчальної дисципліни, здобутих в інших закладах вищої освіти здійснюється на основі чинного законодавства та «Положення про порядок визначення академічної різниці та перезарахування результатів навчання (навчальних дисциплін) у Харківській державній академії культури (зі змінами)», затверджене Вченою радою ХДАК від 28.05.2021 р., протокол № 10.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточна успішність								Іспит	Всього
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Сам. робота		
5	9	2	3	7	7	7	20	40	100

Критерії нарахування балів

Участь у лекційних заняттях, виконання завдань до лекційного матеріалу – 0-1 бал, 10 занять – до 10 балів;

Робота на семінарському занятті – 0-43 бали (тема 2 – 0-8 балів; тема 3 – 0-8 балів; тема 4 – 0-9 балів; тема 5 – 0-9 балів; тема 6 – 0-9 балів);

Самостійна робота – 0-7 балів, 7 тем – 7 балів – підготовка доповіді / підготовка візуального матеріалу;

Можлива кількість балів, набраних до підсумкової форми контролю: 60 балів

Підсумковий контроль – 0-40 балів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	
90 – 100	A	відмінно	
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного

			складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ІІІ. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙНИХ ТЕМ

РОЗДІЛ 1. ГЕРМЕНЕВТИКА В ГОРИЗОНТІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1. ГЕРМЕНЕВТИКА В СИСТЕМІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Статус герменевтики.
2. Герменевтика та методологія.
3. Герменевтика та культурологія.

Ключові терміни: герменевтика, методологія, культурологія, фундаментальна герменевтика, культурологічна герменевтика, модель наукового пізнання, методологічна стратегія, методологічна організація культурологічного дослідження, аналітичні підходи до інтерпретації: морфологічний, діяльнісний, аксіологічний, семіотичний, функціональний.

Нагадаємо, що наведені терміни не для того викладені, щоб студенти тільки були проінформовані про їхнє існування в науці, але насамперед для того, щоб ними користувалися у процесі роботи з конкретними текстами, виявляючи належну дослідницьку культуру.

1. Статус герменевтики

У перекладі з грецької мови «герменевтика» означає «роз'яснюю», «витлумачую». У Стародавній Греції жерці і піфії тлумачили волю богів (недарма в міфології бог Гермес вважається посланцем богів до людей, який не лише їм передавав їх волю, а й роз'яснював її), а в школах тлумачилися поетичні тексти. Так виникли релігійна та літературознавча герменевтика. У середні віки розуміння герменевтики зводилося до тлумачень біблійних або

коранічних текстів. У період Відродження розуміння герменевтики розширилося до рівня тлумачення літературних текстів. У Новий час відомий німецький філософ Ф. Шлейєрмахер поширив рівень компетенції герменевтики на тлумачення будь-яких текстів, а не лише на релігійну та світсько-літературну сфери культури.

На рубежі XIX-XX ст. видатним німецьким філософом В. Дільтеєм був здійснений поворот у розумінні герменевтики. Традиційно вона розглядалася лише допоміжною дисципліною, що розробляє та використовує набір технологій у тлумаченні текстів. Дільтей звів герменевтику до рівня універсального методу гуманітарних наук. У XX ст. видатний філософ М. Гайдеггер здійснив поворот герменевтики в напрям інтерпретації буття, зокрема життєвого світу людини. Значний внесок у розвиток герменевтики зробили відомі філософи Г.-Г. Гадамер у фундаментальній роботі «Істина та метод», а також М. Фуко, який у своїх лекціях, надрукованих у книзі під назвою «Герменевтика суб'єкту», проаналізував широкий досвід інтерпретації духовного досвіду буття людини.

У даний час герменевтика змістила акцент від значення тлумачення до значень інтерпретації та розуміння. Її визначають як сукупність правил та різноманітних технік інтерпретації текстів. Однак якщо взяти до уваги позицію пансеміотизму, згідно з якою вся культура і все людське буття є текстом, складеним з безлічі локальних текстів, то герменевтика має право розглядатися універсальною технологією в інтерпретації культури. З наведеної обставини впливають такі властивості герменевтики.

1. Герменевтика характеризується універсальністю. У її системі сформувалися: філософська, філологічна, юридична, мистецтвознавча, музикознавча, релігієзнавча, теологічна, культурологічна та інші герменевтичні дисципліни. Коли в Харківській державній академії культури протягом 2016-2019 р. р. відбулися три конференції, спеціально присвячені герменевтиці, на них було представлено доповіді представників культурологічної, філософської та музикознавчої галузей названої дисципліни. Ця обставина свідкує про те, що герменевтика не розглядається у вузько-дисциплінарному плані, але охоплює різноманітні гуманітарні науки.

2. Герменевтика характеризується фундаментальністю. Вона розробляє фундаментальні основи інтерпретації текстів. Фундаментальний її характер розкривають такі три значення: 1) герменевтика як теорія інтерпретації; 2) герменевтика як мистецтво інтерпретації; 3) герменевтика як методологія пізнання.

При цьому слід підкреслити, що герменевтика не позиціонує себе в статусі науки, хоча її значення безпосередньо поширюється на наукову сферу тим, що пропонує її галузям використовувати методологічні напрацювання у процесі вивчення конкретних об'єктів дійсності. Проте методологічна роль

герменевтики виводиться за межі наукового знання: нині розуміння та інтерпретація ставляться переважно до людського досвіду у порівнянні з науковими завданнями. Герменевтика орієнтується на широкий досвід осмислення дійсності, яка не вичерпується науковою сферою. Зокрема, у низці публікацій Г. Панкова представлено досвід інтерпретації міфологічної та релігійної дійсності з позиції досвіду людського життя. Цій підхід запроваджується до релігієзнавчої герменевтики, яка конструюється на стику культурологічного та філософського аналізу.

Окремо слід звернути увагу до статусу герменевтики як мистецтва інтерпретації. Будь-яке мистецтво необхідно передбачає узгодження різноманітних способів діяльності за законами гармонії, краси, витонченості, де реалізується воля людини до смаку як естетичної цінності. Мистецтво має багатий арсенал технік, що створюють ситуації різноманітних поетичних ефектів, включаючи ефекти мови, за допомогою якої позиціонуються думки. Дане становище є вагомим аргументом у критиці обивателів і сциєнтистів, які звинувачують у словоблудії та краснобайстві тлумачів певних життєвих ситуацій.

На відміну від обивателів і сциєнтистів-прагматиків, культурологу необхідне не тільки звертати увагу до змісту, але й на естетичний спосіб висловлювань у співвіднесеності з цінностями мистецтва формування промови та різних способів висловлювання думки. Конституювання висловлювань доцільно вважати різновидом творчості як культурного акту, і до нього слід ставитися аналогічно творчості художника, архітектора, скульптора, музиканта тощо. Так, наприклад, музикант, який виконує твір, здатний не механічним чином копіювати твори різних композиторів, але також їх інтерпретувати. Художники, архітектори, скульптори не лише створюють нову реальність, але своєю творчістю інтерпретують навколишню дійсність. Своєрідними формами її інтерпретації визнаються режисура, акторська та танцювальна майстерність. У цьому контексті вербальні тексти, які створюються філософами і культурологами, гідні поваги з точки зору погляду на творчість (але не краснобайство), у якій способом мистецтва інтерпретації дійсності створюється її герменевтична панорама.

У складі герменевтики визначаються три її суттєві галузі: 1) *фундаментальна герменевтика*, яка розробляє методологічний базис інтерпретації текстів, 2) *історія герменевтики*, предметом якої визнається вивчення історичного досвіду герменевтичних теорій і практик (але не просто констатація історичних явищ та опис характеру певних концепцій вчених); 3) *прикладна герменевтика*, яка націлена на інтерпретацію конкретних фрагментів життєвого світу. У зазначеному контексті **вивчення даного курсу передбачає наступне:** 1) студент набуває необхідних герменевтичних навичок роботи з текстами (аспект прикладної герменевтики), використовуючи її методологічний

базис (аспект фундаментальної герменевтики), а також накопичений в її ретроспективі досвід (аспект історії герменевтичних навчань і практик) .

2. Герменевтика та методологія

Грецький термін «методологія» перекладається як «шлях» за чимось, з чого випливає погляд на методологію як на путівник. Що мається на увазі під виразом «шлях за чимось»? Йдеться про виробленні *моделі наукового пізнання*, які визначають характер і спрямованість пізнавальної діяльності. Поняття моделі дослідження також одержало найменування *методологічної стратегії*. Це поняття вказує на призначення методологічної моделі для спрямування дослідження до досягнення мети пізнання обраного об'єкту – отримати якомога різнобічне про нього знання. Така модель уявляється проекцією свідомості вченого, в якій втілюється бажаний йому пізнавальний процес.

Поняття методології використовується у двох значеннях: 1) як вчення про методи; 2) як система методів. У будь-якому з наведених випадків методологія вимагає організацію, яку слід розглядати як її істотний атрибут. Методологія – це система принципів та способів організації теоретичної та практичної діяльності, а також вчення про цю систему. Таким чином, методологія вважається не просто сукупністю методів, а й організацією дослідження. Вона являє собою впорядкування емпіричного та теоретичного матеріалу, або інтеграцію усього матеріалу та всіх можливих способів дослідження у певний порядок.

Співвідношення герменевтики та методології є картиною їх діалектичного взаємопроникнення. З одного боку, методологія включає в свою систему герменевтику як специфічний підхід до дослідження дійсності. Поряд із герменевтикою методологія охоплює інші підходи – як, наприклад, аксіологічний, семіотичний, філософсько-антропологічний, мистецтвознавчий (хореографічний, музикознавчий), соціологічний та ін. З іншого боку, герменевтика містить у своїй системі методологію, яка надає її конкретним практикам фундаментальності. Фундаментальний характер дослідження передбачає наступні риси: 1) послідовна і чітка логічна впорядкованість осмислення (протистоїть хаотичному способу розбору текстів); 2) *глибина* (протистоїть повехневому їх розбору); 3) *динамічність* (подолає погляд на аналіз як на статичний процес).

Тим часом методологія включає у свою систему герменевтику як специфічний підхід до дослідження дійсності тільки в тому випадку, якщо це включення здійснює кожен конкретний дослідник у власній дослідницькій практиці. З іншого боку, герменевтика містить у системі методологію лише в тому випадку, коли кожен окремо дослідник включає її у склад власного герменевтичного процесу. У результаті, формується наступна картина

співвіднесеності герменевтики та методології. Дослідник якогось певного об'єкту створює власне дослідницьке поле за допомогою включення у нього та коадаптації у ньому герменевтики та методології в їхньому органічному взаємозв'язку та взаємодії.

Завдяки зазначеному процесу, методологія здійснює підвищення інтерпретації на рівень її фундаментальності, а герменевтика збагачується різноманітними методами та підходами в тлумаченні текстів. Що це означає? Наприклад, аналітик коадаптує у своєму аналітичному просторі герменевтику з аксіологічною та семіотичною методологією. У такому разі аксіологія разом із семіотикою набувають герменевтичного вираження у спільній націленості саме на інтерпретацію, але не на опис та реєстрацію цінностей і знаків, які містяться у тексті. З іншого боку, інтерпретація об'єкту збагачується аксіологічним та семіотичним арсеналом, так що герменевтичний режим інтерпретатора аксіологізується та семіотизується. **Усе це свідчить про характер дослідницької діяльності інтерпретатора, що полягає у створенні власного герменевтичного режиму.** Від цієї обставини залежить успіх будь-якої інтерпретації. Тому студенти культурологічного профілю покликані набути у вивченні цього курсу організаторсько-герменевтичні навички.

3. Герменевтика та культурологія

Виходячи з профілю культурологічної спеціальності, організація інтерпретатором власного герменевтичного режиму повинна мати характер культурологічної організації. Слід мати на увазі, що культурологія містить у своєму складі методологічний арсенал з аксіологічним, семіотичним, структурним, функціональним, психоаналітичним, філософсько-антропологічним, мистецтвознавчим та іншими підходами в їх органічній взаємодії з герменевтикою. З іншого боку, залучення досягнень культурології до герменевтичних процесів становить культурологічну герменевтику як одну із специфічних галузей герменевтичної галузі гуманітаристики.

Викладений характер взаємозв'язку формує сам інтерпретатор, створюючи власне дослідницьке поле, в яке він включає культурологію з герменевтикою в їхній коадаптації та взаємодії. Таким чином, культурологічне вивчення об'єктів зводиться на рівень інтерпретації в її фундаментальності, долаючи цим описовість і реєстрацію об'єктів культури. З іншого боку, процес інтерпретації збагачується культурологічним підходом до осмислення культурних об'єктів. Таким чином, герменевтика набуває культурологічного, а культурологія – герменевтичного обрис.

Здійснення взаємодії герменевтики з культурологією ґрунтується на необхідності обліку об'єкту та предмету культурології. Її об'єктом уявляється культура як особлива життєва сфера, в якій узгоджуються природне та

людське начало. Це означає, що природа як вихідний матеріал (не лише зовнішня, а й людська) піддається окультуренню завдяки діяльності людського духу як рушійної сили культурного процесу. У цьому керівним чинником названого процесу визнається сенсоположення. За його допомогою об'єктивується людський дух як головна творча сила, а результатом його об'єктивації служить створення культури як реальності, що об'єктивується. Тому головним об'єктом культурологічної герменевтики уявляється інтерпретація творчості з його змістом та механізмами, де центральне значення приділяється смисловій стороні.

Предметом культурології уявляється вивчення культури в її цілісності з урахуванням різноманітних аспектів її прояву, а саме:

1) вивчення культури в морфологічній цілісності (її представляють окремі традиції та соціальні інститути),

2) вивчення культури в цілісному розумінні творчості (творчість як культурна універсалія),

3) вивчення культури в аксіологічній цілісності (цінності та ідеали як універсалії культури),

4) вивчення культури в семіотичній цілісності (знаки, мова, семіосфера, семіозис як культурні універсалії),

5) вивчення культури в функціональній цілісності (функціонування як універсалія культурного буття),

6) вивчення культури в динамічній цілісності як універсалія культурних процесів.

Тому інтерпретацію будь-якого локального тексту доцільно співвідносити із зазначеними вище положеннями. Наприклад, у вивченні якогось конкретного фільму культуролог може усвідомити такі питання:

1) у співвіднесеності даного тексту з морфологічною цілісністю культури (у разі фільм як феномен кіномистецтва) усвідомлюється: як риси і закономірності даної модифікації мистецтва виражені у досліджуваному фільмі. Наведена обставина націлює на використання морфологічного аналізу культури, який культуролог поєднує з герменевтичним підходом в їхній взаємній спрямованості на конкретний текст;

2) у співвіднесеності з культурною універсалією творчості досліджуються його характер, зміст та механізми у досліджуваному кіно-тексті. Наведена обставина націлює на використання діяльнісного підходу в аналізі культури, який культуролог поєднує з герменевтичним підходом в їхній взаємній спрямованості на конкретний текст;

3) у співвіднесеності з аксіологічною цілісністю культури – досліджуються цінності, ідеали, оцінні позиції, аксіологічна творчість у цьому тексті. Наведена обставина націлює на використання аксіологічного аналізу

культури, який культуролог поєднує з герменевтичним підходом у їхній взаємній спрямованості на конкретний текст;

4) у співвіднесеності з семіотичною цілісністю культури – досліджуються знаки, значення, мова, знакові ситуації, семіотична творчість у цьому тексті. Наведена обставина націлює на використання семіотичного аналізу культури, який культуролог поєднує з герменевтичним підходом в їхній взаємній спрямованості на конкретний текст;

5) у співвіднесеності з функціональною цілісністю – досліджуються функції та функціональна творчість, що здійснюються у цьому тексті. Наведена обставина націлює на використання функціонального аналізу культури, який культуролог поєднує з герменевтичним підходом в їхній взаємній спрямованості на конкретний текст;

6) у співвіднесеності із соціокультурною цілісністю – досліджуються динамічні процеси у цьому тексті. Наведена обставина націлює на використання динамічного аналізу культурних процесів, який культуролог поєднує з герменевтичним підходом в їхній взаємній спрямованості на конкретний текст.

Висновки, або основні уроки, які рекомендується винести зі змісту цієї лекції. Вони охоплюють вирішення питання: як студентам слід сприймати герменевтичний аспект у дослідницькій практиці культуролога, на які цінності та нормативи орієнтуватися у процесі навчання, а також що від них вимагатиме викладач від імені культурологічної спільноти в рамках вивчення дисципліни.

1. Принцип опори культурологічного дослідження як на емпіричний матеріал, з яким працює дослідник, так і на методологічний арсенал, який містить у культурологічній традиції. Ця обставина дозволить подолати описовість у процесі дослідження та перейти до рівня інтерпретації текстів. Вважаю, що основна причина культурологічної безглуздості у роботі з текстами полягає в однобічній орієнтації дослідника до напрямку роботи з емпіричним матеріалом, але не з методологією.

2. Використання методології в аналізі та інтерпретації текстів слід розцінювати в вигляді усвідомленої організації власного дослідження, але не спонтанного та механічного тлумачення. Для цього потрібно вивчення досвіду, накопиченого герменевтичною традицією в єдності фундаментальної, історичної та прикладної його сторін. Творча спадщина Ф. Шлейєрмахера, В. Дільтея, Г. Шпета, М. Гайдеггера, Г. Гадамера, М. Фуко, П. Рікера, Е. Бетті та інших вчених складає суттєвий внесок у галузь фундаментальної герменевтики, напрацювання якої доцільно застосовувати на практиці організації культурологічного дослідження.

ТЕМА 2. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ У СМИСЛОВОМУ ГОРИЗОНТІ ГЕРМЕНЕВТИКИ

1. Інтерпретація як аналітика смислів.
2. Інтерпретація як виявлення первинних та створення вторинних смислів.
3. Інтерпретація як реконструкція життєвого смислу.
4. Методологічні стандарти інтерпретації.

Ключові терміни: інтерпретація, сенс (сміслове вираження, смислонаділення, смислопокладання), смисловий взаємозв'язок, центральна смислова ланка (сміслове ядро тексту), генералізуючий і ситуативні смисли, первинні та вторинні смисли, реінтерпретація.

Життя як культурна універсалія, когерентність тексту, об'єктна мова та метамова, герменевтичний обрій (фон), контекстуальність (вербальна та ситуативна), герменевтична культура.

Нагадаємо, що наведені терміни не для того викладені, щоб студенти тільки були проінформовані про їхнє існування, але насамперед для того, щоб ними користувалися у процесі роботи з конкретними текстами, виявляючи належну дослідницьку культуру.

1. Інтерпретація як аналітика смислів

Інтерпретація є дослідницьким процесом розуміння певного об'єкту через вивчення різноманітних його проявів. Проявлення об'єкту можна знайти за двома основними напрямками: 1) внутрішньої організації та функціонування різноманітних елементів, 2) зовнішніх зв'язків і відносин із оточуючими об'єктами. У методології гуманітарних наук і герменевтиці поняття інтерпретації є суттєвою категорією, яка виражає основну стратегію дослідження, що не зводиться до опису та констатації явищ дійсності, але здійснює її розуміння через проникнення у її внутрішньо-сміслове поле, досліджуючи зовнішній вигляд.

Попередній абзац цієї лекції повідомляє читача про інтерпретацію. Але при цьому необхідно нагадати про перформативну функцію висловлювань, яка орієнтує читачів не до формального засвоєння інформації як теоретичного становища, а до здійснення певних практичних дій, у даному випадку – до практики дослідницької роботи. У такому випадку зміст представленої лекції слід не тільки сприймати з точки зору з'ясування значення інтерпретації, її модифікацій, механізмів у вигляді теоретичних положень, **але, перш за все, поставити запитання: яким чином зміст лекційної інформації дозволяє працювати з потенційними текстами і що цінного можна отримати для**

такої роботи. Тому рекомендується просте запитання типу «що таке інтерпретація, який її зміст та механізми дії» перетворити в іншу редакцію: що слід культурологу побачити у вченні про інтерпретацію та які методологічні уроки з цього приводу варто винести для культурологічної діяльності.

Вихідною установкою для засвоєння значення інтерпретації і основним змістом герменевтики служить положення, згідно з яким усвідомити текст означає усвідомити його сенс. Сенс являє собою внутрішню сторону тексту, що виражається через зовнішній прояв знаків (*семіотичне сенсовираження*). У такому разі здійснюється семіотичний аналіз тексту, в якому всі елементи його композиції – персонажі та відносини між ними, цінності та співвідношення між ними, різноманітні структурні зв'язки схильні до семіотизації. Тому шлях до розуміння смислів лежить через аналіз різних семіотичних конструкцій. При цьому усвідомлюються не тільки способи і форми *сенсовираження* у тексті, але й механізми його *сенсонаділення*, тобто інтерпретується творчість автора за конституюванням певного тексту, у системі якого сенсонаділення виглядає ключовою стороною авторської творчості.

Наведемо прикладом відому казку про Попелюшку. Сенс цієї казки можна визначити в авторському прагненні утвердити ідеал справедливості (справедливість – розподіл блага згідно заслугам). Попелюшка заслужила щастя – любов з боку принца у відповідь за свою доброту і працьовитість. У той самий час рідні дочки мачухи, котрі позбавлені цих якостей, але прагнули отримати принца, зазнали в цьому справедливую поразку.

Усвідомивши загальний (*генералізуючий*) сенс, інтерпретатор казки аналізує конкретні шляхи розкриття встановленого сенсу – і з погляду змісту тексту, і з погляду авторських прийомів його конструювання. У даному випадку можна зайнятися структурно-топологічним аналізом тексту в його співвіднесеності з феноменами змістовного вираження і авторським *сенсонаділенням*, тобто усвідомлюються не тільки складові елементи композиції казки, а й авторська творчість у його конституюванні. Топо-структура казки про Попелюшку виявляє її загальну динаміку: простір будинку мачухи – простір царського палацу – простір будинку мачухи, які наповнюються персонажами, подіями, цінностями, а також знаками, що їх виражають (кожний персонаж або подія є локальним знаком або знаковою ситуацією). У просторі будинку, в якому панує мачуха, панують несправедливі стосунки. Структура даного топосу характеризується бінарною опозицією між персонажами: Попелюшка / мачуха з дочками.

З'ясування сенсу казки дозволяє пов'язати структурний аналіз з аксіологічним аналізом, завдяки якому виявляється інша бінарна опозиція – між цінностями, які характеризують поведінку Попелюшки, і цінностями поведінки мачухи з доньками. Перехід подій з простору будинку мачухи в простір палацу, а від нього – знову до будинку мачухи доцільно проінтерпретувати в вигляді

сходження від несправедливості у побутовому житті до справедливого щастя. Картина шляху казкової героїні наповнюється перешкодами, які нею долаються.

Як можна поставитися до демонстрації у тексті перешкод? Варіант-1: пасивно ознайомитися з їхнім змістом, лише констатуючи їх наявність даних фрагментів у тексті. Варіант-2: проінтерпретувати з погляду з'ясування сенсу, який автор придилив ці фрагменти. Їхній сенс зрозумілий: автор прагне розкрити читачеві складність шляху людини до щастя. Щастя уявляється етичною цінністю, відповідно до якої з'ясований інтерпретатором сенс визначається *етичним сенсоположенням*. Але при цьому слід врахувати обставину авторського задуму щодо створення у змісті твору казкової інтриги, що дозволяє утримувати читача в полі безперервної зацікавленості подіями, які відбуваються протягом тексту. З указаною метою у творі використовується мова ефектів, серед яких особливе значення надається чудесам і чаклунствам. Як до них можна поставитися? Варіант-1: врахувати їх наявність у тексті як казкових вигадок. Варіант-2: проінтерпретувати їх у контексті авторської творчості щодо створення специфічних для казки художніх ефектів. У такому разі інтерпретатор виявляє *естетичне сенсоположення* (або авторську роботу з наділенням тексту естетичним сенсом – тобто *естетичним сенсонаділенням*), а також *семіотичним сенсоположенням*, яким керується автор у створенні мовних ефектів як способу конструювання сюжету (або *семіотичного сенсонаділення* з боку автора).

Виділення окремих смислових варіантів зміни тексту (етичних, естетичних, семіотичних та інших потенційних модифікацій сенсонаділення) не обмежується їх банальним фактичним встановленням. Смисловий аналіз тексту наполягає на встановленні між ними взаємозв'язку та відносин, що означає постановку та вирішення аналітиком проблеми смислового взаємозв'язку, який відбувається у межах змісту синхронії та діахронії тексту. В рішенні даної проблеми виокремлюються *генеральний сенс* (*центральна смислова ланка*, або *смислове ядро тексту*) та приватні (або *ситуативні смисли*), якими автор наділив локальні ситуації твору. У казці про Попелюшку генеральним її змістом визначено утвердження ідеалу справедливості, тоді як усі ситуативні сенси виглядають окремими напрямками та водночас смисловими засобами розкриття названої ідеї. Тому інтерпретатору доцільно усвідомити: яким чином приватні сенси групуються навколо центральної смислової ланки, який вони роблять конкретний внесок для її розкриття і яким чином вони пов'язані між собою (але не тільки з генералізуючим сенсом). З іншого боку з'ясовується: яким чином генералізуючий сенс проникає у простір ситуативних сенсів і дозволяє усвідомити їх характер і зміст.

Висновки щодо методології аналізу та інтерпретації смислів.

1. Текст має у своєму змісті поліфонію пов'язаних один з одним сенсів. Тому дане дослідження передбачає дві аналітичні процедури: 1) встановлення їх характеру у диференційованому форматі (розмежування на генеральний та ситуативні сенси, виділення смислів філософського, міфологічного, релігійного, політичного, літературного, художнього, наукового, етичного, естетичного, аксіологічного, семіотичного характеру) 2) встановлення між ними взаємозв'язку та взаємодії у тексті.

2. Коадаптація у створюване інтерпретатором аналітичне поле різнобічних підходів для інтерпретації смислів – структурного, аксіологічного, семіотичного та інших методологічних прийомів, що у сукупності та у взаємозв'язку утворюють певну *герменевтичну комбінаторику*.

2. Інтерпретація як виявлення «первинних» і створення «вторинних» смислів

Герменевтикою розмежовуються *«первинні»* та *«вторинні»* *смисли* текстів: до перших відносяться смисли, вкладені у текст його автором, до других – створені інтерпретатором. «Вторинні» смисли складають ситуацію *реінтерпретації*. У ній, поруч із видобувним з тексту сенсу, передбачається породження нового сенсу. Отже про адекватність реінтерпретації оригіналу не йдеться. У породженні нового сенсу створюється новий текст. Нерідко вторинний сенс вважається глибинним сенсом у порівнянні з первинним сенсом, який вважається поверхневим (тобто лежить на поверхні тексту). Через вторинну інтерпретацію герменевтика орієнтує дослідника до з'ясування різноманітних мотивів та причин авторських прагнень, які автор або замовчує, або не усвідомлює. Тому інтерпретатор прагне зануритися як у видимий текст, так і у внутрішній світ автора і навіть у ситуацію зовнішніх обставин, із якими він пов'язаний.

Як приклад спробуємо усвідомити смислову сторону євангельських текстів. Їх первинний сенс можна визначити у викладі «благої звістки» («євангеліє» перекладається як «блага вість») про Ісуса Христа як про обіцяного месію, котрий явився для порятунку людства в Царстві Небесному. Звернемося до можливих вторинних смислів, породжених різноманітними інтерпретаціями названої пам'ятки.

Варіант-1: «Сенс Євангелія полягає в одурюванні народу, щоб церковники тримали його в своїй владі». Можна з цим твердженням погодитись, можна їм обуритися, можна проігнорувати з визнанням його формального існування як один з варіантів ставлення до євангелій. Проте можна наведену інтерпретацію проінтерпретувати. В разі пропонується використати *дискурс-аналізу*, який пов'язує окремі висловлювання з

дискурсивними практиками, властивими колективному розуму будь-якої традиції. Цей метод дозволяє співвіднести викладену вище інтерпретацію з вульгарно-антиклерикальною традицією. Вважаю, що навряд автор аналізованого висловлення усвідомлює свою приналежність до вульгарно-антиклерикальної традиції, з якою його співвідніс Г. Панков.

Варіант-2: «Сенс Євангелія полягає у тому, щоб підняти особистість у духовному відношенні і через її духовне піднесення духовно оновити суспільство». Застосування методу дискурс-аналізу дозволяє співвіднести викладену інтерпретацію з персоналістичною традицією, яка надає центральне значення цінності особистості.

Варіант-3: «Сенс Євангелія полягає у прагненні створити в суспільстві новий культурний порядок, заснований на християнських цінностях та за допомогою цих цінностей здійснити культурний вибух». Застосування методу дискурс-аналізу дозволяє співвіднести викладену інтерпретацію з культурологічною традицією, у якій центрується значення культури. При цьому досить компетентний культуролог без особливих зусиль зверне увагу на поняття культурного вибуху, яке займає значне місце в концепції соціокультурної динаміки відомого культуролога Ю. М. Лотмана.

Варіант-4: «Євангелія демонструють своєрідну культуру протистояння несвідомим інстинктам, а також є способом сублимації, тобто піднесення несвідомих бажань на рівень культури». Застосування методу дискурс-аналізу дозволяє співвіднести викладену інтерпретацію з психоаналітичною традицією, у якій центральне значення приділяється поняттям несвідомого та сублимації.

Усі викладені варіанти демонструють герменевтичну творчість щодо створення «вторинних» смислів у співвіднесеності з «первинним» смислом, яким наділена «блага звістка» про Ісуса Христа її авторами. Усі наведені вище варіанти не скасовують первинний сенс, але доповнюють і пояснюють його відповідно до дискурсивної практики певною традицією. Створені Г. Панковим на їхню адресу коментарі виглядають інтерпретацією на інтерпретації із застосуванням методу дискурс-аналізу. Його коментарі підпорядковані одній спільній меті – роз'яснити проблему сенсоположення на конкретних прикладах можливих смислових конструкцій. У цьому полягає генеральний і водночас первинний зміст, яким Г. Панков наділив усі свої коментарі. І якщо студенти зроблять спроби проінтерпретувати панковські коментарі на наведені вище варіанти, у такому разі породжені ними смисли виявляться вторинними по відношенню до первинного сенсоположення Г. Панкова. Породжені студентами смисли, у свою чергу, можуть піддатися різними коментарями з різним сенсонаділенням: хтось вкладе в них сенс геніальності, хтось висловиться про їхню культурологічну компетентність, а хтось наділить їх смисловим значенням словоблуддя чи ненауковості. Але в будь-якому з таких випадків створені студентами вторинні смисли визнаються вже первинними смислами

перед їхніми можливими інтерпретаторами. Проте, незалежно від рівня їх оцінювання (чи то позитивного, чи негативного), вони підлягають загальній оцінці як приватні явища герменевтичної творчості.

Уроки, які рекомендується вивести зі змісту викладеного питання.

1. Інтерпретація націлена не тільки на з'ясування сенсів, вкладених автором у текст, а й до їх доосмислення (тобто *реінтерпретацію*). У процесі інтерпретації авторських смислів створюються нові сенси, що здатні викликати на свою адресу чергові інтерпретації з породженням чергових сенсів.

2. Герменевтика припускає багатоваріантність результатів з'ясування текстів. Тому не слід абсолютизувати якесь одне трактування тексту і зводити його на щабель «істинного» його трактування. Замість з'ясування питання про «справжнє» трактування доречно ставити питання про прийнятність тієї чи іншої інтерпретації відповідно до інтересів автора чи інтерпретатора. Герменевтика в своїй практиці не визнає позиції тоталітаризму та стверджує цінність толерантності між різноманітними варіантами осмислення текстів.

3. Кожна інтерпретація не повинна примітивно сприйматися як свавілля з боку інтерпретатора, оскільки вона зумовлена традицією, цінності якої поділяються свідомістю тлумача тексту.

3. Інтерпретація як реконструкція життєвого сенсу

Інформативний зміст тези «інтерпретація як реконструкція життєвого сенсу» перетворюємо на перформативне висловлювання: «інтерпретатору слід зорієнтувати свою роботу на з'ясуванні у тексті смислового поля, яке утворюється навколо значення життя». У цьому перетворенні здійснена інтерпретація назви навчального питання аналізованої теми. У цій інтерпретації вказується на глибинний сенс наведеної назви – спонукати юних культурологів у майбутній герменевтичній практиці здійснювати реконструкцію різноманітних життєвих ситуацій, які у текстах містять під покровом знаків.

Творчість відомого німецького філософа В. Дільтея (1833-1911) породила «герменевтику життя», переконаним прихильником якої є автор даної лекції, котрий реалізує цю методологію у своїй дослідницькій практиці та популяризує її у навчальному процесі. Пропонуючи гуманітарний проект «науки про дух», який покликаний відмежувати її від «наук про природу», Дільтей визначив його змістом людський вимір із життєвим досвідом. Значення життя визнається не звичайним поняттям, але центральною та ключовою категорією в осмисленні явищ історії та культури, а також необхідною нормою їхньої інтерпретації.

Значення життя виступає у вигляді універсального контексту, з яким співвідноситься будь-який текст та будь-яка інтерпретація гуманітарного профілю. У будь-якому тексті з гуманітарним змістом проектується життєвий

світ людини. Саме названу проекцію покликаний виявити та проінтерпретувати аналітик. Наприклад, будь-який казковий, міфічний персонаж, будь-яка поведінка, а також казкова чи міфічна подія можуть інтерпретуватися у контексті життя та розглядатися у вигляді локальних проекцій життєвого світу та життєвого досвіду людей і культури.

У тексті це проектується за допомогою мови. У зв'язку з цим основоположник фундаментальної герменевтики Ф. Шлейермахер (1768-1834) виділив дві тотальності у будь-якому тексті – мову як його зовнішню оболонку та дух, який представлений у мовному вираженні. На ці дві тотальності варто орієнтуватися інтерпретатору, усвідомлюючи людський вимір тексту та функціонування у ньому мови. В разі концепція Шлейермахера націлює інтерпретатора до вивчення антропологічного і семіотичного змісту тексту в їх кореляції. Виходить, що автор насичує свій текст антропологічними та семіотичними значеннями, а інтерпретатор розшифровує їх. Єдність аналітики мови та людського духу доречно висловити в наступному твердженні: людський дух проектується у мові, а мова проектує у собі людський дух.

«Герменевтика життя» одухотворює текст, цим долаючи на нього погляд як на неживий об'єкт, який існує аналогічно речі. Наприклад, коли одного разу автор цієї лекції подав до однієї з наукових редакцій статтю під назвою «Обрізання у самосвідомості старозавітної культури», редакція відмовилася прийняти цей текст під такою назвою на тій підставі, що культура не може мати самосвідомості. Цим самим під впливом позитивістського погляду на культуру виключно як на об'єкт наукового дослідження її зміст усувається від активного життєвого процесу. На противагу такому підходу до культури відомий фундатор герменевтики Г.-Г. Гадамер (1900-2002) назвав текст співрозмовником життя, що відмовляються визнати окремі прихильники "суворої" науки. Не можна не визнати, що автор проектує у створюваному ним тексті своє ставлення до життя, яке транслюється за допомогою мови та викликає інтерпретатора на діалог, предметом якого постає картина конкретної життєвої ситуації тексту. У такому разі позиція інтерпретатора виглядає не монологічним дослідником культурного об'єкту, але діалогічним його осмисленням, де текст з його автором, персонажами, подіями та цінностями уявляються колективним суб'єктом цього діалогу.

У розумінні життєвої проекції тексту існують дві методологічні установки: 1) установка до розуміння життя у його повноті; 2) установка до розуміння тексту як простору занурення свідомості інтерпретатора в його смислове поле. Це дає можливість по-іншому ставитися до тексту: замість суворо об'єктивного, або «нейтрального» до нього ставлення прийняти позицію співучасті життєвому світу, який виражений у його змісті. У першому випадку йдеться не тільки про розуміння у тексті картини буття, але й свідомості, до якої належить чуттєва сторона з різноманітними переживаннями,

очікуваннями, надіями, побоюваннями тощо. Об'єктом інтерпретації також здатні служити фантастичні сюжети як проекція певних життєвих ситуацій і сама фантазія як семіотичний метод конструювання текстів. Звідси впливає зрозуміла відповідь представникам «суворої науковості», які запитують про те, яке має відношення до науки осмислення молитовних текстів, життя святих, міфічних чудес і містичних явищ. Нагадаємо, що герменевтика не позиціонує себе як науку, вона виходить за межі її статусу і охоплює повноту людського та культурного життя, яке не зводиться лише до науки.

У другому випадку долається абсолютизація позиції «наукової неупередженості» стосовно тексту, що вважається кредом «справжньої» науки. Однак принцип співучасті зовсім не означає заперечення затребуваності в об'єктивному та нейтральному вивченні текстів. Відомий філософ М. Бахтін (1895-1975) розмежовував «пасивне» та «активне» розуміння тексту. У першому випадку інтерпретатор відноситься до нього нейтрально як до об'єкту та аналізує мову, структуру, смислове поле. У другому випадку здійснюється співучасть осмислення тексту, при якому інтерпретатор не байдуже відноситься до духовного світу автора та персонажів твору, але відчуває, приймає та переживає їх духовний стан. Враховуючи методологічну позицію, що зазначена Бахтіним, здійснюється кореляція двох підходів в інтерпретації – 1) погляд на текст як до об'єкту інтерпретації, характерний класичній науці, 2) погляд на текст як до суб'єкту культури, характерний некласичній науці. Зазначимо, що критика «об'єктивістського» погляду на розуміння тексту не означає вимогу повного його усунення зі свідомості інтерпретатора, але усунення його абсолютизації, що перешкоджає використанню некласичного погляду на текст як до суб'єкту культури.

Основні уроки, які рекомендується вивести зі змісту викладеного питання: по-перше, настійно рекомендується освоювати та використовувати методологію «герменевтики життя» у приватній практиці інтерпретації текстів, по-друге, враховувати методологічні позиції, на які звернула увагу некласична наука: раціональність, зокрема, в особі В. Дільтея, М. Бахтіна, Е. Бетті та автора справжньої лекції.

4. Методологічні стандарти інтерпретації

1. Принцип автономії тексту – як вирішення проблеми об'єктивності у герменевтиці за умови заохочення свободи інтерпретації. Його імператив – не спотворювати об'єктивні дані тексту (авторство, композицію, мову).

2. Принцип зацікавленості у внутрішній когерентності тексту. *Когерентність* – поняття у лінгвістиці та герменевтиці, що означає цілісність тексту в єдності та взаємозв'язку між різноманітними його елементами та структурними зв'язками. Звідси – актуалізація структурного аналізу, суть якого полягає у з'ясуванні методу внутрішньої організації тексту. **Рекомендується:**

розпочинати аналітику будь-якого тексту з виявлення його структури, поступово поєднуючи з ним інші види аналізу.

3. Принцип зацікавленості мовою інтерпретації. Вибір мови інтерпретатором є врахування і кореляція наступних чинників: 1) змісту тексту, 2) парадигми та спільноти вчених, які представляє автор, 3) адресату інтерпретації, 4) власного дослідницького інтересу. У співвіднесеності з перерахованими чинниками формується авторська культура користування мовою. Тому зацікавленість у мові має означати принцип зацікавленості у виробленні певної культури використання мови в процесі роботи з текстом.

4. Принцип єдності когнітивної та комунікативної практик в інтерпретації. У когнітивному аспекті мова служить засобом інтерпретації тим, що модулює та концептуалізує дослідницький процес. У комунікативному аспекті пізнавальний процес не зводиться до соліпсичної процедури («соло» – вираз позиції «я сам окремо», але не з іншими), але потребує ситуації інтерсуб'єктивності, тобто комунікативних актів. Звідси випливає зацікавленість у комунікативності пізнавального процесу.

5. Принцип допустимості реінтерпретації тексту, що означає переклад *об'єктної мови* (мови тексту) на *метамову* (мову перекладу) та презентацію тексту, що перекладається інтерпретатором мовою парадигми (або різних парадигм у їх поєднанні). У герменевтиці відкидаються звинувачення з боку «буквалістів» у тому, що така процедура спотворює текст. Якщо з їх погляду реінтерпретація виглядає спотворенням, її прибічники вбачають у ній інше значення – прояв особистої чи колективної творчості, але за умови неухильного дотримання принципу автономії тексту.

6. Принцип герменевтичної відкритості – визнання безмежних можливостей інтерпретації текстів. Це означає, що інтерпретація є нескінченним процесом, і жодний її поріг чи рівень досягнення не повинен претендувати на повноту та завершеність. У зв'язку із зазначеною обставиною доречно висунути герменевтичне гасло: «текст завжди відкритий для інтерпретації!»

7. Принцип зацікавленості у герменевтичному горизонті. Горизонт – це поле зору, який обіймає та охоплює все, що може бути побачене з якогось пункту. Володіти широтою герменевтичного горизонту означає: 1) не обмежуватися найближчими можливостями, але виходити за її межі, 2) оцінити можливості всередині горизонту (наприклад, трактування значення спілок «і», «але» та ін., на герменевтичне значення яких мало звертають увагу, оскільки їх значення часто зводять лише до лінгвістичного розуміння). Зазначений принцип націлює на пошук нових мовних прийомів та теоретичних інструментів для їхнього звернення до герменевтичного акту. Наприклад, будь-яке становище навчань – чи З Фрейда, чи К. Р. Юнга, чи К. Гірца та інших може використовуватися як інструмент інтерпретації. **Урок викладеного:** звернення

до вивчення історико-культурологічної, історико-філософської та іншої думки має розцінюватися не лише в теоретико-пізнавальному значенні, а й у герменевтичній прагматиці: «що» і «як» у тому чи іншому вченні можна використовуватиме в інтерпретації текстів та розширенні її горизонту.

8. Принцип контекстуальності інтерпретацій у їхньому різноманітті та діалозі. Поняття *контекстуальності* означає обумовленість будь-якого тексту різноманітними контекстами (контекст – «зв'язок», «з'єднання»). Відокремлюють два види контекстуальності – вербальну та ситуативну, з якими співвідносяться локальні тексти, висловлювання, фрази, значення та знаки.

Вербальний контекст є текст, сенс якого дозволяє усвідомити значення складових його окремих частин і елементів. З погляду лінгвістики текст є контекстом речень, а речення – контекстами для слів, у які входять окремі знаки. Однак з точки зору семіотики речення, слова та знаки є локальними текстами, які співіснують у більш об'ємному тексті (текст може розглядатися на мікрорівні, макрорівні та мегарівні). Вербальний контекст безпосередньо впливає на розуміння будь-якої інформації. Значення «виривання з контексту» вказує на довільну усіченість частини або елемента щодо початкового тексту на шкоду цілісного або адекватності розуміння.

Ситуативний контекст є зв'язністю тексту з певними зовнішніми суспільними та культурними ситуаціями (обставина, час, місце, будь-які факти дійсності), які дозволяють точніше, глибше і докладніше інтерпретувати значення висловлювань. Такими контекстами виступають соціальні, політичні, історичні, світоглядні, наукові та інші ситуації, які також називаються *фонами* (соціальний фон, історичний фон тощо). Своєрідними контекстами є герменевтика (*герменевтичний контекст*, або *герменевтичний фон*), культурологія (*культурологічний контекст*, або *культурологічний фон*), аксіологія (*аксіологічний контекст*, або *аксіологічний фон*), семіотика (*семіотичний контекст*, або *семіотичний фон*). Перелічені контексти становлять *контекстуальний культурологічний ряд*, який вказує **інтерпретатору на методологічний шлях, який дозволяє створити модель культурологічної інтерпретації – орієнтування аналітики на цей контекстуальний ряд**.

9. Принцип співучасті життєвого світу та тексту (як опозиція позитивізму з його принциповою установкою на вишукування «байдужого», «нейтрального» ставлення до тексту як об'єкту).

10. Діалогічний принцип в інтерпретативних практиках (як опозиція монологізму, у якому учасник комунікації зосереджений головним чином на «слуханні себе самого»). Поняття діалогу не треба примітивно сприймати як спілкування між двома його учасниками. Сенс діалогу виводиться не зі значення грецького звукосполучення δι, що вказує на двоїстість, але зі значення

діа, що означає «розподіл (чогось) між зацікавленими в ньому особами». Відповідно до цього значення з «логосом», діалог визначається як розподіл загального сенсу між учасниками комунікації та водночас їх спільне включення у цей сенс. У герменевтиці таким сенсом уявляється інтерпретація, яка охоплює її необхідні компоненти: Автор – Текст –Інтерпретатор.

Рівні діалогу у герменевтиці: а) діалог інтерпретатора з текстом та його автором, який зводиться на рівень процесу їх співучастності; б) діалог між інтерпретаторами, зумовлений цінністю «розуміння» («розуміюча комунікація»), що протистоїть дистанції відчуження між аналітиками тексту; в) діалог між різними дискурсивними практиками, які транслюються їх адептами-інтерпретаторами.

Умови досягнення діалогу:

1) критична самосвідомість інтерпретатора: усвідомлення обмеженості власної інтерпретації, що означає відмову від герменевтичних амбіцій;

2) відкритість до інших герменевтичних практик: відкритість – це поняття у гуманітарній думці, що вказує на готовність вступити в інформаційний обмін з навколишнім середовищем (на відміну від закритості, що блокує таку готовність).

Загальнозначущий висновок і урок, що рекомендується здобути з викладеної теми лекції: освоєння герменевтичної методології нерозривно супроводжується герменевтичним вихованням дослідника (термін Г.-Г. Гадамера) та формуванням у його свідомості та діяльності герменевтичної культури, втіленої у дослідницькій практиці. Тим часом персоналістична категорія самості з її проявом самосвідомості вказує на цінність герменевтичного самовиховання як на добровільний творчий процес.

ТЕМА 3. ІНТЕРПРЕТАТОР ЯК СУБ'ЄКТ ГЕРМЕНЕВТИЧНОГО АКТУ

1. Інтерпретатор як суб'єкт герменевтичної ситуації.
2. Інтерес як рушійний чинник позиції інтерпретатора.

Література:

Ключові слова: *інтерпретатор, «історичний суб'єкт», «культурний суб'єкт», «психологічний суб'єкт», діалогічність інтерпретації, оцінююча інтерпретація і «оцінюючий суб'єкт», культура оцінювання, герменевтична зацікавленість, наукова, естетична та екзистенційна зацікавленість, ідеологічна зацікавленість, герменевтична культура.*

1. Інтерпретатор як суб'єкт герменевтичної ситуації

Поняття суб'єкту тісно корелює із поняттям об'єкту. У системі інтерпретації суб'єктом позиціонується інтерпретатор, а об'єктом – текст. Суб'єкт наділяється свободою вибору герменевтичного режиму: він самостійно вибирає об'єкт та предмет інтерпретації, а також її методологічний інструментарій. Діяльність інтерпретатора здійснюється як буття-у-ситуації, а сама інтерпретація виглядає актом-у-ситуації. Сам інтерпретатор знаходиться у певній життєвій ситуації, і відповідно до неї здійснює вибір об'єкта, предмета, мети, завдань та методологічного інструментарію для власної герменевтичної практики. Герменевтика враховує фігуру інтерпретатора в трьох аспектах: 1) інтерпретатора як «історичного суб'єкта», 2) інтерпретатора як «культурного суб'єкта», 3) інтерпретатора як «психологічного суб'єкта». Всі вони вказують на відповідні їм три контексти співвідношення фігури інтерпретатора та його діяльності – історико-соціальний, соціокультурний та психологічний, які виступають трьома детермінантами герменевтичного процесу. *Наведена обставина руйнує презумпцію чистого об'єктивізму інтерпретації, на якому наполягає позитивізм.* Розглянемо ці контексти по порядку.

1. Інтерпретатор як «історичний суб'єкт». Поняття «історичного суб'єкту» антиномічно поняттю трансцендентальному суб'єкту, значення якого звеличено І. Кантом. Однак Ф. Шлейєрмахером підкреслювалося: суб'єкт пізнання повинен розглядатися не як універсальний суб'єкт, який абстрагується від простору і часу, але як історичний, що локалізується у певному просторі і часі. Звідси випливає вимога до інтерпретатора керуватися історичною свідомістю та самосвідомістю, згідно з якою текст і його інтерпретатор нерідко розташовані у різних історичних епохах, яким відповідає відмінність у герменевтичних горизонтах. У такому разі інтерпретатору слід не поглинати обрій тексту своїм горизонтом, але вести з ним діалог, цим здійснюючи *діалогічну інтерпретацію*.

2. Інтерпретатор як «культурний суб'єкт». Інтерпретатор – це не лише співучасник культури, а й її носій у певному історичному зрізі. Презентуючи певну культурну традицію, ця традиція презентується через діяльність інтерпретатора. У процесі інтерпретації відбувається взаємину різних культурних традицій – інтерпретатора та об'єкта інтерпретації. У процесі цієї взаємодії інтерпретатор входить у діалог як з окремим текстом, але й культурної традицією, представленої у досліджуваному тексті. Залежність інтерпретатора від культурної традиції становить аспект об'єктивності герменевтичної практики.

3. Інтерпретатор як «психологічний суб'єкт» (з його внутрішнім духовним світом). Як зазначає Е. Бетті, названа обставина свідчить про безглуздість вимоги усунення суб'єктивності. Інтерпретатор пов'язаний з об'єктом інтерпретації як з допомогою розуму, так і почуттів: цей об'єкт і мислиться, й

відчується. Він здатний «захопити» суб'єкта, який його пізнає, і викликати з його боку співчуттєву оцінку, а потім співчуваюча оцінка осмислюється і піддається кодуванню. Отже, тлумачення такого типу ґрунтується на суб'єктивності почуття і стає оцінною інтерпретацією. З цієї обставини впливає фігура «суб'єкта, котрий оцінює». Оцінювання є природним психологічним актом, формою духовного ставлення до дійсності. Його доцільно визнати проекцією у тексті життєвого досвіду індивіду. Оцінка виникає з актуальності вирішення наступного питання: наскільки цінності та ідеали тексту відповідають ціннісній шкалі інтерпретатора. У цьому пункті ми виходимо на проблему формування культури оцінювання. Важливо підкреслити, що герменевтика не усуває оціночний чинник інтерпретації, але не тільки його передбачає, а й вказує на завдання формування культури суб'єкта, котрий «оцінює».

2. Інтерес як рушійний чинник позиції інтерпретатора

Інтерпретатор завжди перебуває у ситуації герменевтичного вибору, так що він вільний вибирати об'єкт, предмет, мету і завдання інтерпретації, а також її методологічний інструментарій. Від чого залежить це вибір? По-перше, від особистого дослідницького інтересу. Фігура автора – це постать зацікавленого суб'єкта в змісті тексту та самої інтерпретації. Констатація фігури зацікавленого інтерпретатора виглядає опозицією позитивізму з його встановленням на об'єктивістську методологію, яка намагається усунути суб'єктивний чинник у дослідника. По-друге, особистий дослідницький інтерес узгоджується з певною парадигмою, яку автор представляє своїм дослідженням, а також з інтересами наукової і соціокультурної спільноти, що диктують свою волю, з якою змушений рахуватися (повністю або частково) або не рахуватися автор.

Розглянемо основні види зацікавленості з боку інтерпретатора.

1. Науковий інтерес – зумовлений затребуваністю у вирішенні низки наукових завдань. Він не лише зводиться до отримання достовірного знання про об'єкт дослідження, але передбачає з'ясування характеру використання методологічного інструментарію у цій герменевтичній процедурі для вирішення ступеню його ефективності у цьому процесі.

2. Естетичний інтерес. Естетика націлена на вираз мистецтва як художньої форми освоєння дійсності за законами гармонії та краси. У цьому герменевтика позиціонує себе не наукою, але мистецтвом інтерпретації. Інтерпретатор, котрий осмислює тексти, висловлює своє осмислення у спеціальних мовних кодах, які узгоджується у процедурі особистої творчості, й тим самим він водночас власно творить новий текст разом із новими кодами (аналогічно художнику).

3. Екзистенційний інтерес представляє собою інтерес до тексту як до життєвого світу, де розкривається людське існування у постановці та вирішенні питань про сенс життя, смерть, долю та всіляких екзистенціалів – таких актуальних сторін життя людини, які охоплюють її гострі та глибинні сторони (ризик, свободи, надії, пошуку, сенсу та ін.).

4. Ідеологічний інтерес – впливає з особистих переконань автора або з нав'язуваних йому вимог з боку певної спільноти. Для прикладу, озглянемо три основні та типові ідеологічні позиції щодо релігії. Перша позиція – апологетика релігії у тих чи інших конфесійних модифікаціях як стратегічна установка з боку релігійних вчених. Ця позиція орієнтована на затвердження пріоритетної ролі релігії у житті людей та суспільства в цілому. Інша позиція – критика релігії, яка характерна світським інтерпретаторам. Проте критика критиці – різниця. В історичному зрізі критики релігії добре відомий її войовничо-атеїстичний різновид, поширений у так званому «науковому» атеїзмі, який довгий час слугував істотним аспектом радянської ідеології, в якій поголошувалася стратегія побудови безрелігійного комуністичного суспільства. У цьому ключі інтерпретація релігійної культури повинна неодмінно ґрунтуватися на демонстрації «антинауковості», «реакційності», «антигуманності» релігії, її ворожості до соціалістичного ладу та світового прогресу. Цій критиці, вороже налаштованій щодо релігійної культури, протистоїть світсько-гуманістична критика, яка заснована на толерантності та діалозі на адресу релігії.

Свобода в реалізації особистих інтересів у герменевтичних процедурах не повинна розглядатися у відриві від відповідальності з боку інтерпретатора за реалізацію наданої йому можливості такої свободи. Відповідно до цієї обставини висувається завдання щодо формування герменевтичної культури, в систему якої має увійти глибоке усвідомлення діалектики свободи та відповідальності інтерпретатора в контексті гуманістичних цінностей, які покладаються на вчених та на добровільному прийнятті самими вченими цього обов'язку.

РОЗДІЛ 2. Основні підходи в інтерпретації культури

Тема 4. СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КУЛЬТУРИ

Тема 4. МЕТОДИ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТЕКСТІВ

1. Характер системного підходу.
2. Структурний аналіз культури
3. Функціональний аналіз культури.

Ключові терміни: система, комплексність, цілісність і сегментарність, системоутворююче ядро (інтегральна якість), системний інваріант, контекстуальність дослідження;

структура, топоструктура і хроноструктура, бінарні опозиції і медіатор; функція, дисфункція, потреби (функціональна затребуваність), структурно-функціональний аналіз;

абстрактний історизм і органістичний історизм, хаос, «культурний вибух», інновації.

1. Характер системного підходу

1. Системний підхід – напрямок у гшперменевтичної методології, в основу якого покладено принцип інтерпретації об'єктів як системи.

Система (на грец. мові – «ціле») – це впорядкована структура елементів, або організований їх взаємозв'язок. З наведеного визначення випливає розуміння мети системного підходу – усвідомити спосіб упорядкування (тобто організації) безлічі елементів цілого.

Способом буття системи визнається *комплексність* (поєднання) взаємопов'язаних між собою елементів. Вона проявляється у двох основних видах – цілісності і сегментарності. *Цілісність* – це категорія, яка вказує на властивість об'єктів як сукупності їх елементів, організованих певними принципами. *Сегментарність* (сегмент – «відрізок») – це категорія, яка вказує на автономний статус елементів цілого (тобто системи). Зазначені поняття виступають у ролі методологічних категорій, якими слід користуватися, якщо дослідником ставиться завдання системного підходу до інтерпретації об'єкту свого дослідження. Будь який соціокультурний об'єкт являє собою комплексне ціле в єдності цілісності і сегментарності, ячкі пов'язані між собою певною внутрішньою організацією, яку необхідно усвідомити.

Звернемо увагу на наступні значення, про які йшла мова в визначеннях категорій системи і цілісності. У визначенні категорії системи ключовим значенням служить поняття організації, а у визначенні цілісності – організація за певними принципами. З зазначеної обставини випливає розуміння мети системного підходу – усвідомити принципи, відповідно до яких упорядковуються елементи системи, а ці принципи погодяться з певними цінностями, ідеями, ідеалами. Тому системний підхід ув'язується з аксіологічним підходом у вивченні систем, оскільки елементами системи та її організуючими принципами виступають цінності з ідеалами.

2. Суттєвим аспектом вивчення систем слід визначити з'ясування їх інтегральної якості як системоутворюючого фактору, або системоутворюючого ядра. Такими виступають ключові аксіологічні смисли (цінності). Наприклад, ядро середньовічної культури становить наступний ціннісний ряд: віра, Церква,

порятунку у Небесному царстві (досягнення стану святості). Однак в епоху Просвітництва спостерігається суттєва зміна в системному ядрі культури: замість віри – культ розуму, замість Церкви – цінність громадянського суспільства, замість орієнтації на порятунок в Небесному царстві – орієнтація на суспільний прогрес, а замість культу святого затверджується культ громадянина.

Системне (або системоутворююче) ядро також називається *інваріантом системи*. Назване поняття антиномічно поняттю «варіант», який вказує на можливі модифікації (варіанти) системи, в яких вона здатна виявлятися, змінюючись у певному соціокультурному просторі і в часі. Однак, у яких би варіантах не виявлялася система, які б модифікації вона не набувала, завжди зберігається її інваріант, який вказує на ряд стійких її цінностей, які становлять системне ядро. Цю обставину необхідно враховувати досліднику системи в її динаміці: ця динаміка повинна бути представлена в єдності мінливості та стійкості, тобто єдністю інновацій і інваріанту.

Важливий урок, який має винести будь-який інтерпретатор, котрий використовує даний пвідхід. Дослідник ультурних явищ повинен врахувати значення з'ясування системного ядра досліджуваної системи і чітко його позначити, а також висвітлити його роль у даному системоутворенні. У зазначеному положенні простежуються два аспекти щодо системного ядра: 1) з'ясування питання: що воно собою являє у досліджуваній системі, 2) та яку роль виконує системне ядро щодо організації (упорядкування) елементів системи.

3. Кожен елемент (сегмент) системи сам по собі є системою, так що в одній системі виражається відношення між макросистемою і мікросистемою. Тому досліднику системи необхідно співвіднести її з макросистемою, і це дозволить прояснити системоутворюючий фактор, який задається мікросистемі цінностями макросистеми.

Як приклад, приведу свій досвід вивчення «Життя» одного з популярних святих – життєпис ігумена Феодосія у Києво-Печерському патерику. Даний фрагмент виглядає мікросистемою у ставленні до агіографічної міфології (міфів про святих) як макросистеми. Ця макросистема дозволяє прояснити загальні характеристики культури святості, втіленої у конкретному фрагменті як мікросистеми. У свою ж чергу, агіографічна міфологія являє собою мікросистему по відношенню до християнської думки як макросистеми. Ця ж макросистема дозволяє прояснити загальні характеристики християнської культури, втіленої в агіографічну міфологію як її мікросистему.

Таким чином, досліджувана мікросистема уявляється елементом певної макросистеми, яка одночасно виглядає мікросистемою іншої макросистеми, а ця макросистема – мікросистемою іншої, значнішої системи за своїм рівнем і т. д. Тому дослідник системи співвідносить свій об'єкт дослідження як

мікросистему з її макросистемами на найрізноманітніших рівнях і звідти витягує розуміння системоутворюючого ядра (або інваріанту) для свого системного аналізу. Звернення інтерпретатора до макросистем виконує істотну методологічну роль конкретних контекстів щодо досліджуваної системи. З даної обставини випливає *принцип контекстуальності* інтерпретації.

2. Структурний аналіз культури

Структурний аналіз являє собою різновид системного аналізу, який здійснюється за допомогою осмислення структур всередині системи. Поняття *структури* (лат. «розташування», «порядок») позначає внутрішній спосіб взаємозв'язку елементів системи та їх стосунків; або – сукупність стійких зв'язків об'єкту, які забезпечують його цілісність. Відповідно до зазначеної обставини визначається сутність структурного аналізу – з'ясувати: яким чином елементи системи внутрішньо організовані між собою і яким чином вони забезпечують порядок і стійкість системи.

Основні характеристики структурного аналізу.

1. Визначення бінарних опозицій і характеру зв'язку між ними, що позначається поняттям медіатору.

Приклад-1: подвіжник протистоїть натискам з боку бісів.

У наведеному висловлюванні простежуються бінарні опозиції:

герой (аскет) – інфернальні сили (біси). Дана опозиція видається опозицією між міфічними образами. Вона має на увазі аксіологічну опозицію:

духовна чистота – духовна марнота. Медіатором (тобто сполучною ланкою), як у першій, так і в другій опозиції, доречно визначити **ідею долі** і значення **боротьби за долю** подвіжника релігійного благочестя.

Приклад-2: подвіжник здійснює обітницю мовчання.

У наведеному висловлюванні простежуються бінарні опозиції:

мир з його пристрастями (щодо якого «мовчить» подвижник, котрий нехтує його цінністями) – **Бог** (заради якого подвижник відрікається від світу).

Наведена опозиція висловлює опозицію між цінностями **«мовчання миру»** та **діалог з Богом.**

В обох випадках медіатором доречно визначити значення аскетичної практики.

Позиція «мовчання миру» з боку аскета протистоїть позиції поглинання свідомості людини цінностями «миру цього», внаслідок чого утворюється інша опозиція: **праведник – грішник**, за якою слідує опозиція: **духовне піднесення особистості – духовне падіння особистості.** У даному випадку медіатором доречно визнати значення фінальної людської долі (піднесення у Небесному царстві або падіння у пеклі).

В усіх наведених прикладах медіатори справедливо розглядати *культурними інваріантами* даної системи, які забезпечують її стійкість і самовираження у будь-яких просторово-часових умовах. З усього викладеного впливає наступна риса структурного аналізу – а саме:

2. Виділення стійких зв'язків системи, тобто структур. До них відносяться різні ідеї, цінності, ідеали, міфічні образи, ритуали, норми. Їх основу складають смисли, які вкладаються у різноманітні культурні модифікації.

3. З'ясування зв'язків координації і субординації, які уявляються специфічними структурними модифікаціями. Приклади: ціле / частина, центр / периферія, піднесене / занепад, глибина / поверхня (у ціннісному значенні), порядок / хаос, прийняте / відкинута, сходження / падіння, єднання / розрив, священне / мирське та ін. Особливе значення складають антропологічні бінарні опозиції типу: свій / чужий, помічник / шкідник, праведник / грішник, герой / зрадник і т. п. Такі структури вказують на два способи впорядкування і організації системи – у вигляді координації і субординації цінностей.

4. Аналіз прояву структур у просторі і в часі, у статиці і динаміці, відповідно до яких виділяються *топоструктура* і *хроноструктура*. Приклад їх кореляції наведено в першій лекції з прикладу аналізу казки про Попелюшку, де хроноструктура свідчить про шлях героїні до щастя: **будинок мачухи – палац принца – будинок мачухи; панування несправедливості** у домі мачухи – **сходження до щастя** (а) перешкоди по дорозі, які подолає героїня, б) чарівний помічник) – **утвердження справедливості** (а) щастя героїні, б) поразка мачухи та її дочок). Ці структури викладені інтерпретатором казки у форматі *бінарних опозицій*. Загальну їх зв'язуючу ланку (*медіатор*) доречно визначити в значенні справедливої долі, яку можна назвати культурною універсалією. Кожен із названих компонентів *хроноструктури* одночасно виглядає локальною *топоструктурою* зі влісним смисловим і знаковим наповненням, для яких ідея справедливої долі доречно визначити *генералізуючим смисловим контекстом* (чи *фоном*) як самого тексту, так і здійсненої інтерпретації.

Запропонована інтерпретатором структурна модель має визнаватися *актом герменевтичної творчості*, до якої його автор сконструював власну модель осмислення тексту, і водночас *актом реінтерпретації*.

Структурний аналіз не ізолюється від інших видів аналізу систем, він здатний органічно поєднуватися з функціональним, аксіологічним, семіотичним та іншими видами осмислення соціокультурних об'єктів.

3. Функціональний аналіз культури

Функція є категорією, яка означає характер і спрямованість впливу однієї системи на іншу якусь систему, і навіть одного елемента на інший елемент і систему у цілому. Виділяються такі функції: консолідує, демаркаційна,

інтегративна, адаптуюча, комунікативна, регулятивна, світоглядна, етична, естетична, психотерапевтична та інші.

Основні характеристики функціонального аналізу.

1. Визначення конкретних функцій. При цьому необхідно враховувати призначення будь-якої з функцій, яке складається в її націленості на підтримку стійкості і стабільності певної системи. Вся культура тяжіє до порядку, з чого випливає прагнення дослідити культуру і окремі її сегменти як механізми встановлення, збереження і трансляції порядку через їх функції. Це відноситься до релігії, міфології, різних ритуалів, реклами, живопису і т. д., які називаються соціокультурними інститутами.

2. Кожен з конкретних інститутів розглядається у вигляді системи щодо тієї системи, яка його включає у своє ціле (тобто як мікросистема в співвіднесеності з макросистемою, або як частина в ставленні до цілого), у рамках якого функціонує той чи інший соціокультурний інститут. Б. Малиновський (1884-1942) висунув **наступний наріжний принцип методології функціоналізму, який необхідно засвоїти**: *«У будь-якому типі цивілізації будь-який звичай, ідея, вірування виконує деякі життєві функції, вирішує якесь завдання, являє собою необхідну частину всередині чинного цілого»*. У наведеному вислові виявляється принцип, згідно з яким будь-який культурний сегмент слід розглядати в якості функціонально значущого явища, сенс якого полягає у забезпеченні порядку певної культурної традиції як автономної системи.

Як приклад, візьмемо феномен людських жертвопринесень у давніх культурах. Цілком зрозуміло, що з точки зору сучасного гуманізму правомірна їх вкрай негативна оцінка. Однак, згідно з позицією Б. Малиновського та функціоналізму пропонується співвіднести ці жертвопринесення не з сучасним гуманізмом, але з традиційним суспільством (наприклад, з спільнотою індіанців) як системою, у якій функціонують жертвопринесення як його частина. Але ж древні індіанці не керувалися цінностями сучасного європейського гуманізму, але цінностями, які впливають із стародавніх релігійних уявлень, згідно з якими порядок у суспільстві забезпечують боги завдяки принесеними їм жертвами. Поза жертвопринесень, особливо людських, соціальна стабільність індіанцями і не мислилася. Тому, як би гуманізм не засуджував антилюдську практику жертвопринесень, їх функціонування адаптовано до системи древньої цивілізації індіанців (але ніяк не до європейського гуманізму), у ставленні до якої жертвопринесення розглядаються явищем необхідним і функціонально затребуваним.

3. Враховання потреб як вихідного чинника детермінації функціонування системи. Характер і логіку співвідношення між потребами і функціями можна виразити наступними значеннями: виклик – відповідь, стимул – реакція. Наприклад, інтеграційна функція стимулюється потребою у соціокультурної

інтеграції індивіду, груп і колективів, регулююча функція – потребою у соціокультурному регулюванні всередині певної спільноти. Базовою потребою культури виступає потреба в її відтворенні як універсального механізму життєдіяльності людей. Засобами її відтворення служать функції як механізми життєдіяльності окремих культурних феноменів. Для цього люди й утворюють різноманітні інститути – мистецтво, міфи, ритуали, науку, сім'ю, побут та ін., що забезпечують своїм функціонуванням і відтворенням традицій.

Структурно-функціональний метод вивчення культури. Названий метод являє собою дослідження соціальних явищ і процесів як системи, коли виявляється роль (функція) кожного з її елементів, або окремого соціального інституту. Звернемося коротко до методології В. Я. Проппа (1895-1970), яку він використовував в аналітиці різних казок. До функцій окремих елементів казки вчений відносив вчинки дійових осіб, які сприймаються стійкими чинниками структури. Так, названим вченим виділяються наступні конфігурації елементів: 1) коло дій героя, 2) коло дій шкідників, 3) коло дій помічників героя. У результаті, Пропп встановив стійкі структури казок як необхідні атрибути системного цілого з їх елементами і функціями: 1) заборона / порушення, 2) випробування героя (ініціація), 3) фінал (весілля як прославляння героя).

У результаті, не слід зводити функціональний аналіз текстів лише до переліку та опису різноманітних функцій, крім чого від інтерпретатора вимагається: 1) аналіз взаємозв'язку між ними; 2) аналіз взаємозв'язку між окремою функцією та текстом як системою; 3) з'ясування ролі, яку виконує кожна окрема функція у тексті у зв'язку з іншими функціями.

Загально значний висновок і урок, рекомендований винести з викладеної теми лекції: по-перше, вивчення текстів як системи означає з'ясування способів упорядкування (тобто організації) елементів через аналіз структури та функцій, властивих як окремим елементам, і тексту загалом; по-друге, всі представлені методи аналізу доцільно використовувати в їхній органічній взаємодії. У наступній лекції наведемо приклад структурного, функціонального та аксіологічного аналізу текстів у їхньому взаємозв'язку та органічній єдності.

Тема 5. АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТЕКСТІВ

1. Визначення значення цінностей в культурі.
2. Інтерпретація оціночних ситуацій.
3. Аналіз ідеалів і механізмів їх конструювання.
4. Інтерпретація регулятивного механізму культури.
5. Методи аксіологічного аналізу.

Ключові поняття: аксіологія, цінності, оцінка, норми (регулятиви), девіація, ідеал, ціннісна (аксіологічна) шкала, ціннісне (аксіологічне) ядро.

Істотне зауваження до вивчення даної теми в її співвіднесеності з дисципліною «Теорія культури»: в першому випадку основний акцент ставиться на теоретичному осмисленні поставлених питань з точки зору з'ясування: які явища і процеси складає аксіологія, або що вона собою являє у різноманітних модифікаціях; у другому випадку головним питанням висувається з'ясування: **що і яким чином дослідник може використовувати з галузі аксіології у своїй науковій практиці.** Тому у кожному з перерахованих теоретичних питань теми слід шукати відповіді на запитання: що раціонального можна витягти з їх викладу для підготовки аналітичної праці з текстами.

1. Визначення значення цінностей в культурі

1. Нагадаємо, що цінність вважається однією з ключових категорій гуманітарних наук, яка означає усвідомлене значення об'єктів для суб'єкту. Тому значення цінностей слід шукати не в об'єктах, а в свідомості суб'єкту, котрий сприймає їх: об'єкт стає цінністю, якщо людина вбачає у ньому якесь позитивне значення. Іншими словами, цінність – це вид сенсу, який люди вкладають в навколишні предмети і явища.

За якими умовами предмети і явища вважаються цінностями? Аксіологією виділяються два основних критерії у визначенні значення цінностей для людей: 1) користь (утилітарний критерій), 2) задоволення (гедоністичний критерій), та обидва вони складають універсальний критерій – значення блага. Цінностями визнається все те, в чому вбачається благо в значеннях користі і задоволення для суб'єкта.

2. Роль цінностей доречно інтерпретувати у двох основних значеннях: 1) у формуванні сенсу життєвої орієнтації, 2) у формуванні соціокультурного порядку.

1. Роль цінностей у формуванні смислової життєвої орієнтації людей (їх світоглядна функція) інтерпретатор знаходить у *хроносі* (у часі, або в *діахронії*) й *топосі* (у просторі, або в *синхронії*).

2. Роль цінностей у встановленні, підтримці та трансляції соціокультурного порядку вбачається у наступному:

а) в організації порядку шляхом формування ціннісно-нормативної системи, при якій цінності трансформуються у норми,

б) у процесі включення людей в даний порядок (інтегруюча функція цінностей),

в) у забезпеченні регулювання діяльності та поведінки людей, а також характеру взаємин між ними, колективами і соціальними інститутами (регулятивна функція цінностей),

г) у забезпеченні соціальної консолідації і одночасно – демаркації (тобто в розмежуванні між різними соціальними і культурними сегментами), наприклад, між наукою і релігією, класикою і модерном, культурою Середньовіччя та Відродження,

д) у визначенні соціокультурної ідентичності (наприклад, «я – актор», «я – грішник»), де фактор самоідентифікації співіснує з фактором демаркації (тобто усвідомлення себе тим, ким «я» не є: «моя» субкультура відмежується від «іншого» культурного середовища).

Як ми бачимо, цінностям притаманне виконання цілого ряду функцій, в тому разі й тих, які вище не були зазначені. Наведена обставина вказує на тісний зв'язок аксіологічного з функціональним аналізом культури, що може використатися у герменевтичній процедурі.

2. Інтерпретація оціночних ситуацій

Слід розмежовувати між значеннями цінностей та оцінок, які відносяться до аксіологічної галузі. Оцінка – це спосіб встановлення значущості будь-якого об'єкту для суб'єкта. Такими об'єктами служать цінності, які проявляються у речах, подіях, фактах, образах, вчинках. Приклади оціночних значень: приємне / неприємне, корисний / шкідливий, ніжний / грубий, безцінне / вульгарний, милий / жахливий, благородний / підлий, привабливий / огидний, кмітливий / тупий.

У процесі аналізу тексту треба враховувати низку оціночних модифікацій.

1) Оцінка може набувати як позитивний, так і негативний характер, у залежності від вибору з боку суб'єкта, котрий оцінює об'єкт; цінності мають тільки позитивне значення. Наприклад, як би глядач не оцінив би спектакль, однак, незалежно від його оцінки, він має значення цінності (творчість режисера, гра акторів, костюми, декорації – вважаються цінностями). Отже, оцінка являє собою вид сенсу, який привноситься оцінюючим суб'єктом у відношенні до будь-якої цінності.

2) Оцінка характеризується більш значною емоційною насиченістю порівняно з цінностями. Емоційне ставлення до цінності – це вид відносини, що вказує на те, що суб'єкт не може бути байдужим до об'єкту. В оціночних судженнях використовується не тільки понятійна, але також поетична мова з її образністю, метафоричністю і риторикою. Наприклад, «він вчинив як свиня»: назване оціночне судження, на відміну від понятійної мови, насичене

підвищеною емоційністю, що в значній мірі підсилює семіотичний ефект оцінки.

У зв'язку з зазначеною обставиною у гуманітарній думці тривалий час дискутується проблема про допустимість оціночних суджень у наукових дослідженнях. Якщо в рішенні даного питання позитивізм рішуче припиняє такі судження, які порушують презумпцію «об'єктивності» у науці, гуманітарний підхід допускає ситуацію співучастного відношення дослідника до досліджуваного об'єкту, визнаючи цей об'єкт проекцією ставлення людини до життя. Якщо визнати відображення певного життєвого досвіду людей в об'єктиві гуманітарного знання, у такому випадку емоційне ставлення до нього з боку інтерпретатора висловлює собою не байдуже, але співучастне ставлення щодо тих життєво важливих питань, які виражені у досліджуваній культурі.

Структура оцінювання: 1) суб'єкт оцінювання, 2) об'єкт оцінювання – саме цінність, 3) оцінка – вид значення, який суб'єкт, котрий оцінює, надає оцінюваному об'єкту (тобто цінності), 4) ідеали, з якими співвідноситься оцінювання, 5) емоційне ставлення до об'єкту (тобто до цінності) з боку оцінюючого суб'єкту.

Критерії оцінювання: 1) з точки зору певних смаків та інтересів, 2) з точки зору певних переконань, 3) з точки зору певних життєвих прагнень.

При цьому особливої актуальності набуває значення культури оцінювання як оцінювальна практика, в якій повинні поєднуватися усвідомлення свободи оцінювання та відповідальність за вчинені оцінки. Значення культури оцінювання обумовлюється не вимогою з боку науки, але вимогами, які ставляться вченим з боку гуманізму, на цінності якого повинна спиратися сучасна наука.

З даної обставини доречно витягти наступний урок: якщо дослідник ставить за мету вивчити характер реакції глядачів та ті чи інші артефакти мистецтва, слід усвідомити питання про те як оцінюється той чи інший артефакт, а також питання – чому (або з позиції яких критеріїв та за якими обставинами) він так чи інакше оцінюється.

3. Аналіз ідеалів та механізмів їх конструювання

Ідеалом вважається це цінність, яка виражає вищу досконалість того чи ясуватішого явища. Відносно цінностей ідеали являють собою їх еталони (тобто зразки).

1. Ключові характеристики ідеалу та аналіз механізмів його конструювання:

1. Ідеал є конструкцією бажаного, яке люди не виявляють у навколишньої реальності, але якого прагнуть досягти. Тому в текстах варто з'ясувати ситуацію глибокого розриву між бажаним та реальним, а також прагнення до

його подолання. Прагнення досягти бажаного виглядає у ролі усвідомлення потреби в ідеалі як стимулюючого механізму його конструювання.

2. Ідеал представляє собою гідне бажане. Наведена обставина вказує на процедуру ціннісного відбору як одного з механізмів формування ідеалів. За допомогою даного механізму відбираються саме такі цінності, завдяки яким створюються ідеальні конструкції «гідного» в його розмежуванні з «негідним», «щастя» у його розмежуванні з «нещастям», «прекрасного» в його розмежуванні з «потворним» і т. д.

3. Ідеал спрямований у майбутнє, тому його марно шукати в теперішньому часі, оскільки він є проекцією бажаного. Дана обставина вказує на уяву як на механізм утворення ідеалів. Уява являє собою втілення образу бажаного, який створюється у свідомості і завдяки свідомості людей. У зв'язку з зазначеною обставиною культурологу слід відкинути банальний погляд на уяву як на безплідну вигадку і порожню фантазію і визнати її необхідним чинником духовного творчості.

4. Ідеал емоційно насичений. Тому треба визнати значною роллю в інтерпретації створення ідеалів не тільки розумову здатність людини, але також емоційний чинник, оскільки ідеали не тільки мисляться, а й переживаються, а бажання його досягнення часто набуває вираз полум'яного до нього прагнення, або спраги. Особливим дієвим стимулом емоційного впливу на свідомість людей служить художня культура як мережа соціокультурних каналів трансляції та утвердження ідеалів.

2. Для культури надзвичайно важливим визнається прагнення не тільки сконструювати ідеал, але також виробити ефективні механізми, що здатні спонукати людей прийняти пропоновані для них ідеали і дотримуватися їх протягом життєвого шляху. Таким універсальним механізмом служить мова, яка породжує численні знакові конструкції. У вирішенні цієї проблеми використання логіко-термінологічної мови, яким активно користується наука, явно недостатньо. Стосовно даної ситуації більш ефективним визнається поетична мова, яка оперує різноманітними образами, метафорами, риторичним стилем. Поетична мова, на відміну від логіко-термінологічного апарату науки, висвітлює ту чи іншу проблему не шляхом доказу, але «показанням» через певні образи, викликаючи з боку реципієнта емоційне до неї відношення. Для цього можуть використовуватися не тільки привабливі образи, а й відразливі образи і сюжети (вбивства, сексуального домагання, підлості з огидними персонажами, як, наприклад, демони, зрадники, злочинці та ін.), а також відразливі метафори (напр., уподібнення грішника псу, котрий повертається до своєї блювотини, або свині, що купається у грязі та вживає в їжу помій). Всі аналогічні значення слід сприймати у вигляді специфічного коду, призначеного для затвердження значущості ідеалів у свідомості і суспільного життя людей. У даній ситуації чітко простежується осмислення ідеалу з точки зору з'ясування

семіотичних способів його реалізації, що означає кореляцію аксіологічного з семіотичним аналізом текстів.

4. Інтерпретація регулятивного механізму культури

Норми (регулятиви) – це стійкі цінності, які здійснюють роль регулятора різноманітних сторін життя людей і суспільства. Цінності стають нормами в тих випадках, коли вони виступають факторами регулювання свідомості, поведінки, діяльності і відносин у суспільній системі. Норми вказують на вимоги, що пред'являються традицією до своїх adeptів.

Приклад: «Люби ближнього як самого себе!» У цьому випадку цінностями тут служать людська особистість (власно «моя» та іншої людини, яка сприймається як «ближній») і любов. Однак цінність любові трансформується в імператив «люби!», Тобто вона набуває статусу норми й імперативу.

Все це вказує на регулятивну функцію культури, націлену на встановлення, збереження і трансляцію порядку, який здійснюється згідно з цінностями та ідеалам певної традиції. З поняттями норми і соціокультурного порядку тісно пов'язується поняття *соціокультурної девіації*. Девіація (*девіантна поведінка*) – це широко поширений в соціології термін, який означає ухилення від прийнятих традицією норм і порядку (тобто їх порушення), а носій девіантної поведінки називається *девіантною особистістю*. Тому істотним напрямком регулятивної функції культури є протистояння девіаціям як боротьба за порядок. У зв'язку з зазначеною обставиною, для з'ясування регулятивної функції культури інтерпретатору слід звернути серйозну увагу на механізми протистояння девіаціям з боку традиції. З цієї мети рекомендується звернутися до відповідних досліджень у галузі соціології.

Якими способами здійснюється інтерпретація механізму культурного регулювання?

1. З'ясовуються зразки, які встановлені для наслідування (герої, святі, передовики виробництва, відомі артисти, віддані друзі іта ін.), а також образи, які викликають осуд і відрази (грішники, шкідники, труси, зрадники, ледарі і ін.). Звертається увага на відповідні семіотичні коди (героїзації, сакралізації, очорнення, відрази, і ін.). Наприклад, образ пса, що повертає до своєї блювотини, використовується в якості метафори, яка вказує на християнина, який після сповіді знову повертається до колишнього пороку. У такому випадку названа метафора включається у систему регулюючого механізму культури. Тому досліднику слід звернути серйозну увагу на семіотичні механізми здійснення культурною регулюючої функції.

2. З'ясовуються санкції схвалення або засудження. Наприклад, Ісус Христос схвалює або засуджує стиль поведінки або зміст думок певних людей.

Це означає включення образу Сина Божого як сакрального механізму в систему соціокультурного регулювання, завдяки якому діючому порядку надається священний авторитет. Одночасно з позиції священного авторитету засуджується девіантна поведінка разом з фігурою девіантної особистості. Авторитети, котрі використовуються у санкціях, також можуть підбиратися у суспільному середовищі серед поважних людей в тій чи іншій життєвій сфері. Наприклад: «О. В. Кравченко так би не вчинив у культурологічній практиці», що означає включення авторитету відомого в Академії культури декана О. В. Кравченка в систему регулювання, де його фігура стає елементом розглянутого механізму.

Існують санкції нагороди і кари, схвалення і засудження. Особливе значення складають есхатологічні санкції – вічного блаженства в раю та вічної погибелі у пеклі як реалізація ідеалу справедливості.

3. З'ясовуються канали соціокультурного регулювання, якими постають міфи, релігія, література, мистецтво, родина, виховання й освіта (а не тільки держава і право). Такими еталонами, наприклад, враховуються персонажі та цінності казки про Попелюшку, епосу «Пісня про Роланда», фільму «У бій йдуть одні старі», а названі твори вважаються соціокультурними каналами для регулювання.

5. Методи аксіологічного аналізу

1. Виявлення конкретних цінностей в певному культурному ареалі та їх осмислення. При цьому слід особливо підкреслити актуальність процедури осмислення, що вимагає з'ясування смислу побудови цінностей, але не зведення аналізу до констатації наявності їхньої номінальної присутності у тексті.

2. Визначення ціннісної (аксіологічного) шкали. Вона являє собою систему упорядкування відповідно до визначених принципів. Існують два способи їх упорядкування: 1) «по вертикалі» (з'ясування відношення субординації, або аксіологічної ієрархії, тобто підпорядкування одних цінностей по відношенню до другої, а другої по відношенню до третьої і т. д.) та 2) «по горизонталі» (визначення відношення аксіологічної координації).

3. З'ясування ціннісного (аксіологічного) ядра даної системи. Про значення системного ядра в культурі мова йшла в лекції, присвяченій системному підходу в культурології.

4. З'ясування ідеологічної детермінації ціннісної шкали та механізмів її формування. Такими механізмами служать героїзація, очорнення, сакралізація, різні способи гіперболізації і приниження різних значень, апеляція до зразків для наслідування або до зразків ганьби (святих, героїв, передовиків виробництва, відомих письменників, науковців, діячів мистецтва, а також трусів, зрадників, ледарів та інших).

5. Використання структурного і функціонального аналізу, які адаптуються до аксіологічного вивчення культури. Обидва методи аналізу розглядалися у лекції про системний підхід у культурології.

6. Аналіз характеру та механізмів взаємодії між окремими цінностями та їх видами, наприклад, між етичними та естетичними цінностями, між науковими та релігійними, між цінностями моральними і релігійними, класичними цінностями і культурою модерну.

7. Вивчення аксіологічної шкали не тільки в статисті, але також у її динаміці.

Загальні уроки, які доречно витягти з викладеного вище матеріалу.
Перше. Аксіологічна інтерпретація культури не ізолюється від інших методів її тлумачення, але характеризується методологічною комплексністю (наприклад, використання структурного, функціонального, історичного, філософсько-антропологічного, етичного, естетичного, семіотичного видів аналізу). **Друге: не зводити аксіологічну інтерпретацію лише до констатації у тексті номінації цінностей (!).**

Тема 6. СЕМІОТИЧНИЙ ВИМІР ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КУЛЬТУРИ

1. Інтерпретація семіосфери.
2. Аналіз орієнтування семіозису у текстах.
3. Аналіз способів семіотизації текстів.
4. Досвід семіотичної інтерпретації на прикладі історії пам'ятника В. Леніну у Харкові.
 - 4.1. Пам'ятник В. Леніну у Харкові як знак (текст)
 - 4.2. Пам'ятник В. Леніну у знаковій ситуації центральної площі Харкова
 - 4.3. Демонтаж пам'ятника В. Леніну у знаковій ситуації «серця Харкова»

Ключові поняття: семіотика, семіосфера, семіозис, означення (переозначення), сенсонаділення, знакова ситуація, коди (поведінкові, медійні, естетичні, тілесні; візуальні та акустичні; «тверді» та «м'які»), іконічні знаки, знаки-індекси (семіотична індексація), символ (символізація та ресимволізація).

Істотне зауваження до вивчення даної теми в її співвіднесеності з дисципліною «Теорія культури»: у першому випадку основний акцент ставиться на теоретичному осмисленні наступних питань: які явища та процеси становить семіотика, або що вона собою являє у різноманітних модифікаціях; у другому випадку основним питанням служить з'ясування: **що та яким чином із області семіотики дослідник може використати для інтерпретації текстів.** Тому у кожному з поставлених питань теми слід задаватися питанням: що можна витягти з лекційного матеріалу у практиці роботи з текстами.

1. Інтерпретація семіосфери

Загальна позиція – це спрямованість інтерпретації до з'ясування змісту та характеру організації семіотичного простору. Це дослідження повинно враховувати з'ясування знаків і мовних конструкцій не скільки в їхньому автономному вигляді, скільки у взаємозв'язку.

Вивчення семіосфери передбачає наступні акти.

1. З'ясування її неоднорідності. Неоднорідність семіосфери обумовлюється *принципом доповненості* знаків і мовних конструкцій. Знак функціонує не сам собою у його дискретності, а завдяки його визначенню через інші знаки та мови. Використовуючи різні знакові системи, людина розширює межі цієї ситуації, яка семітизується. Автор може доповнювати вербальні мови візуальними знаками, розширюючи горизонти бачення світу. Справа в тому, що вербальні та візуальні мови мають різний репрезентативний потенціал. *Візуальний текст* діє як цілісний (іконічний) образ, що дозволяє вичленувати окремі предмети (рух сприйняття картини світу від цілісного висловлювання окремих елементів). Він дозволяє «сховати» ситуацію у комплексі питання цілого та окремого. *Вербальний текст* такого репрезентативного потенціалу не має: для того, щоб уявити ситуацію у цілому, репрезентативний хід здійснюється не іконічним, але індексальним шляхом – через вказівку на окремі риси, властивості, чинники в їх послідовності (а не в цілісній комплексності). У той самий час перевага вербальної мови над візуальним простежується у сфері репрезентації емоцій: вона висловлює у словесної формі чіткіше і зрозуміло. Доповнення візуальної мови вербальною одночасно виражає доповнення іконічних знаків до індексальних, або, навпаки, у разі доповнення вербальної мови візуальними мовними засобами.

2. З'ясування асиметрії. Її складають бінарні опозиції як структурні конструкції. Звідси актуалізується *структурно-семіотичний аналіз тексту?* У процесі аналізу бінарних опозицій треба враховувати наступне: 1) наявність бінарних пар, 2) характер їх взаємозв'язку.

Приклад: «помисли плотські – *смерть* / помисли духовні – *життя*». Їх загальний знаменник – *доля*. Значення долі передбачає іншу бінарну опозицію: нещаслива доля / щаслива доля. Їх загальний знаменник – значення «мистецтва жити» як тактика життя. У свідомості людини смерть і життя звертаються одне до іншого: життя звертається до смерті як до майбутнього, а смерть звертається до життя як нагадування про земну долю людини та про своє власне явища в якості соціокультурного регулятора.

2. Аналіз орієнтування семіозису у текстах

Семіозисом називається процес породження знаків та знакових систем. Їх функціонування спостерігається: а) в аспекті взаємодії; б) в аспекті трансляції; в) в аспекті впливу на адресат; г) в аспекті інтерпретації з боку адресату. Семіозис здійснюється у широкому полі комунікації: 1) у комунікації з навколишнім середовищем, що полягає у її регулярному означенні, 2) у вигляді передачі знакових комбінацій адресатам, 3) у вигляді обміну між знаками: а) усередині тексту; б) між текстами.

Усе це вимагає автора тексту щодо організації його простору (тобто *семіосфери*). Тому орієнтація автора на комунікацію супроводжується його орієнтацією щодо організації тексту, щоб досягти ефективності його передачі та сприйняття з боку адресату. Саме інтерпретатору необхідно орієнтуватися на обидва названі орієнтири. Знаки мають їм розглядатися не в вигляді їх дискретності, але в стані організованого цілого і конкретних комунікативних процесах. Комунікацію разом з організацією доцільно визначити як дві універсальні умови орієнтування семіозису.

Виділимо основні принципи герменевтичного орієнтування.

1. Орієнтація семіозису на означення, а інтерпретатора – на осмислення даних актів (де усвідомлюється, що означає, як і чому саме так, але не інакше, означається у тексті). З точки зору семіотики, окультурення є сукупністю процесів сенсонаділення навколишньої природної та суспільної дійсності, а також власної авторської особи. В результаті автором зізнаються тексти про природу, суспільство, окремих людей і про себе самого. Наділяючи себе певними знаками, автор окультурює себе і створює про себе новий текст.

2. Орієнтація на значення кодів, які використовуються у комунікації між автором і адресатом повідомлення (де усвідомлюється які коди використовуються, як і чому саме так, але не інакше, вони використовуються у тексті). *Кодами* називаються правила мовної системи, за якими формується та передається інформація у певних текстах. Для успішної комунікації необхідно, щоб код автора був відомий його одержувачу, тобто щоб ними обома були усвідомлені алгоритми комбінаторики в цілісному текстоповідомленні.

3. Орієнтування на знакові ситуації.

Знакова ситуація є семіотичний простір використання та засвоєння знаків. Дане визначення орієнтує інтерпретатора враховувати два аспекти знакових ситуацій: 1) що представляє собою характер використання знаків у тій чи іншій обстановці, 2) як вони можуть сприйматися у цьому середовищі. Автори семіотичних конструкцій створюють та впроваджують знаки з урахуванням характеру соціокультурного середовища, яке складають люди, до свідомості яких адресується інформація.

Наприклад, у знаковій ситуації православного храму ікона переважно сприймається як культовий атрибут, а художня її сторона виступає побічним явищем; у знаковій ситуації художнього музею на перший план висувається її художня сторона; у молитовних будинках баптистів, адвентистів, п'ятидесятників або Свідків Єгова присутність ікони виглядає неприпустимою девіацією щодо загальноприйнятого порядку богослужіння. У такому разі інтерпретатору слід звертати увагу на дві можливі ситуації співвідношення використання та засвоєння того чи іншого знаку у знакових ситуаціях – ситуацію кореляції (узгодженості) або ситуацію неузгодженості, а також з'ясувати причини цих ситуацій.

Інший приклад – використання метафор та риторичного стилю у публікаціях, які рішуче відкидаються у наукових збірниках, зокрема ХДАК. Наукове видання є специфічною знаковою ситуацією, що передбачає допустимі та неприпустимі семіотичні норми, які встановлені академічною традицією, а їх дотримання ретельно контролюється.

З усього вищевикладеного слід отримати **важливий урок**, що вказує на знакові ситуації як різноманітні соціокультурні контексти, які необхідно врівноважити Інтерпретатору у здійсненні семіотичного аналізу явищ культури.

3. Аналіз способів семіотизації текстів

Семіотизація має вигляд складного процесу організації текстів шляхом наповнення їх різноманітними знаками, зведеними в специфічні коди. Для її з'ясування від інтерпретатора потрібна аналітика способів конституювання текстів, а не лише з'ясування їхнього змісту. **Треба особливо наголосити на суттєвому герменевтичному принципі – розбиратися не тільки про те, що міститься у тексті, а й у тому, якими способами він конституюваний (!).**

1. Використання у семіотичних актах синтактики, семантики та прагматики.

Синтактика являє собою семіотичний метод, що є комбінаторикою знаків за певними правилами граматики (фонетики, морфології, синтаксису). *Семантика* служить семіотичним методом, за яким встановлюється відношення знака до об'єкту, що відображається. Способами його відображення служать: 1) *індексальний метод* (вказівка); 2) *іконічний метод* (відтворення образу); 3) *символізація* (надання предмету абстрактними сутностями). *Прагматика* служить методом текстопородження у співвіднесеності знаку до автора або інтерпретатора.

Таким чином, у *синтаксичному випадку* знак стає у відношенні до інших знаків, у *семантичному випадку* він стає у відношенні до об'єкту (референта), у *прагматичному контексті* – у відношенні комунікативного процесу. Зазначені способи визначення тексту аналізуються інтерпретатором.

2. Доповнення одних знаків (мов) іншими знаками (мовами), у результаті чого семіосфера характеризується неоднорідністю та асиметрією.

Знак функціонує не сам собою у його дискретності, а завдяки його визначенню через інші знаки. Використовуючи різні знакові системи, людина розширює межі конкретної ситуації, яка означається. Автор може доповнювати вербальні мови візуальними знаками, розширюючи горизонти бачення світу. Справа в тому, що вербальні та візуальні мови мають різний репрезентативний потенціал. *Візуальний текст* діє як цілісний (іконічний) образ, що дозволяє вичленувати окремі предмети (рух сприйняття картини світу уцілому від цілісного висловлювання до окремих елементів). Він дозволяє «сховати» ситуацію у комплексі питання цілого та окремого. *Вербальний текст* такого репрезентативного потенціалу не має: для того, щоб уявити ситуацію у цілому, репрезентативний хід здійснюється не іконічним, але індексальним шляхом – через вказівку на окремі риси, властивості, фактори в їх послідовності (а не в цілісній комплексності). У той самий час перевага вербальної мови над візуальною простежується у сфері репрезентації емоцій: вона висловлює у словесній формі чіткіше і зрозуміло. Доповнення візуальної мови вербальною одночасно виражає доповнення іконічних знаків до індексальних, або, навпаки, у разі доповнення вербальної мови візуальними мовними засобами.

3. Формування кодів (певне кодування текстів). Коди створюються: а) відповідно до певних дискурсивних практик, б) у відповідності до конвенції (гласної або негласної угоди між авторами і реципієнтами). Такими кодами, наприклад, можуть бути у музиці – скрипковий, басовий ключ, інтервали, ноти; в науці – категоріальний апарат. Однак автор може винайти свій власний код, але в такому разі йому рекомендується подбати про його засвоєння адресатом. Якщо його код стає невідомим, тоді інтерпретація може надати йому значення езотеричного коду, призначеного тільки для посвячених, або значення авторської гри, згідно з якою автор навмисне засекретив свій код, щоб надати його розгадати реципієнту.

Види кодів: 1) *поведінкові коди* – визначають характер поведінки в ритуалах, спортивних іграх, професійній діяльності, сімейно-шлюбних стосунках і т. д., 2) *медійні коди* (телебачення, радіо, кіномистецтва, фотографії, преси), 3) *естетичні коди* (жанрово-стилістичні), що використовуються у художній творчості; 4) *тілесні коди* («мова тіла»). Серед тілесних кодів виділяються: код жестів (емблематичні жести – жести, які зрозумілі сами по собі: кивок голови, висунута дуля, віддання військової честі; ілюстративні жести, що супроводжують мову; жести-регулятори, які сприяють регулюванню певної поведінки – наприклад, осміювання висловлювань, ляскання у долоні як у вигляді схвалення сказаного, або у вигляді обструкції).

Поділяють також *візуальні* та *акустичні коди*: перші призначені переважно для просторової орієнтації реципієнта, де вирішується проблема

заповнюваності простору; другі призначені для звукового вираження картини світу, де ставиться акцент на динаміці темпу (ступінь швидкості) та ритму (послідовність звуків та пауз).

Також поділяють «тверді» (або «жорсткі») та «м'які» коди. *"Тверді" коди* характеризуються жорсткими алгоритмами (алгоритмами називаються певні принципи, які зумовлюють будь-які операції). Прикладами таких кодів є математичні дії, розв'язання задач у галузі фізики, хімії, заповнення анкети (де потрібен чіткий виклад біографічних даних), правила граматики в писемному мовленні, норми гармонії у класичному мистецтві та ін. «М'які» коди характеризуються значною свободою вибору моделей використання мови в сенсі «що», «як» і «навіщо». Вони вживаються на власний розсуд у індивідуальній творчості автора. Якщо «тверді» коди передбачають чіткість в їх сприйнятті і засвоєнні, у «м'яких» кодах замість однозначності сприйняття і засвоєння затверджується багатозначність («дивлячись, у якому контексті сприймати»).

Обидва різновиду кодів розрізняються з погляду способів вираження інформації. «Тверді» коди ґрунтуються на логіко-термінологічному способі викладу інформації та прагнуть уникнути метафоричності та риторики, які становлять поетичну мову. «М'які» коди, навпаки, тяжіють до поетичного способу викладу інформації. Для них характерно: а) емоційна наповненість; б) риторичність; в) метафоричність; г) ігровий вимір, який несумісний з чіткістю та точністю логіко-термінологічного апарату. Образність є метафоричною, риторичною та ігровою «подачею» ситуацій. «М'який» код може цілеспрямовано використовуватися, щоб відмежуватися від наукових дискурсивних практик з властивим обмеженням свободи їхніх висловлювань.

4. Створення ефективних знакових засобів. Семіотичні засоби здійснюються вербальними, візуальними і акустичними прийомами впливу на адресат (загрозами, умовляннями, брутальними образами, демонстрацією загибелі у фільмах, жаргонами, гумором, сарказмом, звуковими гаммами та ін.). Різновидом семіозису є метафоризація.

Часто автори позначення спеціально вводять спеціальні семіотичні конструкції, які здатні зробити очікуваний ефект і шокувати реципієнтів. У такому разі інтерпретатор стикається з трикстеріадою – специфічною культурою трикстера та трикстерства. Наприклад, у знаковій ситуації театру у п'єсах А. В. Жовдака їхні персонажі з'являються на сцені у спідній білизні чи оголеними. У знаковій ситуації навчального процесу з деяких культурологічних дисциплін предметом аналізу висувалися наступні значення: «труна як феномен еротичної символіки», «бича сеча як культурний артефакт», «золото і гавно в ціннісній шкалі Бхагавад-гіти», «блювотина пса як інструмент кодифікації соціокультурного порядку у біблійних текстах». Виникає питання: чи

відповідають аналогічні значення знакової ситуації академічному навчальному процесу?

Досвід викладання свідчить, що вони здатні вписуватися у цю знакову ситуацію за умови їхньої серйозної аксіологічної та семіотичної інтерпретації відповідно до культурологічної тематики. У випадку з цією лекцією перераховані значення вписані у контекст аналізу можливостей використання знаків з шокуючими ефектами, що породжуються ними, які можливі у знакових ситуаціях. Знакова ситуація лекції з культурології може виглядати семіотично неоднорідним простором: застосування у аналітиці перерахованих вище брутальних значень означає включення в її систему знакової ситуації трикстерської гри, а їх культурологічна інтерпретація – знаковою ситуацією герменевтики, за допомогою якої встановлюється смислова кореляція триктериади. З цієї ситуації слід засвоїти важливий урок врахування співприсутності в одній знаковій ситуації кількох локальних семіотичних ситуацій, які здатні утворювати різні форми взаємовідносин – контрасту, конфлікту, толерантного співіснування, а також діалогу.

4. Досвід семіотичної інтерпретації на прикладі історії існування пам'ятника В. Леніну у Харкові

Названий пам'ятник було встановлено та урочисто відкрито у листопаді 1963 р. на площі Дзержинського (нині – пл. Свободи), а зруйновано в кінці вересня 2014 р. Наведена обставина орієнтує на з'ясування наступних питань: 1) що являє собою цей знак; 2) яким чином він виглядав у знаковій ситуації площі Дзержинського і як виглядала вона сама з цим знаком, 3) що означає усунення даного знаку і як при цьому змінилася знакова ситуація площі.

4.1. Пам'ятник В. Леніну у Харкові як знак (текст)

Сам собою пам'ятник представляв іконічний знак. Його прототипом виступала особистість В. Леніна – «вождя світового пролетаріату, засновника комуністичної партії та керівника першої у світі соціалістичної держави». *Денотатом* (зовнішнім виразом), про який інформував знак, є монументальна скульптура вождя як соціокультурний канал, який впроваджував цінності та ідеали панівної у минулому ідеології. Сенс пам'ятника Леніну (його *сигніфікат*) становить затребуваність комуністичної ідеології в увічненні пам'яті творців та організаторів радянського громадського порядку.

Цей пам'ятник вважається найбільшим пам'ятником Леніну в історичному минулому України. Його висота становила 20,2 м., а бронзове погруддя вождя – 8,5 м. На жаль, я не виявив відомостей про його загальну вагу, але вага лише одного вуха бронзової фігури становила 35 кг. Потужність цього монументу

вважає тим, що знести його змогли величезними зусиллями лише за п'ятої спроби. Пам'ятник виготовлений із бронзи та граніту, які утворили смислове поле безсмертя, непохитності, величі і слави («Ленін жив, Ленін живий, Ленін житиме!»). У разі аналізований *іконічний знак* одночасно є *символічним знаком*: якщо безпосереднім змістом денотату служило прагнення увічнити у свідомості нащадків пам'ять вождя, смислове поле символу значною мірою виходить поза цю межу. Символічне значення пам'ятника було призвано представляти та нагадувати про велич не лише постаті Леніна, а й його «справи», втіленої у радянському соціалістичному ладі. Усі конкретні знаки, які склали атрибут пам'ятника, зосереджувалися навколо величі і слави вождя як *смислового аксіологічного та семіотичного ядра* цієї скульптури.

Дійсність знаків проявляється у системі комунікацій, відповідно якій вони створюються. Нагадаємо універсальну комунікативну схему: Автор – Повідомлення (Референція) – Адресат. Авторами пам'ятника Леніну вважаються архітектор О. О. Сидоренко, скульптори О. П. Олійник та М. К. Вронський, за якими стоїть авторство радянської комуністичної ідеології, яка транслює бажану інформацію людям.

Завдяки *референтній функції* пам'ятник Леніну у Харкові інформував глядачів не тільки про вождя, але також про суттєві досягнення радянської влади, що було представлено таким чином. Ленін зображений у момент якоїсь промови: енергійний жест правої руки, у лівій — зім'ята кепка, фігура сповнена динаміки, здається що вождь на мить зупинився, ступивши вперед назустріч глядачам. Вітер відвернув підлогу пальто і піджака. Постамент прикрасили барельєфами на тему Жовтневої революції та трудових подвигів радянського народу. На одному з них під червоним прапором зображені: робітник, матрос та солдат. Друга композиція: робітник, колгоспник та вчений, який високо підняв над головою макет штучного супутника Землі. Всі ці знаки активно здійснювали *естетичну функцію*, за допомогою яких утворилася картина *ефекту* величі і слави вождя. Таку ж функцію виконували висота, вага і матеріал граніту разом із бронзою, за допомогою яких створювався текст монументальності як специфічна форма вираження естетичного ефекту, який кодував ефект ідеології. За допомогою естетичної функції здійснювалися інші комунікативні функції пам'ятника як тексту. *Експресивна функція* вказувала не лише на ідеологічне авторство, але також на шедевр монументального мистецтва та витрачену на його виготовлення наполегливу працю. *Імпресивна функція* вказувала на пам'ятник як на семіотичний канал, через який радянською комуністичною ідеологією здійснюється бажаний вплив на глядачів. Усі названі функціональні показники одночасно виступили знаками-індексами як результатами авторської творчості у його спрямованості на індексацію знакової ситуації.

Таким чином, зроблений семіотичний аналіз органічно поєднується з аксіологічним аналізом культури, оскільки знаки визнаються семіотичним виразом певних цінностей та ідеалів, що кодуються за допомогою мови (кодів). Таке аналітичне поєднання чітко простежується й у подальшій процедурі інтерпретації об'єкту, що розглядається.

4.2. Пам'ятник В. Леніну у знаковій ситуації центральної площі Харкова

Площа, на території якій спорудили цей знак, представляє собою специфічний семіотичний топос міста, а для пам'ятника Леніна вона виглядала знаковою ситуацією, відповідно до якої засвоювався цей знак. Пам'ятник був розташований в оточенні чотирьох авторитетних та примітних будівель – Харківського обласного комітету комуністичної партії, Держпрому, Харківського державного університету, Військової інженерно-артилерійської академії (пізніше розформована, а її приміщення надано Університету). На мові семіотики кожна з цих будівель розглядається у вигляді локальних *знаків-індексів*. Їхнє поєднання у межах центральної площі міста виражало єдність радянської партійної, адміністративної, наукової та військової еліти. Вони склали дуже респектабельне оточення величому пам'ятнику Іллічу, яке розміщення у центрі площі демонструвало центральне значення «ленінської справи» для сучасників. Якщо до його встановлення названі споруди виглядали автономними будинками, об'єднаними загальним простором площі, то потім центральний чинник їхньої єдності перемістився у бік монументальної постаті Леніна. Він здавався немов сонцем, промені якого пронизували усі сторони життя з єдиного центру, і водночас – центральний ціннісним пунктом, який виглядав витокком усіх радіусів даної системи. Таким чином, знакова ситуація площі Дзержинського, на території якої з'явився пам'ятник Леніну, значною мірою підносила його монументальне значення у порівнянні з тим, якби він опинився у іншій частині міста. Свого часу названий знак-індекс підвищував знакову ситуацію площі, на тлі якої він позиціонував своєю монументальною величчю.

4.3. Демонтаж пам'ятника В. Леніну у знаковій ситуації «серця Харкова»

Сприйняття будь-якої знакової ситуації обумовлюється певним аксіологічним тлом, який формується ідеологією. На момент знесення пам'ятника «вождя світового пролетаріату» 28 вересня 2014 р. утвердилася націонал-патріотична ідеологія в її тісному поєднанні з антикомунізмом, тоді як комуністична ідеологія виявилася витісненою на периферію. Наслідком декомунізації стало перейменування площі Дзержинського на площу

«Свободи», що означає істотну *реіндексацію* центральної площі Харкова як *семіотичного топосу*. Відповідно до нової політичної та ідеологічної ситуації в Україні національно-патріотичними колами було порушено питання: чи доречне збереження такого колоритного знака-індексу як пам'ятник Леніну у «серці Харкова»?

Звернемо увагу на деякі гасла та висловлювання, за допомогою яких виразилася оцінка пам'ятнику Леніну у новій ситуації. Одним із таких висловлювань виявлено напис: «Ленін – хуйло». Вона є специфічною знаковою конструкцією з використанням брутальної метафори з гранично негативним контекстом. Очевидно, наведене висловлювання націлене до того, щоб висловити особисту та колективну гранично негативну експресію щодо комуністичного символу і спонукати адресат (харків'ян) розділити емоційний стан його автора. В даному випадку значення «хуйло» виражає *поетичну функцію* даного знака-висловлювання (або сконструйованого тексту) для посилення *семіотичного ефекту експресивної функції*. *Імпресивна ж функція* аналізованої знакової локації полягає у розрахунку співчуття з боку однодумців, готових розділити аксіологічну позицію її автора. Слід зазначити, що слово «хуйло» з його аналогіями часто використовується як оцінний маркер у його брутально-негативній конотації.

Істотним ідеологічним аргументом, який забезпечив єдність активістів у боротьбі за знищення пам'ятника, послужила його оцінка як символу радянського тоталітаризму. Ця обставина вказує на появу нового символу, який не лише доповнив колишній символ величі і слави вождя разом із його «справою», а й вступив із ним у конфронтацію. Виникла ситуація гострого протистояння знаків (або, за словами Р. Барта, «війна мов»), у якій проєктується боротьба діаметрально протилежних ідеологій. У цьому випадку згадується вчення Ю. М. Лотмана про асиметрію семіосфери, яку складають мови *семіотичного ядра* (центру) та *«периферійні» мови*. При цьому вони можуть змінюватися місцями, коли «периферійна» мова переміщується на рівень семіотичного центру, а мова «центру» – на периферійний рівень. Усе це стосується оцінного висловлювання «пам'ятник Леніну – символ тоталітаризму», яке в колишній системі займало місце глухої периферії, а потім разом із антикомуністичною ідеологією стало використовуватися в якості офіційного і *домінуючого коду*.

Найважливішим ідеологічним аргументом, який забезпечив єдність активістів у боротьбі за знищення пам'ятника, послужило гасло «Слава Україні!», яке забезпечило легітимність даної акції не лише в очах його учасників, а також обладміністрації, яка наполягала на припиненні кримінальної справи щодо порушників громадського порядку. Фраза «Слава Україні!» за допомогою перфоратора була висічена учасниками акції на постаменті пам'ятника, після чого заходилися підпилювати болгаркою ноги

статуї, закріплювати на руках фігури трости і тягнути за них. У контексті семіотичного дискурсу поява на пам'ятнику вождів пролетаріату гасла «Слава Україні!» означає «вбудовування» у колишній знак нового знаку, значення якого протистоїть знаковому змісту пам'ятника. Цей новий знак – контрастний знак, що виконував двоїсту роль: по-перше, його сенс девальгував смислове поле пам'ятника, по-друге, його сенс легітимував акцію зі звільнення знакової ситуації площі «Свободи» від неугодного знаку, яким її визначив колишній режим.

Висловлювання «пам'ятник Леніну – символ тоталітаризму» разом із гаслом «Слава Україні!» сформували *іллокутивний* та *перлокутивний ефекти*. *Іллокутивний ефект* обох знаків полягає у пробудженні у харків'ян усвідомлення про неприпустимість присутності пам'ятника тоталітарного режиму у вільній Україні. Їхній *перлокутивний ефект* полягає у спонуканні патріотів України до активних дій з демонтажу пам'ятника Леніну.

Як оцінити акцію у центрі Харкова в ніч з 28 на 29 вересня 2014 р. – проявом вандалізму чи українського патріотизму? З погляду семіотики, це – два маркери висловлювання, що є діаметрально протилежними смисловими конструкціями, вибір яких залежить від певної політичної та ідеологічної позиції. Вони виглядають суперечливими оцінними висловлюваннями з відповідними іллокутивними ефектами: перше конституює крайню форму засудження скоєної акції, друге – її ціннісну легітимацію.

Виникає питання: що ж буде споруджено замість зруйнованого пам'ятника? Навколо цього питання точаться дискусії щодо пошуку оптимального знака в знаковій ситуації розглянутого топосу. І якщо в його межах буде споруджено якусь іншу пам'ятку, відбудеться подальша *реіндексація* після тієї *реіндексації*, яка відбулася після усунення центрального знака-індексу. Все вищевикладене демонструє семіотичний погляд на культуру як на регулярний процес індексації та реіндексації її знакових ситуацій.

ТЕМА 7. ДОСВІД ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КУЛЬТУРИ В ПОСТСТРУКТУРАЛІЗМІ

1. Структурність тексту в постструктуралістичній опозиції.
2. Критика текстів методом дискурсу-аналізу М. Фуко.
3. Інтерпретація текстів методом критичного аналізу мови Р. Бартом.

Література: [3-6, 10, 13-15, 21, 27-29, 34, 43, 46, 52]

Ключові терміни: структура, дискурс і дискурсивна формація, дискурс влади (владний дискурс), симулякр, конотативна критика, мовна гра, генотекст, фенотекст, паратенстуальність, інтертекстуальність, гіпертекстуальність.

1. Структурність тексту в постструктуралістичній опозиції

Термін «постструктуралізм» розуміється не в хронологічному сенсі «після» структуралізму, але в парадигмальному значенні – як сукупність підходів до культури, заснованих на вимозі перегляду традиційних структурних практик її вираження. Постструктуралізм оформився у 70-80-х рр., а його видатними представниками є імена названих вище постмодерністських філософів. Однак у викладі даного питання доцільно звернути особливу увагу на постаті М. Фуко, Р. Барта, Ж.Ф. Бодрийяра, Ж. Лакана та Ю. Крістевої. Центральною методологічною стратегією постструктуралізму служить *радикальний перегляд структуралістичної парадигми в плані деконструкції структур як репресивного механізму культури.*

Критика структур (як програма їхньої деконструкції) ґрунтується на встановленні їх обумовленості дискурсом влади (або владним дискурсом), який виявляється за будь-яким феноменом. Ця влада конститується за допомогою мови з численними знаковими засобами, про що говорилося у попередній лекції з семіотики. Тому структури представляються знаковими засобами, через які транслюється влада певної традиції. Владний дискурс представляється найважливішим інструментом «законодавчого» розуму, завдяки яким створюються ієрархічні системи з центром на чолі (центральні ідеї, ідеали, стратегічні установки для послідовників традиції).

Структури виражаються бінарними опозиціями: свій / чужий, вища / нижча, добро / зло, корисне / марне, корисне / шкідливе, істина / оману і т.д. Це – матриці, зміст яких наповнюється бажаними для влади смислами. Вони служать оціночними судженнями, що схвалюють бажані для влади смисли і відкидають небажані для неї смисли. Значення вищого, істинного, корисного, доброго – це маркери бажаного, в той час як маркерами небажаного служать значення помилкового, марного, злого, негідного та ін.

Деконструкція структур повинна не тільки розумітися у вигляді усунення влади «законодавчого розуму», але і в його трансформації в форму «інтерпретативного розуму», що пояснює структури, але не нав'язує їх.

Наведемо приклад з області аналітики висловлень: «позитивістська культурологія повинна поступитися місцем гуманістичної культурології». Структуру даного висловлювання утворюють два порівнювані компоненти: 1) позитивістська культурологія, 2) гуманістична культурологія, а значенням, що

зв'язує їх, служить значення «повинна». Зазначена ланка являє собою імператив як знаковий засіб встановлення влади гуманістичного дискурсу над позитивізмом. Фраза «повинна поступитися місцем» формує ставлення несумісності порівнюваних цінностей і стверджує пріоритет однієї цінності над іншою в рамках бажаного порядку. Очевидно, цим нав'язується адресату бажана для автора позиція. Однак адресат у змозі здійснити реінтерпретацію даної ситуації тим, що значення, котре нав'язується для нього, виявиться сприйнятим у вигляді запропонованого. Цім видом означення авторської інтенції адресат здійснить переклад законодавчого дискурсу в інтерпретативний дискурс. У даної інтерпретації здійсниться свобода переосмислювати нав'язуваний сенс у бажаному (для адресата) і небажаному (для автора) напрямку.

Порівняємо перше висловлювання з іншим висловлюванням: «у сучасній культурології простежується зміщення головного акценту з сциєнтичного дискурсу в напрямку гуманістичного». В даному випадку два порівнювані значення вже не зв'язуються імперативом повинності, який стверджує пріоритет за якоюсь однією стороною. У висловлюванні «демонструється» дискурсивна альтернатива з наданням можливості реципієнту здійснити вільний вибір однієї з них з урахуванням сучасних культурологічних тенденцій.

Обидва наведені висловлювання і можливості їх тлумачення демонструють приклади *мовної гри* як вільної маніпуляції структурними значеннями. Цю гру здійснюють як автор, так і адресат інформації. Гра є вільна діяльність автора у виборі знакових правил для кодифікації повідомлення. У цій грі адресат у змозі не пасивно сприймати нав'язувану автором інформацію, а й виробити для себе знаковий режим ставлення до неї. Активне використання ігрового дискурсу служить характерною рисою постмодерністської парадигми, про що вказувалося у попередньому питанні. Ми не в змозі скасувати структури, які кругом обплутують нас, і звільнитися від залежності від них, але ми в змозі змінити їх смисловий статус, завдяки ігровій маніпуляції над їхніми значеннями.

Звернемося до значення *симулякрів*, значення яких активно використовується постструктуралізмом у процесі критики «владних» структур в культурі (Ж. Бодрійяр, Ж. Лакан). Назване значення використовується як засіб заперечення традиційного розуміння знаку. Симулякр трактується як самодостатній знак, який не має відповідності у реальному світі. Він сприймається у вигляді умовного знаку, подібності речей і подій, які не відображають їх реальність, але тільки створюють її видимість. До них відносяться різні душевні переживання, фантазії, бажання, надії і очікування людей, які проєктуються знаковими способами їх вираження. До симулякрів відносяться такі значення як благо, доля, демократія, свобода, щастя, національна ідея, Бог і багато інших, які створюють систему метанаративів.

Такі знаки трактуються у вигляді функції життєвої опори людей, спільнот, але аж ніяк не справжнього їх буття (навіть значення терміна «справжнє» являє собою симулякр як «бажаний сенс»).

За допомогою симулякрів постструктуралізм вирішує стратегічне завдання повалення тоталітарного бачення світу і сприйняття культури. Постструктуралізмом нівелюється різниця між реальністю та її образами, оскільки сама реальність вважається проекцією у знаках бажаних і уявних образів. Р. Барт і Ж. Бодрійяр підкреслювали, що мислення обманює нас, коли бажане видає себе за реальність. Так, наприклад, будь-які ідеї, будь-які прагнення (до любові, влади, свободи, демократії) висловлюють уявні і бажані цінності. Єдина реальність – це знаки, маніпуляція якими створює уявні і бажані конструкції симулякрів, які імітують знакову реальність. З усього викладеного вище випливає заперечення традиційного погляду на істину, якою надається значення симулякру, а також «гри бажань». Виникає риторичне питання: чи не ховаються наші корисливі бажання під прапором величі «об'єктивної» і «абсолютної» істини? Цим самим зривається величний покров «Істини», так само як і інших симулякрів, і оголюється владний дискурс з його бажанням влади.

2. Критика текстів методом дискурс-аналізу М. Фуко.

Дискурс-аналіз. *Дікурс* – це форма об'єктивації певної раціональності у культурі. Засобом об'єктивації дискурсу служить мова, а формами – різноманітні висловлювання, що конструюються мовою. З цього випливає наступне визначення дискурсу: це – сукупність висловлювань, які підкоряються одній і тій же системі формування. Тому об'єктами дискурс-аналізу служать акти-висловлювання, а його метою – з'ясування характеру раціональності у даних висловлюваннях.

Кожне висловлювання розглядається окремим випадком вираження певної дискурсивної формації. Названий термін використовується М. Фуко в «Археології знання». Під *дискурсивною формацією* розуміється система висловлювань, які підкоряються певному типу вербальних реалізацій. Тому метою дискурс-аналізу стверджується з'ясування характеру дискурсивних формацій, які проєктуються у кожному локальному *акті-висловлюванні*. Практика формального вираження дискурсу, тобто проєкція дискурсу в тій чи іншій формі називається *дискурсивною практикою*.

Формулювання мети дискурс-аналізу може прийняти й іншу редакційну форму – усвідомити характер дискурсивних практик у конституюванні культури. До дискурсів (дискурсивним формаціям) відносяться: економіка, медицина, біологія, граматики, література, живопис, філософія, релігія та ін., які одночасно розглядаються специфічними дискурсивними практиками. Вони

формують «теми» (уявлення про життя, смерть, любов, достаток, досконалості і т. д.).

Усе вищевикладене можна виразити в такій гранично стислій формі: *дискурс-аналіз націлений на з'ясування певної манери висловлюватися*, при якому з'ясовується: хто, як і для чого здійснює те чи інше висловлювання. Положення дискурсу знаходиться у ситуаціях генотекстуальності і паратекстуальності, а його проекція у фенотексту – в ситуації інтертекстуальності. На викладеній підставі дискурс-аналіз слід відносити до поза-текстових методів інтерпретації. Однак такі методи інтерпретації не слід жорстко відмежовувати від внутрішньо текстової інтерпретації, оскільки вони передбачають врахування інтертекстуальності як ситуацію, що склалася у межах фенотексту.

Основні риси дискурс-аналізу:

1. Визначення структури висловлювання: 1) об'єкт висловлювання, 2) суб'єктивна позиція автора, 3) значення, на яких ґрунтуються об'єкт і суб'єкт висловлювання, 4) стратегічний вибір (спрямованість висловлювання).

2. З'ясування функцій (ролі) висловлювань та областей їх спрямованості.

3. Співвіднесеність висловлювання (його функцій) з дискурсивними формаціями і з'ясування їх творчої ролі. У даному випадку слід враховувати обставину, згідно з якою в одному і тому ж вислові можуть перетинатися різноманітні дискурсивні практики, надаючи свій вплив на формування тексту.

4. З'ясування ідеологічних механізмів конструювання висловлювань: висловлювання позиціонуються як транслятори ідеології дискурсивної формації, тобто традиції. Виділяються наступні риси ідеології: 1) догматизм, 2) авторитаризм, 3) стереотипність – набір певних стандартів у розумінні світу і зведення їх в обов'язкові норми), 4) іммобіліцизм (створення стійких зразків – норм і схем, під які «підлаштовується» розуміння життя).

5. З'ясування семіотичних механізмів конструювання висловлювань: аналітика мови як транслятора ідеології традиції.

6. Аналітика актуалізації: яким чином у висловленні актуалізуються ті чи інші проблеми.

7. Аналітика персонажів висловлювання (Бог, Сатана, пророк, святий, герой, правитель, грішник, друг, ворог і т.д.), а також ситуації висловлювання з їх боку.

8. З'ясування характеру і способу створення нормативності: які висловлювання відповідають дискурсивним формаціям, а які є маргінальними і периферійними.

Починаючи з М. Фуко, постструктуралізм взявся звертати дискурс-аналіз у напрямку критики дискурсивних практик як механізмів здійснення традицією влади. Сам дискурс організовується і регламентується певною традицією. Він є носієм влади («владного дискурсу»), орієнтуючи людей на прийняття її ідеології

і підпорядковуючи їх її волі. Трансляторами цієї влади служать численні соціокультурні канали (міфи, ритуали, література, мистецтво, наука, філософія). Вказана обставина диктує потребу в (9) *з'ясуванні характеру та способів реалізації дискурсивної влади в актах-висловлюваннях*.

Здійснення дискурс-аналізу не вимагає обов'язкової реалізації всіх дев'яти перерахованих вище пунктів, він може сконцентрувати свою увагу тільки на кількох з них.

3. Інтерпретація текстів методом критичного аналізу мови Р. Бартом

Метод критичного аналізу мови чітко проявляється в творчій доробці Р. Барта та Ю. Кристевой, імена яких вказують на постструктуралістичний дискурс критики, який використовується у викладі даного питання лекції.

Р. Барт відмежовував критику від науки: її завдання полягає не в тому, щоб виробити знання про світ – таким, яким він собою являє, але розглянути можливості мови в формуванні різноманітних текстів. Критика також відмежовується від суду над її об'єктом: її завдання – не судити, але обговорювати мову (термін «критика» на грец. мові перекладається як «судити»). Критика також відмежовується від орієнтації до перевірки «істинності» висловлювань з точки зору співвіднесення даних тексту з даними природознавства і повсякденним досвідом людей. Об'єктом критики повинна послужити мова, а її предметом – валідність мови, тобто характер її застосування до тієї чи іншої культурної галузі, або здатність мови утворювати зв'язну знакову систему в будь-якій галузі культури (в міфі, релігії, художній культурі і т. д.). Працюючи в зазначеному напрямку критик здійснює такі процедури: 1) дешифрування тексту, 2) його оцінка на валідність мови (але не на «істинність» тексту у значенні класичної науки). Якщо, наприклад, дослідник займається осмисленням феномену дива в міфі, задають питання: яке відношення його дослідження має до науки, то відповідь на поставлене запитання переноситься у сферу актуалізації семіотичної аналітики в аспекті критики мови.

Суттєвим аспектом постструктуралістичної критики мови виступає з'ясування її ідеологічних конотацій. Р. Барт виділив два рівня мови – «первинну» і «вторинну» мову, яким відповідають природна мова і «ідеологічні» мови, які надбудовуються над природними мовами. Їх називають також *ідеолектами*, або соціолектами («соціальними» мовами), які виражають інтереси окремих соціальних груп (професійних, етнічних, кастових, станових та ін. колективів, об'єднаних спільними інтересами). Процедура аналізу ідеологічних конотацій у текстах отримала назву *конотативної критики*, а назва такого роду семіотики – *конотативної семіології*.

Конотативна критика мови органічно вписується у дискурс-аналіз локальних висловлювань. Головний акцент у названій критиці ставиться на *дискурсі влади різноманітних* семіотичних конструкцій. Дискурсивна влада чітко проявляється у вигляді широко поширених імперативів, типу «повинен», «необхідно», «слід» і т. п., а також реалізується за допомогою санкцій схвалення або засудження, які часто виражаються риторизмами (напр., «невже ж ...», «якщо можливо ...», «хто посмів ...», «за яким правом ...»), метафорами, образами (напр., уподібнення негідного вчинку свинні, що купається в багнюці, або псу, що повертався до своєї блювотині). У релігійному обиході ряд виразів виявляється стереотипним у вживанні, як, наприклад, богоугодне / не богоугодне, богопротивне, ересь, богохульство, злочин проти Бога та ін. Це – санкції схвалення і засудження в їх семіотичній формі, які здійснюють контроль над поведінкою людей відповідно до волі традиції і являються трансляторами її влади. Санкціями схвалення як інструменту влади служать вираження, типу «Бог прийняв молитву», «Бог врятує праведника в Царстві небесному». Санкції осуду можуть позиціонуватися у виразах, типу «Бог засудить», «Бог приведе грішну душу до пекла» та ін.

Візьмемо, наприклад, слово «пекло», яке саме по собі є продуктом природної («первинної») мови. Однак дана мова (лексіографічна) лише служить матеріальною опорою для символічної мови, яка може включати до свого складу безліч смислів. Один з них – це нейтральний сенс, який виражений у вказівці на пекло як на факт есхатологічної картини міфу. Однак вираз «доля душ грішників неминуча в їх вічному перебуванні в пеклі» являє собою ідеологічну конструкцію («вторинну» мову), або ідеологічний конотат, за допомогою якого реалізується дискурс загрози, характерний конфесіям, в яких значення смерті і геєни використовується інструментом соціокультурного регулювання. Значення геєни вже виглядає семіотичним засобом нормування дисципліни та здійснення контролю за її дотриманням, а бінарна опозиція рай / пекло (геєна) – санкцією, яка кодифікує дві протилежні ситуації – «гідного» і «негідного» у відповідності до цінностей релігійної ідеології. У результаті, критичний аналіз мови як модифікація дискурс-аналізу являє собою інтерпретацію соціокультурного порядку з механізмами його маніфестації.

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття № 1. Тема: Герменевтика в системі культурології

Мета вивчення: з'ясувати місце та роль герменевтики в системі культурологічного знання. Здійснення даної мети передбачає розв'язання наступних завдань:

1) розкрити статус герменевтики як теорії інтерпретації культури, 2) з'ясувати статус герменевтики як мистецтва інтерпретації культури, 3) проаналізувати методологічне значення герменевтики.

Питання:

1. Герменевтика як теорія інтерпретації культури.
2. Герменевтика як мистецтво інтерпретації культури.
3. Герменевтика та методологія в культурологічних дослідженнях.

Література:

- Архітектоніка тексту URL : http://ni.biz.ua/9/9_14/9_149001_arhitektonika-teksta.html.
- Брагін Ю.А. Формування предмета дослідження в концепціях В. Дільтея та К. Гірца: культурологічний аспект. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата культурології. Харків, 2015. 18 с.
- Вільгельм Дільтей URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
- Гадамер Х.-Г. Істина і метод (фрагменти) // Читанка з історії філософії. Книга 6. Зарубіжна філософія ХХ ст. – К., 1993. - С.196-201 URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/gadamer.html>.
- Герчанівська П. Е. Культура в парадигмах ХХ–ХХІ ст.: монографія. Київ : НАКККіМ, 2017. 378 с.
- Дубініна В. Обрії герменевтичного дискурсу: до методологічних засад філософської герменевтики // Грані : наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. — Дніпро, 2019. — Т. 22, № 5. — С. 57–65. — DOI: <https://doi.org/10.15421/171954>. Бібліогр.: 18 назв.
- Дубініна В. О. Проект універсальної герменевтики // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». — Київ, 2017. — Вип. 127 (№12). — С. 161–164. Бібліогр.: 9 назв.
- Дубініна В. Структура герменевтичного досвіду // Грані : наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. Дніпро, 2020. Т. 23, № 3. С. 57–63. — DOI: [10.15421/172025](https://doi.org/10.15421/172025). — Бібліогр.: 14 назв.
- Колесник О. С. Культурологічна герменевтика як методологічна основа дослідження феномена інтерпретації // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. — 2014. — № 4. — С. 13–16. — Бібліогр.: 8 назв.
- Комісар Л. П. Розуміння / інтерпретація: панорама методологічних пошуків у (пост)епістемології гуманітарних наук // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». — Київ, 2017. — Вип. 122 (№7). — С. 209–212. — Бібліогр.: 11 назв.
- Насонова К. Ю. Генезис проблеми розуміння авторського тексту у філософській герменевтиці / К. Ю. Насонова // Культура України : зб. наук. пр. /

М-во культури і туризму України, Харків. держ. акад. культури, [Акад. мистецтв України, Ін-т культурології]. — Харків, 2009. — Вип. 28. — С. 92–104. — Бібліогр.: 9 назв.

● Процес розуміння як вияв духовного життя у поглядах В. Дільтея URL: <https://newacropolis.org.ua/theses/protses-rozuminnia-iaak-vyiav-dukhovnoho-zhyttia-u-pohliadakh-vdilteia-1500792592>

● Рижкова С. А. Творення, трансляція, інтерпретація та споживання культури : монографія. – М-во культури і туризму України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Ін-т післядиплом. освіти. — Київ, 2010. — 475 с.

● Фуко, Мішель-Поль // Філософський енциклопедичний словник / В.І. Шинкарук (гол. Редкол.) та 64пп. – К.: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. – С. 692.

● Федь В. А. Методологічний апарат культурології та перспективи його застосування в розв'язанні проблеми культуротворчості // Молодий вчений. – 2017. – № 9 (49). – 186-190.

● Шейко В. М., Богуцький Ю. П. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина XIX-XXI ст.). – К.: Генеза. – 592 с.

● Шейко В.М., Богуцький Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посібник. – К.: Знання, 2012. – 494 с.

Хід виконання роботи

1. Герменевтика як теорія інтерпретації культури. Визначення герменевтики. Її фундаментальність. Накопичування емпіричного матеріалу ісового методу висловити культуру та потреба в теоретичному способу її розуміння. Герменевтика та науки про культуру.

2. Герменевтика як мистецтво інтерпретації культури. Естетичний вимір герменевтики. поетичних ефектів, включаючи ефекти мови, за допомогою якої позиціонуються думки. Критика прозиції обивателів і сциєнтистів-прагматиків щодо звинувачувань у словоблудії та краснбайстві інтерпретаторів культуврних явищ. Проблема мови в герменевтичних актах: співвідношення логико-термінологічного висловлювання з поетичною естетикою.

3. Герменевтика та методологія в культурологічних дослідженнях. Методологія як організація дослідження. Герменевтичні моделі інтерпретації культури. Співвідношення герменевтики та методології: місто та роль герменевтики в системі методології; місце та роль методології у системі герменевтики. Коадаптація герменевики та методології в єдиному культурологічному полі дослідження.

Дискусія на тему: Що є спільного меж ітерпретацією та словоблуддям?

Теми рефератів:

1. Діалектика емпіричних і теоретичних чинників у горизонті культурологічної інтерпретації.
2. Аксіологічний аспект інтерпретації культури.
3. Семіотичний аспект інтерпретації культури.

Семінарське заняття № 2. Тема: Герменевтика як реконструкція життєвого світу

Мета вивчення: виробити навички інтерпретації культури в дискурсі антропології життєвого світу. Здійснення цієї мети передбачає розв'язання наступних завдань:

- 1) визначити роль «філософії життя» у формуванні культурологічної методології,
- 2) з'ясувати герменевтичне значення методології В. Дільтея,
- 3) розкрити методологічне значення персоналістичної герменевтики М. Фуко в інтерпретації текстів.

Питання:

1. Роль філософії життя у формуванні культурологічної методології.
2. Герменевтичне значення методології В. Дільтея.
3. Методологічне значення персоналістичної герменевтики М. Фуко.

Література:

● Дубініна В. Обрії герменевтичного дискурсу: до методологічних засад філософської герменевтики // Грані : наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. — Дніпро, 2019. — Т. 22, № 5. — С. 57–65. — DOI: <https://doi.org/10.15421/171954>. — Бібліогр.: 18 назв.

● Дубініна В. Структура герменевтичного досвіду // Грані: наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. — Дніпро, 2020. — Т. 23, № 3. — С. 57–63. — DOI: 10.15421/172025. — Бібліогр.: 14 назв.

● Гадамер Х.-Г. Істина і метод (фрагменти) // Читанка з історії філософії. Книга 6. Зарубіжна філософія ХХ ст. — К., 1993. — С.196-201 URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/gadamer.html>.

● Життєвий світ URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

● Колесник О. С. Культурологічна герменевтика як методологічна основа дослідження феномена інтерпретації // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. — 2014. — № 4. — С. 13–16. — Бібліогр.: 8 назв.

● Комісар Л. П. Розуміння/інтерпретація: панорама методологічних пошуків у (пост)епістемології гуманітарних наук // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». — Київ, 2017. — Вип. 122 (№7). — С. 209–212. — Бібліогр.: 11 назв.

● Оржеховський С. П. Методологічне тлумачення концепції життєвого світу // Практична філософія. — 2010. — № 3. — С. 188-195.

● Петренко М. О. Життєвий світ як умова можливості ідентичності, справедливого та гідного буття людини // Гілея : наук. вісник : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. Наук. — Київ, 2018. —

Вип. 129 (№ 2). — С. 192-197.

● Поняття життєвий світ – Людина та повсякденність URL : <https://subject.com.ua/philosophy/osnovi/165.html>.

● Процес розуміння як вияв духовного життя у поглядах В. Дільтея URL : <https://newacropolis.org.ua/theses/protses-rozuminnia-iaak-vyiav-dukhovnoho-zhyttia-u-pohliadakh-vdilteia-1500792592>

● Сидоровська Є. А. "Життєвий світ" людини як чинник освоєння та конструювання соціокультурного простору: досвід опрацювання проблеми // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. — Київ, 2016. — Вип. 2 (7). — С. 46-53

● Сидоровська Є. А. Життєвий світ людини: до історії проблеми // Мистецтвознавчі записки : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. — Київ, 2016. — Вип. 30. — С. 156-169.

● Смірнов А. «Практики себе» у працях Мішеля Фуко : <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b1b611cb-db33-45ee-873e-f92787e60946/content>

● Титаренко Т. М. Простір життєвого світу і його типи // Загальна психологія : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [упоряд. — К., 2007. — С. 471-486.

● Шейко В. М., Богущкий Ю. П. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина XIX-XXI ст.). — К.: Генеза. — 592 с.

● Шейко В.М., Богущкий Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посібник — К.: Знання, 2012. — 494 с.

Хід виконання роботи

1. Роль філософії життя у формуванні культурологічної методології. Визначення поняття життєвого світу, його структури та загального горизонту в різноманітті регіональних полів дослідження. Культура як проекція життєвого досвіду. Інтерпретація як редукція до життєвого світу. Критика сциєнтизму.

2. Герменевтичне значення методології В. Дільтея. Поняття життя як ключове поняття в розумінні культури. Осмислення тексту як осмислення індивідуального та колективного життєвого досвіду. Текст як проекція раціональних і ірраціональних феноменів свідомості.

3. Методологічне значення персоналістичної герменевтики М. Фуко. Дискурс «турботи про себе» як герменевтичний засіб. «Турбота про себе» як турбота про гідне життя та долю. «Турбота про себе» як прагнення уникнення життєвого краху. «Турбота про себе» як модус самоосвідомлення та самопізнання. Втіленість практики «турботи про себе» в складній соціокультурній мережі.

Дискусія на тему: Чи присутня тексту самосвідомість?

Теми рефератів:

1. Роль філософії життя у системі культурного діалогу.
2. Текст як проєкція життя.
3. «Турбота про себе» в контексті персоналістичного розуміння культури.

Семінарське заняття № 3. Тема: Інтерпретація ідеалу та механізмів його конструювання

Мета вивчення: виробити навички аксіологічної інтерпретації культурних ідеалів та механізм їх конструювання. Здійснення даної мети передбачає розв'язання наступних завдань: 1) поінтерпретувати світоглядний зміст ідеалу та механізми його конструювання, 2) здійснити інтерпретацію ідеалу у контексті регулятивного механізму культури, 3) розкрити погляд на ідеал як на інструмент влади, 4) проаналізувати проблему оцінювання ідеалів у герменевтичному горизонті та сприяти формуванню у здобувачів гуманітарної культури здійснювання їх оцінки.

Питання:

1. Світоглядний зміст ідеалу та його конструювання.
2. Ідеал як регулятивний механізм культури.
3. Ідеал як інструмент влади.
4. Оцінювання ідеалів як герменевтична процедура.

Література:

- Аксіологія (філософська теорія цінностей): Лекція URL : https://msn.khmnu.edu.ua/pluginfile.php/293132/mod_resource/content/pdf.
- Архітектоніка тексту URL : http://ni.biz.ua/9/9_14/9_149001_arhitektonika-teksta.html.
- Афоніна О. С. Особливості коду в культурі // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. № 1. С. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2015.138343>. URL: <http://journals.uran.ua/visnyknakkim/article/view/138343>.
- Вільгельм Дільтей URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
- Гаврилюк Т.В. Сакральний простір і час як посередник природного та надприродного світів URL: <https://newacropolis.org.ua/theses>.
- Герчанівська П. Е. Культура в парадигмах ХХ–ХХІ ст.: монографія. – Київ : НАКККіМ, 2017. – 378 с.
- Дубініна В. Обрії герменевтичного дискурсу: до методологічних засад філософської герменевтики // Грані : наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім.

Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. — Дніпро, 2019. — Т. 22, № 5. — С. 57–65. — DOI: <https://doi.org/10.15421/171954>. — Бібліогр.: 18 назв.

●Еліаде М. Пошуки. Історія та смисл в релігії / Пер. з англ.. — К.: Дух і літера, 2018. — Розд. 1. — С. 13-26, Розд.8. — С. 179-242.

●Життєвий світ URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

●Ідеал URL: <https://esu.com.ua/article-13768>.

●Комісар Л. П. Розуміння/інтерпретація: панорама методологічних пошуків у (пост)епістемології гуманітарних наук // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». — Київ, 2017. — Вип. 122 (№7). — С. 209–212. — Бібліогр.: 11 назв.

●Левченко Н. Концепт сакральної антропології в структурі біблійної герменевтики Григорія Сковороди як засіб виховання духовності особистості // Новий колегіум. 2019. — № 4. — С. 48–53. — Бібліогр.: 31 назва.

●Лисий І. Міфотворство як міфотворчість // Філософська думка. — 2000. — № 4. — С. 57-70.

●Насонова К. Ю. Генезис проблеми розуміння авторського тексту у філософській герменевтиці // Культура України : зб. наук. пр. / М-во культури і туризму України, Харків. держ. акад. культури, [Акад. мистецтв України, Ін-т культурології]. — Харків, 2009. — Вип. 28. — С. 92–104. — Бібліогр.: 9 назв.

●Оржеховський С. П. Методологічне тлумачення концепції життєсвіту // Практична філософія. — 2010. — № 3. — С. 188-195.

●Панков Г. Д. Християнський есхатологічний міф у контексті життєвого світу // Культура України. — Сер.: Культурологія. — Вип. 62. — Харків: ХДАК, 2018. — С. 79-87.

●Петренко М. О. Життєвий світ як умова можливості ідентичності, справедливого та гідного буття людини // Гілея : наук. вісник : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. Наук. — Київ, 2018. — Вип. 129 (№ 2). — С. 192-197.

●Підлісний М.М. Принципи аксіології та шляхи вирішення: Монографія. — Дніпро : Видавець Біла К.О., 2020. — 164 с. URL : <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4207>. pdf.

●Поняття життєвий світ – Людина та повсякденність URL: <https://subject.com.ua/philosophy/osnovi/165.html>.

Як вияв духовного життя у поглядах В. Дільтея URL :

<https://newacropolis.org.ua/theses/protses-rozuminnia-iaak-vyiv-dukhovnoho-zhyttia-u-pohliadakh-vdilteia-1500792592>

●Рижкова С. А. Творення, трансляція, інтерпретація та споживання культури : монографія. — М-во культури і туризму України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Ін-т післядиплом. освіти. — Київ, 2010. — 475 с.

●Сакральне URL: <https://www.google.com/search>.

●Сидоровська Є. А. Життєвий світ людини: до історії проблеми // Мистецтвознавчі записки : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. — Київ, 2016. — Вип. 30. — С. 156-169.

●Сидоровська Є. А. "Життєвий світ" людини як чинник освоєння та конструювання соціокультурного простору: досвід опрацювання проблеми культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. — Київ, 2016. — Вип. 2 (7). — С. 46-53.

●Титаренко Т. М. Простір життєвого світу і його типи // Загальна психологія : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [упоряд. — К., 2007. — С. 471-486.

●Федь В. А. Методологічний апарат культурології та перспективи його застосування в розв'язанні проблеми культуротворчості // Молодий вчений. — 2017. — № 9 (49). — 186-190.

●Шейко В. М., Богуцький Ю. П. Формування основ культурології в добуцивілізаційноїглобалізації (друга половина XIX-XXI ст.). — К.: Генеза. — 592 с.

●Шейко В.М., Богуцький Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посібник. — К.: Знання, 2012. — 494 с.

Хід виконання роботи

1. Світоглядний зміст ідеалу та його конструювання. Поняття цінності та ідеалу. З'ясування ідеологічної детермінації ціннісної шкали та механізмів її формування. Ідеал як конструкція гідного бажаного. Релігійний ідеал та механізми його конструювання. Аналіз опозицій: а) гідне / негідне, б) безумовна досконалість / недосконала (або потворна) дійсність. Сенс прагнення до ідеалу. Темпоральний вимір ідеалу: роль минулого, теперішнього та майбутнього в його конструюванні. Художні образи конструювання ідеалів як ефективні механізми: ефекти позитивних і негативних зразків.

2. Ідеал як регулятивний механізм культури. Роль цінностей у встановленні, підтримці та трансляції соціокультурного порядку. Інтерпретація ціннісно-нормативного механізму регулювання соціокультурного порядку. Ідеал як чинник інтеграції соціума в соціокультурний порядок та усвідомлення певної соціокультурної ідентичності. Ідеал як чинник контролю за образом життя індивідів та соціумів.

3. Ідеал як інструмент влади. Ідеал та зовнішнє соціокультурне середовище. Дискурс-аналіз ідеалів у контексті постмодерністської та постструктуралістської його критики.

4. Оцінювання ілеалів як герменевтична процедура. Розмежування значень «цінності» та «оцінки». Бінарна шкала оцінювання ідеалів. Структура та критерії оцінювання ідеалів. Питання про мовні способи висловлення їхніх

оцінок: логіко-термінологічний та поетичний формати. Культура щодо оцінювання ідеалів. Об'єктивні та суб'єктивні чинники в оцінюванні ідеалів.

Дискусія на тему: Ідеал між фантазією та реальністю.

Теми рефератів:

- 1.Інтерпретація релігійного ідеалу та механізмів його конструювання.
- 2.Інтерпретація ролі ідеалу як механізму забезпечення соціокультурного порядку.
- 3.Дискурс аналіз ідеалу.
- 4.Питання про культуру оцінювання ідеалів.

. Семінарське заняття № 4. Тема: Семіозис у герменевтичному горизонті

Мета вивчення: виробити навички семіотичної інтерпретації культурних ідеалів та механізмів їх конструювання. Здійснення даної мети передбачає розв'язання наступних завдань: 1) розкрити актуальність інтерпретації семіосфери разом з семіозисом, 2) проінтерпретувати практику кодування щодо організації тексту, 3) здійснити герменевтичний аналіз ролі знакових ситуацій як чинників організації та інтерпретації текстів, 4) з'ясувати роль мовних ефектів у герменевтичному контексті.

Питання:

1. Семіосфера та семіозис як об'єкти інтерпретації.
2. Кодування як семіотичне конструювання тексту.
3. Роль знакових ситуацій в орієнтуванні семіозису.
4. Семіотичні ефекти в герменевтичному обрії.

Література:

●Архітектоніка тексту URL:

http://ni.biz.ua/9/9_14/9_149001_arhitektonika-teksta.html.

●Афоніна О. С. Особливості коду в культурі // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. № 1. С. 94–98.

DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2015.138343>.

URL:

<http://journals.uran.ua/visnyknakkim/article/view/138343>.

●Вільгельм Дільтей URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

●Габович О., Кузнєцов В. Зовнішня та внутрішні семіотики систем наукового знання // Семіотичний аналіз явищ культури : колект. монографія / Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди НАН України ; відп. ред. Т. В. Гардашук. Київ, 2021. С. 12-63. URL: http://web.kpi.kharkov.ua/philosophy/wp-content/uploads/sites/124/2021/11/Semiot_analys.pdf.

●Гадамер Х.-Г. Истина і метод (фрагменти) //Читанка з історії філософії.
Книга 6. Зарубіжна філософія ХХ ст. – К., 1993. - С.196-201.:

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/gadamer.html>.

●Герчанівська П. Е. Культура в парадигмах ХХ–ХХІ ст.: монографія. – Київ : НАКККіМ, 2017. – 378 с.

●Довбуш О. Семіосфера як генератор інтра- та інтеркультурних перекладів

// Питання літературознавства: Науковий збірник. — Чернівці: Рута, 2009. – Вип. 78. – С. 235-242.

●Елькан О. Б. Семіосфера як символічне ядро культури (на основі текстів германомовного світу ХХ ст.): Автореф. дис... канд. культурології. – Сімферополь : [Б.в.] – 2010. – 20 с.

●Життєвий світ URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

●Казакова О.М. Семіосфера як антропокультурний феномен URL:
<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2174/1/Kozakova.pdf>.

●Карась А. Семіотична перспектива інтерпретації реальності як дійсності // Філософська думка. – № 5, 2008.

●Лотман. Вибрані статті. Том 1.Поняття культури та семіотики в роботах Ю.М. Лотмана. Деякі віхи розвитку семіотики в ХХ ст. URL: <https://rt82.ru/uk/the-fire-fighting-units/lotman-izbrannie-stati-tom-1-ponyatie-kultury-i-semiotiki-v>.

●Лотман Ю. Текст у тексті // Вибрані статті. Том 1. Поняття культури та семіотики в роботах Ю.М. Лотмана. Деякі віхи розвитку семіотики в ХХ ст.. – С. 428-441: <https://rt82.ru/uk/the-fire-fighting-units/lotman-izbrannie-stati-tom-1-ponyatie-kultury-i-semiotiki-v>.

●Лотман Юрій Михайлович. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
URL: <http://journals.uran.ua/kis/article/view/221331>.

●Оржеховський С. П. Методологічне тлумачення концепції життєсвіту // Практична філософія. — 2010. — № 3. — С. 188-195.

● Печеранський І. П. Методологічні експлікації «семіотичного повороту» в контексті культурологічних досліджень // Питання культурології : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2022. Вип. 40. С. 62–78. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.40.2022.269357>. URL: <http://issues-culture-knukim.pp.ua/article/view/269357/265001>.

●Поняття життєвий світ – Людина та повсякденність URL :
<https://subject.com.ua/philosophy/osnovi/165.html>.

●Семіозис URL: <https://osvita-plaza.in.ua/publ/248-1-0-20589>.

●Семіосфера URL: <https://ua-referat.com>.

●Семіотика URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

● Семіотичний аналіз явищ культури: Монографія – К., Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, 2021. – 396 с.

● Сидоровська Є. А. "Життєвий світ" людини як чинник освоєння та конструювання соціокультурного простору: досвід опрацювання проблеми // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. — Київ, 2016. — Вип. 2 (7). — С. 46-53.

● Федь В. А. Методологічний апарат культурології та перспективи його застосування в розв'язанні проблеми культуротворчості // Молодий вчений. – 2017. – № 9 (49). – 186-190.

● Чеботаєва О. М. Інформаційно-семіотична концепція культури в регіональних культурологічних дослідженнях // Молодий вчений. 2017. № 4.2. С. 89–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4.2_21.

● Яковлев О. В. Семіотика як методологія дослідження культурного простору України // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. № 2. С. 71–75. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2015.138386>. URL: <http://journals.urau.ua/visnyknakkkim/article/view/138386>.

● Шейко В. М., Богущкий Ю. П. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина XIX-XXI ст.). – К.: Генеза. – 592 с.

● Шейко В.М., Богущкий Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посібник. – К.: Знання, 2012. – 494 с.

Хід виконання роботи

1. Семіосфера та семіозис як об'єкти інтерпретації. Характер взаємозв'язку між цими об'єктами. З'ясування неоднорідності семіосфери. Принцип доповненості знаків і мовних конструкцій як основна умова її неоднорідності. З'ясування асиметрії тексту через аналіз бінарних опозицій у його змісті.

2. Кодування як семіотичне конструювання тексту. Комунікативний вимір семіозису між знаками всередині тексту, а також з зовнішнім середовищем (автором, адресатом, інтерпретатором). Семіотичне значення коду та кодування. Види кодів. Місце та роль у кодуванні семантики та семіотичної прагматики. Використовування у кодуванні іконічних індексальних і символічних знаків.

3. Роль знакових ситуацій в орієнтуванні семіозису. Семіотична актуальність врахування знакових ситуацій. Ситуації узгодженості або неузгодженості кодування відповідно знаковим ситуаціям.

4. Семіотичні ефекти в герменевтичному обрії. Роль поетичних ефектів у сприйнятті інформації. Обмеження семіотичних можливостей логіко-термінологічного мовлення. Види ефектів Комунікативні функції ефектів (референтна, експресивна, імпресивна, поетична). Результати використання ефектів: створення ситуацій контрасту, конфлікту, толерантного співіснування, діалогу.

Дискусія на тему: «Кодування семіосфери в діапазоні об'єктивного та суб'єктивного вимірів творчості».

Теми рефератів:

1. Сучасна російсько-українська війна як семіосфера.
2. Кодування в сучасному українському кіно (за вибором здобувача).
3. Знакова ситуація як об'єкт орієнтування у семіотичній творчості.
4. Художні ефекти як спосіб створення художнього твору (за вибором здобувача).
5. Художні ефекти в комунікативному просторі між автором, текстом та реципієнтом (за вибором здобувача).

Семінарське заняття № 5. Тема: Постструктуралістична герменевтика як «виклик» структуралізму

Мета вивчення: виробити навички інтерпретації постструктуралістичного досвіду інтерпретації культури. Здійснення даної мети передбачає розв'язання наступних завдань: 1) з'ясувати характер перегляду постструктуралізмом ставлення до структур з боку класичного структуралізму, 2) здійснити аналіз критичної інтерпретації дискурсивних практик конструювання текстів на прикладі методології М. Фуко, 3) проінтерпретувати конотативну критику мовних висловлень, спираючись на семіологію Р. Барта.

Питання:

1. Перегляд стратегії ставлення до структур.
2. Критична інтерпретація дискурсивних практик конструювання текстів.
3. Конотативна критика мовних висловлень .

Література:

● Архітектоніка тексту URL: http://ni.biz.ua/9/9_14/9_149001_arhitektonika-teksta.html.

● Афоніна О. С. Особливості коду в культурі // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. № 1. С. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2015.138343>. URL: <http://journals.uran.ua/visnyknakkim/article/view/138343>.

● Герчанівська П. Е. Культура в парадигмах ХХ–ХХІ ст.: монографія

/ П. Е. Герчанівська. – Київ : НАКККіМ, 2017. – 378 с.

● Деконструкція URL: <https://esu.com.ua/article-21346>

● Дерріда Ж. Деконструкція, знак і лист URL:

https://stud.com.ua/174347/filosofi20/derrida_dekonstruktsiya_list#aftercont.

● Дискурсивний аналіз URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

● Довбуш О. Семіосфера як генератор інтра- та інтеркультурних перекладів

/ О. Довбуш // Питання літературознавства: Науковий збірник. — Чернівці: Рута, 2009. – Вип. 78. – С. 235-242

● Дубініна В. О. Основні концептуальні схеми філософської герменевтики і їх відображення у філософській критиці. Критична реконструкція К.-О. Апеля // Гілея: наук. вісн.: [збірник] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». — Київ, 2019. — Вип. 148 (№ 9), Ч. 2: Філософські науки. — С. 65–68. — Бібліогр.: 10 назв.

● Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч.Е. Вінквіста, В.Е. Тейлора: наук. ред. пер. О. Шевченко. – К.: Основи, 2003. – 503 с.

● Невдачина А.С. Симулякр та симуляція як способи маніпуляції URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/25755/pdf>

● Постструктуралізм і методологія реконструкції літературного твору URL: <https://ukrlit.net/item/1234.html>.

● Постструктуралізм: походження, характеристики, представники URL: <https://uk.warbletoncouncil.org/posestructuralismo-16303>.

● Соціолект URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

● Структуралізм URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

● Смірнов А. «Практики себе» у працях Мішеля Фуко URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b1b611cb-db33-45ee-873e-f92787e60946/content>

● Семіозис URL: <https://osvita-plaza.in.ua/publ/248-1-0-20589>.

● Семіосфера URL: <https://ua-referat.com>.

● Семіотика URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

● Семіотичний аналіз явищ культури: Монографія – К., Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, 2021. – 396 с.

● Структурний аналіз URL: http://ni.biz.ua/6/6_10/6_107938_strukturniy-analiz.html.

● Фуко, Мішель-Поль // Філософський енциклопедичний словник

/ В.І. Шинкарук (гол. Редкол.) та 74пп. – К.: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. – С. 692.

●Шейко В. М., Богущкий Ю. П. Формування основ культурології в добуцивілізаційноїглобалізації (друга половина ХІХ-ХХІ ст.). – К.: Генеза. – 592 с.

●Шейко В.М., Богущкий Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посібник. – К.: Знання, 2012. – 494 с.

Хід виконання роботи

1. Перегляд стратегії ставлення до структур. Сутність методології класичного структуралізму. Викриття в структурах репресивного механізму та стратегія їхньої деконструкції. Усунення влади «законодавчого розуму» та його трансформації у форму «інтерпретативного розуму». Мовна гра як тактика протидії «владним структурам». Концепція симулякрів як спосіб деконструкції культури.

2. Критична інтерпретація дискурсивних практик конструювання текстів. Інтерес до актів-висловлювань. Викриття у мовних висловлюваннях «дискурсу влади». Роль дискурсивних формацій у створенні метанаративів та їх критика. Інтерпретація позатекстових дискурсивних практик (фенотекстуальність, генотекстуальність, паратекстуальність, гіпертекстуальність). Ключові положення дискурс аналізу (за вченням М. Фуко).

3. Конотативна критика мовних висловлень (за вченням Р. Барта). Конституювання Р. Бартом значення критики. Визначення у його концепції об'єкта та предмета критики (дешифрування тексту та його оцінка на валідність мови). «Первинні» та «вторинні» мови (соціолекти та «ідеалектичні» мови). Приклади проєкцій «владного мовлення» в окремих актах-висловленнях.

Дискусія на тему: «Чи має актуальність стратегія постструктуралізму стосовно сучасної культурної ситуації?»

Теми рефератів:

1. Цінність структурного аналізу тексту в класичному структуралізмі та постструктуралізмі.
2. Критика постструктуралізмом «дискурсу влади».
3. Конотативна інтерпретація актів-висловлень як потидія позитивітського ставлення до міфу.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів у процесі вивчення курсу «Герменевтика культури» ставить метою виробити навички самостіної інтерпретації культурних явищ, спираючись на лекційний матеріал і на досвід обговорення на семінарських заняттях питань з даної дисципліни. Даний курс належить до теоретичного блоку в системі ООП підготовки бакалаврів. У цьому блоку йому

попереджають дисципліни зі вступу в культурологію, філософії, семіотики та теорії культури. Разом вони складають методологічну базу інтерпретації культури, в якій провідну роль виконує герменевтика культури.

Самостійна робота з даної дисципліни передбачає декілька різновидів діяльності, серед яких особливо слід виділити наступні: 1) робота над конспектом лекцій, 2) самостійне вивчення рекомендованої літератури, 3) робота над рефератом.

Специфіка лекційної частини даного курсу полягає у відсутності навчальних посібників з його проблематики, а також гострий дефіцит україномовної літератури. Тому важливе значення має робота з конспектом, який складається з матеріалів, що подаються викладачем на лекціях та виявляються під час самостійної роботи з рекомендованою літературою.

Зазначимо, що процес вивчення повинен бути зорієнтований не стільки на запам'ятовування тих чи інших положень, скільки на їх творче засвоєння і застосування до рішення як поставлених перед студентом задач, так і виникаючих у процесі виконання практичних проблем. Необхідно підкреслити, що фактологічний матеріал не є самоціллю. Конспект спрямований на оптимізацію аналітичної діяльності студента в процесі його наукової та педагогічної діяльності. При вивченні курсу студент знайомиться з новими для нього поняттями, що потребує не формального відношення до матеріалу, а обов'язкового осмислювання і в процесі конспектування на лекції, і під час самостійної роботи.

Необхідно перш за все уважно прочитати в конспекті лекцій матеріал теми, ознайомитися з планом семінару. При читанні рекомендованої літератури доцільно виділяти основні ідеї, постановку питань, їх обґрунтування і рішення; з'ясувати ключову термінологію з певного питання, звертаючись до енциклопедій і словників. Дієвим засобом засвоєння матеріалу є стислий виклад основних ідей і висновків у їх логічній послідовності з цитуванням найбільш значних думок автора. При використанні цитати необхідно зазначити місце, де знаходиться вислів. У цьому випадку після назви статті зазначається назва збірки, або журналу, місце і рік видання (коли це журнал, місце видання не вказується), сторінки, на яких знаходиться матеріал.

Самостійна робота студентів може організовуватися через написання рефератів, які виступають засобом придбання і поглиблення знань, розвивають навички роботи з науковою або художньою літературою. Здатність узагальнення матеріалу, стимулюють творче мислення. Тема реферату рекомендується узгодити з викладачем, який читає даний курс. Значний відсоток основного тексту повинний складати особисті думки автора реферату, його узагальнення та висновки. Реферат не може складатися тільки з цитат. Текст реферату повинен бути написаний на належному науково-теоретичному

рівні, що виявляється у використанні спеціальної термінології та логічності, чіткості й конкретності при висловленні особистих думок

Цитати використовуються за двома принципами: перший – у вільному викладенні, другий – буквальним цитуванням. У першому випадку лапки не використовуються, і перед крапкою наприкінці висловлення подаються вихідні данні першоджерела, які цитуються. У другому випадку обов'язково використовуються лапки, які обрамляють цитату; вихідні данні першоджерела подаються після лапок.

Реферат повинен мати вступ – коротке визначення актуальності теми, її місце і значення в курсі. Основний текст можна поділяти на розділи та підрозділи, які б відображали шляхи висвітлення теми. В кінці реферату містяться короткі висновки. *Основний текст повинен складати не менше 20 сторінок звичайного формату паперу для друку.* Крім основної частини, реферат складають список літератури (з обов'язковими посиланнями в тексті) та додатки (при необхідності).

Тема № 1. Опрацювання рекомендованої літератури за темою «Герменевтика в системі культурології» – 5 год.

Мета вивчення: з'ясувати місце та роль герменевтики в системі культурологічного знання.

Питання:

1. Герменевтика як теорія інтерпретації культури.
2. Герменевтика як мистецтво інтерпретації культури.
3. Герменевтика та методологія в культурологічних дослідженнях.

Література:

● Архітектоніка тексту URL:

http://ni.biz.ua/9/9_14/9_149001_arhitektonika-teksta.html.

● Брагін Ю.А. Формування предмета дослідження в концепціях В. Дільтея та К. Гірца: культурологічний аспект. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата культурології. Харків, 2015. 18 с.

● Вільгельм Дільтей URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

● Гадамер Х.-Г. Істина і метод (фрагменти) // Читанка з історії філософії. Книга 6. Зарубіжна філософія ХХ ст. Київ, 1993. С.196-201.:

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/gadamer.html>.

● Герчанівська П. Е. Культура в парадигмах ХХ–ХХІ ст.: монографія. – Київ : НАКККіМ, 2017. 378 с.

● Дубініна В. Обрії герменевтичного дискурсу: до методологічних засад філософської герменевтики // Грані : наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. — Дніпро, 2019. Т. 22, № 5. С. 57–65. DOI: <https://doi.org/10.15421/171954>. — Бібліогр.: 18 назв.

● Дубініна В. О. Проект універсальної герменевтики // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2017. Вип. 127 (№12). С. 161–164. Бібліогр.: 9 назв.

● Дубініна В. Структура герменевтичного досвіду // Грані: наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. Дніпро, 2020. Т. 23, № 3. С. 57–63. — DOI: 10.15421/172025. Бібліогр.: 14 назв.

● Колесник О. С. Культурологічна герменевтика як методологічна основа дослідження феномена інтерпретації // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2014. № 4. С. 13–16. Бібліогр.: 8 назв.

● Комісар Л. П. Розуміння / інтерпретація: панорама методологічних пошуків у (пост)епістемології гуманітарних наук // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2017. Вип. 122 (№7). С. 209–212. Бібліогр.: 11 назв.

● Насонова К. Ю. Генезис проблеми розуміння авторського тексту у філософській герменевтиці // Культура України : зб. наук. пр. / М-во культури і туризму України, Харків. держ. акад. культури, [Акад. мистецтв України, Ін-т культурології]. Харків, 2009. Вип. 28. С. 92–104. Бібліогр.: 9 назв.

● Процес розуміння як вияв духовного життя у поглядах В. Дільтея URL: <https://newacropolis.org.ua/theses/protses-rozuminnia-ia-k-vyiv-dukhovnoho-zhyttia-u-pohliadakh-vdilteia-1500792592>

● Рижкова С. А. Творення, трансляція, інтерпретація та споживання культури : монографія; М-во культури і туризму України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Ін-т післядиплом. освіти. Київ, 2010. 475 с.

● Фуко, Мішель-Поль // Філософський енциклопедичний словник / В.І. Шинкарук (гол. Редкол.) та 78пп. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. С. 692.

● Федь В. А. Методологічний апарат культурології та перспективи його застосування в розв'язанні проблеми культуротворчості // Молодий вчений. 2017. № 9 (49). 186-190.

● Шейко В. М., Богуцький Ю. П. Формування основ культурології в добуцивілізаційноїглобалізації (друга половина XIX-XXI ст.). Київ: Генеза. 592 с.

● Шейко В.М., Богуцький Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посібник . Київ: Знання, 2012. 494 с.

● Afonina O. The artistic image in the context of culturological hermeneutics // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2018. № 3. С. 191—195. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2018.147394>. Bibliogr.: 5 name.

● Fornas J. The Hermeneutic Concept of Culture [Electronic resource] // Defending Culture: conceptual foundations and contemporary debate / Johan Fornas ; Sodertorn University, School of Culture and Education, Department of

Теми рефератів:

1. Діалектика емпіричних і теоретичних чинників у горизонті культурологічної інтерпретації.
2. Аксіологічний аспект інтерпретації культури.
3. Семіотичний аспект інтерпретації культури.

Тема № 2. Опрацювання рекомендованої літератури за темою «Герменевтика як реконструкція життєвого світу» – 5 год.

Мета вивчення: виробити навички інтерпретації культури в дискурсі антропології життєвого світу.

Питання:

1. Роль філософії життя у формуванні культурологічної методології.
2. Герменевтичне значення методології В. Дільтея.
3. Методологічне значення персоналістичної герменевтики М. Фуко.

Література:

● Дубініна В. Обрії герменевтичного дискурсу: до методологічних засад філософської герменевтики // Грані : наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. Дніпро, 2019. Т. 22, № 5. С. 57–65. DOI: <https://doi.org/10.15421/171954>. Бібліогр.: 18 назв.

● Дубініна В. Структура герменевтичного досвіду // Грані: наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. Дніпро, 2020. Т. 23, № 3. С. 57–63. — DOI: 10.15421/172025. Бібліогр.: 14 назв.

● Гадамер Х.-Г. Істина і метод (фрагменти) // Читанка з історії філософії. Книга 6. Зарубіжна філософія ХХ ст. Київ, 1993. С.196-201. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/gadamer.html>.

● Життєвий світ URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

● Колесник О. С. Культурологічна герменевтика як методологічна основа дослідження феномена інтерпретації // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2014. № 4. С. 13–16. Бібліогр.: 8 назв.

● Комісар Л. П. Розуміння/інтерпретація: панорама методологічних пошуків у (пост)епістемології гуманітарних наук // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2017. Вип. 122 (№7). С. 209–212. Бібліогр.: 11 назв.

● Оржеховський С. П. Методологічне тлумачення концепції життєсвіту // Практична філософія. 2010. № 3. С. 188-195.

● Петренко М. О. Життєвий світ як умова можливості ідентичності, справедливого та гідного буття людини // Гілея : наук. вісник : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. Наук. Київ, 2018. Вип.

129 (№ 2). С. 192-197.

● Поняття життєвий світ – Людина та повсякденність URL: <https://subject.com.ua/philosophy/osnovi/165.html>.

● Процес розуміння як вияв духовного життя у поглядах В. Дільтея URL: <https://newacropolis.org.ua/theses/protses-rozuminnia-iaк-vyiav-dukhovnoho-zhyttia-u-pohliadakh-vdilteia-1500792592>

● Сидоровська Є. А. "Життєвий світ" людини як чинник освоєння та конструювання соціокультурного простору: досвід опрацювання проблеми // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Київ, 2016. Вип. 2 (7). С. 46-53

● Сидоровська Є. А. Життєвий світ людини: до історії проблеми / Мистецтвознавчі записки : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. Київ, 2016. Вип. 30. С. 156-169.

● Смірнов А. «Практики себе» у працях Мішеля Фуко URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b1b611cb-db33-45ee-873e-f92787e60946/content>

● Титаренко Т. М. Простір життєвого світу і його типи // Загальна психологія: хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Київ, 2007. С. 471-486.

● Шейко В. М., Богуцький Ю. П. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина XIX-XXI ст.). Київ: Генеза. 592 с.

● Шейко В.М., Богуцький Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посібник. Київ: Знання, 2012. 494 с.

Теми рефератів:

1. Роль філософії життя в культурному діалозі.
2. Текст як проєкція життя.
3. «Турбота про себе» в контексті персоналістичного розуміння культури.

Тема № 3. Життєвий світ у казках О. Уайльда – 5 год.

Мета вивчення проінтерпретувати казки О. Уайльда як локальні проєкції життєвого світу.

Питання:

1. Цінність духовної краси як авторська інтенція.
2. Проблема нещасної та щасливої долі.
3. Гуманістичний протест у казкових текстах.

Література:

● Уайльд Оскар. Велетень себелюбець URL: https://tales.org.ua/kazky/kazki-zarubizhnih-avtoriv/oskar-uajld/#google_vignette.

● Уайльд О. Троянда і соловей URL: https://tales.org.ua/kazky/kazki-zarubizhnih-avtoriv/oskar-uajld/#google_vignette.

● Уайльд О. Щасливий принц URL: https://tales.org.ua/kazky/kazki-zarubizhnih-avtoriv/oskar-uajld/#google_vignette.

● Ковтун Н. М. Структурно-функціональний аналіз архетипу культурного героя. Монографія. – Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка, 2019. 182 с.

Оржеховський С. П. Методологічне тлумачення концепції життєсвіту / С. П. Оржеховський // Практична філософія. 2010. № 3. С. 188-195. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/31708/18F.pdf>

● Петренко М. О. Життєвий світ як умова можливості ідентичності, справедливого та гідного буття людини // Гілея : наук. вісник : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. Наук. Київ, 2018. Вип. 129 (№ 2). С. 192-197.

● Сидоровська Є. А. "Життєвий світ" людини як чинник освоєння та конструювання соціокультурного простору: досвід опрацювання проблеми // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Київ, 2016. Вип. 2 (7). С. 46-53

● Сидоровська Є. А. Життєвий світ людини: до історії проблеми // Мистецтвознавчі записки : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. Київ, 2016. Вип. 30. С. 156-169.

● Титаренко Т. М. Простір життєвого світу і його типи // Загальна психологія: хрестоматія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [упоряд. Київ, 2007. С. 471-486.

Теми рефератів:

1. Романтика та прагматика як маркери відношення до життєвого світу.
2. Егоїзм та жертвний альтруїзм перед судом моралі та краси.
3. Культура як твердження очікуваної правди.
4. Танатос як чинник конституювання Еросу у казках О. Уайльда.

Тема № 4. Опрацювання рекомендованої літератури за темою «Системний підхід до інтерпретації культури» – 5 год.

Мета вивчення: виробити навички інтерпретації культури в дискурсі системного до неї підходу.

Питання:

1. Характер системного підходу.
2. Структурний аналіз культури
3. Функціональний аналіз культури.

Література:

- Аналіз структурно-функціональний URL: // <https://vue.gov.ua>.
- Архітектоніка тексту URL: http://ni.biz.ua/9/9_14/9_149001_arhitektonika-teksta.html.
- Богачов А. Можливість перекладу. До герменевтичної феноменології перекладу // Філософська думка. 2010. № 3. С. 5–21.
- Герчанівська П. Е. Культура в парадигмах ХХ–ХХІ ст.: монографія. – Київ : НАКККиМ, 2017. 378 с.
- Корній Чуковський. Казка «Мийдодир» / пер. з рос. М. Рильський URL: <https://xn--80aaukc.xn--j1amh/mijdodir.html>
- Оржеховський С. П. Методологічне тлумачення концепції життєвіту // Практична філософія. 2010. № 3. С. 188-195.
- Сидоровська Є. А. "Життєвий світ" людини як чинник освоєння та конструювання соціокультурного простору: досвід опрацювання проблеми // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Київ, 2016. Вип. 2 (7). С. 46-53.
- Структуралізм URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
- Структурний аналіз URL: http://ni.biz.ua/6/6_10/6_107938_strukturniy-analiz.html.
- Титаренко Т. М. Простір життєвого світу і його типи // Загальна психологія : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Київ, 2007. С. 471-486.
- Федь В. А. Методологічний апарат культурології та перспективи його застосування в розв'язанні проблеми культуротворчості // Молодий вчений. 2017. № 9 (49). 186-190.
- Шейко В. М., Богуцький Ю. П. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина ХІХ-ХХІ ст.). Київ: Генеза. 592 с.
- Шейко В.М., Богуцький Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посібник . Київ: Знання, 2012. 494 с.

Теми рефератів:

1. Архітектоніка тексту як система єдності цілісності та фрагментарності.
2. Бінарні опозиції як чинник конституювання архітектоніки текстів.
3. Інтерпретація функції культури (за вільним вибором студента).

Тема № 5. Інтерпретація архітектоніки тексту казки Корнея Чуковського «Мийдодир» –

3 год.

Мета вивчення: розібратися у феномені казки як проєкції життєвого світу.

Питання:

1. Інтерпретація топоструктури казки.
2. Інтерпретація хроноструктури тексту.

Література:

- Аналіз структурно-функціональний URL: <https://vue.gov.ua>.
- Архітектоніка тексту URL: http://ni.biz.ua/9/9_14/9_149001_arhitektonika-teksta.html.
- Богачов А. Можливість перекладу. До герменевтичної феноменології перекладу // Філософська думка. 2010. № 3. С. 5–21.
- Герчанівська П. Е. Культура в парадигмах ХХ–ХХІ ст.: монографія. Київ: НАКККіМ, 2017. 378 с.
- Корній Чуковський. Казка «Мийдодир» / пер. з рос. М. Рильський URL: <https://xn--80aauks.xn--j1amh/mijdodir.html>
- Оржеховський С. П. Методологічне тлумачення концепції життєсвіту // Практична філософія. 2010. № 3. С. 188-195.
- Сидоровська Є. А. "Життєвий світ" людини як чинник освоєння та конструювання соціокультурного простору: досвід опрацювання проблеми // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Київ, 2016. Вип. 2 (7). С. 46-53.
- Структуралізм URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
- Структурний аналіз URL: http://ni.biz.ua/6/6_10/6_107938_strukturniy-analiz.html.
- Федь В. А. Методологічний апарат культурології та перспективи його застосування в розв'язанні проблеми культуротворчості / Федь В. А., Ликова С. С. // Молодий вчений. 2017. № 9 (49). 186-190.
- Шейко В. М., Богуцький Ю. П. Формування основ культурології в добуцивілізаційноглобалізації (друга половина ХІХ-ХХІ ст.). Київ: Генеза. 592 с.
- Шейко В.М., Богуцький Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посібник . Київ: Знання, 2012. 494 с.

Теми рефератів:

1. Бінарні опозиції як чинник у тлумачення казки.
2. Специфіка топоструктури казки.
3. Специфіка хроноструктури казки.

Тема № 6. Інтерпретація ідеалу та механізмів його конструювання

Мета вивчення: виробити навички інтерпретації культурних ідеалів та механізмів їх конструювання.

Питання:

1. Світоглядний зміст ідеалу та його конструювання.
2. Ідеал як регулятивний механізм культури.
3. Ідеал як інструмент влади.
4. Оцінювання ідеалів як герменевтична процедура.

Література:

- Аксиологія (філософська теорія цінностей): Лекція : https://msn.khmnu.edu.ua/pluginfile.php/293132/mod_resource/content.pdf.
- Архітектоніка тексту URL: http://ni.biz.ua/9/9_14/9_149001_arhitektonika-teksta.html.
- Афоніна О. С. Особливості коду в культурі // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. № 1. С. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2015.138343>. URL: <http://journals.uran.ua/visnyknakkim/article/view/138343>.
- Гаврилюк Т.В. Сакральний простір і час як посередник природного та надприродного світів URL: <https://newacropolis.org.ua/theses>.
- Герчанівська П. Е. Культура в парадигмах ХХ–ХХІ ст.: монографія. Київ: НАКККиМ, 2017. 378 с.
- Еліаде М. Пошуки. Історія та смисл в релігії / Пер. з англ.. Київ: Дух і літера, 2018. Розд. 1. С. 13-26, Розд.8 С. 179-242.
- Життєвий світ URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
- Ідеал URL: <https://esu.com.ua/article-13768>.
- Комісар Л. П. Розуміння/інтерпретація: панорама методологічних пошуків у (пост)епістемології гуманітарних наук // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2017. Вип. 122 (№7). С. 209–212. Бібліогр.: 11 назв.
- Левченко Н. Концепт сакральної антропології в структурі біблійної герменевтики Григорія Сковороди як засіб виховання духовності особистості // Новий колегіум. 2019. № 4. С. 48–53. Бібліогр.: 31 назва.
- Лисий І. Міфотворство як міфотворчість // Філософська думка. 2000. № 4. С. 57-70.
- Насонова К. Ю. Генезис проблеми розуміння авторського тексту у філософській герменевтиці // Культура України : зб. наук. пр. / М-во культури і туризму України, Харків. держ. акад. культури, [Акад. мистецтв України, Ін-т культурології]. Харків, 2009. Вип. 28. С. 92–104. Бібліогр.: 9 назв.
- Оржеховський С. П. Методологічне тлумачення концепції життєвіту

// Практична філософія. 2010. № 3. С. 188-195.

●Петренко М. О. Життєвий світ як умова можливості ідентичності, справедливого та гідного буття людини / Петренко М. О. // Гілея : наук. вісник : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. Наук. Київ, 2018. Вип. 129 (№ 2). С. 192-197.

●Підлісний М.М. Принципи аксіології та шляхи вирішення: Монографія. – Дніпро : Видавець Біла К.О., 2020. 164 с. : <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4207>. pdf.

●Поняття життєвий світ – Людина та повсякденність <https://subject.com.ua/philosophy/osnovi/165.html>.

як вияв духовного життя у поглядах В. Дільтея URL: <https://newacropolis.org.ua/theses/protses-rozuminnia-iaak-vyiyav-dukhovnoho-zhyttia-u-pohliadakh-vdilteia-1500792592>

●Рижкова С. А. Творення, трансляція, інтерпретація та споживання культури : монографія; М-во культури і туризму України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Ін-т післядиплом. освіти. Київ, 2010. 475 с.

●Сидоровська Є. А. "Життєвий світ" людини як чинник освоєння та конструювання соціокультурного простору: досвід опрацювання проблеми // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Київ, 2016. Вип. 2 (7). С. 46-53.

●Титаренко Т. М. Простір життєвого світу і його типи // Загальна психологія : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Київ, 2007. С. 471-486.

●Федь В. А. Методологічний апарат культурології та перспективи його застосування в розв'язанні проблеми культуротворчості // Молодий вчений. 2017. № 9 (49). 186-190.

●Шейко В. М., Богуцький Ю. П. Формування основ культурології в добуцивілізаційноїглобалізації (друга половина XIX-XXI ст.). Київ: Генеза. 592 с.

● Шейко В.М., Богуцький Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посібник. Київ: Знання, 2012. 494 с.

Теми рефератів:

1. Інтерпретація релігійного ідеалу та механізмів його конструювання.
2. Інтерпретація ролі ідеалу як механізму забезпечення соціокультурного порядку.
3. Дикурс-аналіз ідеалу.
4. Питання про культуру оцінювання ідеалів.

Тема № 7. Інтерпретація есхатологічного міфу про Феодору – 4 год.

Мета вивчення: виробити навички інтерпретації есхатологічного міфу на прикладі запропонованого тексту.

Питання:

1. Специфіка есхатологічного міфу.
2. Антропологічний вимір міфу про Феодору.
3. Аксіологічні аспекти міфу про Феодору.

Література:

● Богачов А. Можливість перекладу. До герменевтичної феноменології перекладу // Філософська думка. 2010. № 3. С. 5–21.

● Дубініна В. Обрії герменевтичного дискурсу: до методологічних засад філософської герменевтики // Грані : наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. Дніпро, 2019. Т. 22, № 5. С. 57–65. DOI: <https://doi.org/10.15421/171954>. Бібліогр.: 18 назв.

● Дубініна В. Структура герменевтичного досвіду // Грані : наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. Дніпро, 2020. Т. 23, № 3. С. 57–63. DOI: [10.15421/172025](https://doi.org/10.15421/172025). Бібліогр.: 14 назв.

● Життєвий світ URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

● Колесник О. С. Культурологічна герменевтика як методологічна основа дослідження феномена інтерпретації // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. — 2014. № 4. С. 13–16. Бібліогр.: 8 назв.

● Комісар Л. П. Розуміння/інтерпретація: панорама методологічних пошуків у (пост)епістемології гуманітарних наук // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2017. Вип. 122 (№7). С. 209–212. — Бібліогр.: 11 назв.

● Митарства блаженної Феодори після смерті [Видеоролік] URL: <https://www.google.com/search>.

● Насонова К. Ю. Генезис проблеми розуміння авторського тексту у філософській герменевтиці // Культура України : зб. наук. пр. / М-во культури і туризму України, Харків. держ. акад. культури, [Акад. мистецтв України, Ін-т культурології]. Харків, 2009. Вип. 28. С. 92–104. Бібліогр.: 9 назв.

● Панков Г. Д. Християнський есхатологічний міф у контексті життєвого світу // Культура України. Сер.: Культурологія. Вип. 62. Харків: ХДАК, 2018. С. 79-87.

● Поняття життєвий світ – Людина та повсякденність URL: <https://subject.com.ua/philosophy/osnovi/165.html>.

● Рижкова С. А. Творення, трансляція, інтерпретація та споживання культури : монографія; М-во культури і туризму України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Ін-т післядиплом. освіти. Київ, 2010. 475 с.

●Юджін-Ріпун І. Феноменологія культури як методологія інтерпретації : монографія / Ігор Юджін-Ріпун ; Ін-т культурології НАМ України. Київ, 2020. 335 с.

●Afonina O. The artistic image in the context of culturological hermeneutics // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2018. № 3. С. 191—195. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2018.147394>. Bibliogr.: 5 name.

Теми рефератів:

1. Есхатологічний міф як проекція життєвого світу. Критика сциєнтичного ставлення до міфу.
2. Приватна есхатологія як питання про долю людини.
3. Безсмертя та справедливість як ключові смисли есхатологічного міфу.
4. Регуляторна функція есхатологічного міфу.

Тема № 8. Інтерпретація повісті М. Гоголя «Шинель» – 4 год.

Мета вивчення: виробити навички інтерпретації художньої літератури на прикладі запропонованого тексту.

Питання:

1. Питання про людину в контексті «негативної» антропології.
2. Архитектоніка тексту.
3. Реч як центральний індикатор горизонту життя героя.

Література:

●Гоголь Микола. Шинель. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=402&page=7>

●Богаčov А. Можливість перекладу. До герменевтичної феноменології перекладу // Філософська думка. 2010. № 3. С. 5–21.

●Дубініна В. О. Концепція філологічної герменевтики в рамках філософської граматики К. Германна // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2019. Вип. 149 (№ 10), Ч. 2: Філософські науки. Київ, 2019. С. 34–37. Бібліогр.: 9 назв.

●Дубініна В. Обрії герменевтичного дискурсу: до методологічних засад філософської герменевтики // Грані : наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. Дніпро, 2019. Т. 22, № 5. С. 57–65. DOI: <https://doi.org/10.15421/171954>. Бібліогр.: 18 назв.

●Дубініна В. Структура герменевтичного досвіду // Грані: наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. Дніпро, 2020. Т. 23, № 3. С. 57–63. DOI: [10.15421/172025](https://doi.org/10.15421/172025). Бібліогр.: 14 назв.

●Життєвий світ URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

● Колесник О. С. Культурологічна герменевтика як методологічна основа дослідження феномена інтерпретації // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2014. № 4. С. 13–16. Бібліогр.: 8 назв.

● Поняття життєвий світ – Людина та повсякденність URL: <https://subject.com.ua/philosophy/osnovi/165.html>.

Теми рефератів:

1. Духовний світ «маленької» людини.
2. «Будь людиною» як ціннісний виклик.
3. «Я брат твій» як гуманістичний імператив.

Тема № 9. Інтерпретація подвигу в художньому фільмі «Кіборги» – 4 год.

Мета вивчення: виробити навички інтерпретації аудіовізуальних текстів на прикладі запропонованого тексту.

Питання:

1. Інтерпретація проєкції в культурі постаті героя.
2. Дискурс-аналіз тексту.
3. Ідейний зміст діалогів.

Література:

● Аксіологія (філософська теорія цінностей): Лекція: https://msn.khmnu.edu.ua/pluginfile.php/293132/mod_resource/content/pdf.

● Архітектоніка тексту URL: http://ni.biz.ua/9/9_14/9_149001_arhitektonika-teksta.html.

● Богачов А. Можливість перекладу. До герменевтичної феноменології перекладу // Філософська думка. 2010. № 3. С. 5–21.

● Герчанівська П. Е. Культура в парадигмах ХХ–ХХІ ст.: монографія. Київ : НАКККіМ, 2017. 378 с.

● Данканіч Р. І. Проблема співвідношення герменевтики та історизму в філософії Г. Гадамера // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2018. Вип. 137 (№ 10). С. 154–157. Бібліогр.: 7 назв.

● Дискурсивний аналіз URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

● Дубініна В. Структура герменевтичного досвіду // Грані: наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. Дніпро, 2020. Т. 23, № 3. С. 57–63. DOI: 10.15421/172025. Бібліогр.: 14 назв.

● Життєвий світ URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

● Ідеал URL: <https://esu.com.ua/article-13768>.

● Ковтун Н. М. Структурно-функціональний аналіз архетипу культурного героя. Монографія. – Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка, 2019. 182 с.

●Колесник О. С. Культурологічна герменевтика як методологічна основа дослідження феномена інтерпретації // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. — 2014. № 4. С. 13–16. Бібліогр.: 8 назв.

<http://eprints.zu.edu.ua/31708/18F.pdf>

●Комісар Л. П. Розуміння/інтерпретація: панорама методологічних пошуків у (пост)епістемології гуманітарних наук // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2017. Вип. 122 (№7). С. 209–212. Бібліогр.: 11 назв.

●Оржеховський С. П. Методологічне тлумачення концепції життєсвіту // Практична філософія. 2010. № 3. С. 188-195. <http://eprints.zu.edu.ua/31708/18F.pdf>

●Петренко М. О. Життєвий світ як умова можливості ідентичності, справедливого та гідного буття людини // Гілея : наук. вісник : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. Наук. Київ, 2018. Вип. 129 (№ 2). С. 192-197.

●Поняття життєвий світ – Людина та повсякденність URL: <https://subject.com.ua/philosophy/osnovi/165.html>.

●Сидоровська Є. А. "Життєвий світ" людини як чинник освоєння та конструювання соціокультурного простору: досвід опрацювання проблеми // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Київ, 2016. Вип. 2 (7). С. 46-53.

●Структурний аналіз URL: http://ni.biz.ua/6/6_10/6_107938_strukturniy-analiz.html.

●Титаренко Т. М. Простір життєвого світу і його типи // Загальна психологія : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Київ, 2007. С. 471-486.

●Федь В. А. Методологічний апарат культурології та перспективи його застосування в розв'язанні проблеми культуротворчості // Молодий вчений. 2017. № 9 (49). 186-190.

●Шейко В. М., Богуцький Ю. П. Формування основ культурології в добуцивілізаційноїглобалізації (друга половина ХІХ-ХХІ ст.). Київ: Генеза. 592 с.

●Шейко В.М., Богуцький Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посібник. Київ: Знання, 2012. 494 с.

Теми рефератів:

1. Героїзм як провідний дискурс фільму «Кіборги».
2. Турбота в контекстах індивідуальної долі та національної ідентичності.
- 3.Сенс метафори «кіборги» в фільмі.

Тема № 10. Опрацювання рекомендованої літератури за темою «Семіотичний вимір інтерпретації культури»

Мета вивчення: виробити навички семіотичного виміру інтерпретації культури.

Питання:

1. Семіосфера та семіозис як об'єкти інтерпретації.
2. Кодування як семіотичне конструювання тексту.
3. Роль знакових ситуацій в орієнтуванні семіозису.
4. Семіотичні ефекти в герменевтичному обрії.

Література:

●Архітектоніка тексту URL:

http://ni.biz.ua/9/9_14/9_149001_arhitektonika-teksta.html.

●Афоніна О. С. Особливості коду в культурі // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. № 1. С. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2015.138343>. URL:

<http://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/138343>.

●Вільгельм Дільтей URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

●Габович О., Кузнецов В. Зовнішня та внутрішні семіотики систем наукового знання // Семіотичний аналіз явищ культури : колект. монографія / Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди НАН України ; відп. ред. Т. В. Гардашук. Київ, 2021. С. 12-63. URL: http://web.kpi.kharkov.ua/philosophy/wp-content/uploads/sites/124/2021/11/Semiot_analys.pdf.

●Гадамер Х.-Г. Істина і метод (фрагменти) //Читанка з історії філософії. Книга 6. Зарубіжна філософія XX ст. Київ, 1993. С.196-201. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/gadamer.html>.

●Герчанівська П. Е. Культура в парадигмах XX–XXI ст.: монографія. Київ : НАКККіМ, 2017. – 378 с.

●Довбуш О. Семіосфера як генератор інтра- та інтеркультурних перекладів // Питання літературознавства: Науковий збірник. Чернівці: Рута, 2009. Вип. 78. С. 235-242.

●Елькан О. Б. Семіосфера як символічне ядро культури (на основі текстів германомовного світу XX ст.): Автореф. Дис. канд. культурології. Сімферополь : [Б.в.] 2010. – 20 с.

●Життєвий світ URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

●Казакова О.М. Семіосфера як антропокультурний феномен URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2174/1/Kozakova.pdf>.

●Карась А. Семіотична перспектива інтерпретації реальності як дійсності // Філософська думка. – № 5, 2008.

●Лотман. Вибрані статті. Том 1.Поняття культури та семіотики в роботах Ю.М. Лотмана. Деякі віхи розвитку семіотики в ХХ ст. URL: <https://rt82.ru/uk/the-fire-fighting-units/lotman-izbrannie-stati-tom-1-ponyatie-kultury-i-semiotiki-v>.

●Лотман Ю. Текст у тексті // Вибрані статті. Том 1. Поняття культури та семіотики в роботах Ю.М. Лотмана. Деякі віхи розвитку семіотики в ХХ ст.. С. 428-441: <https://rt82.ru/uk/the-fire-fighting-units/lotman-izbrannie-stati-tom-1-ponyatie-kultury-i-semiotiki-v>.

●Лотман Юрій Михайлович. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. URL: <http://journals.uran.ua/kis/article/view/221331>.

●Оржеховський С. П. Методологічне тлумачення концепції життєсвіту // Практична філософія. 2010. № 3. С. 188-195.

● Печеранський І. П. Методологічні експлікації «семіотичного повороту» в контексті культурологічних досліджень // Питання культурології : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2022. Вип. 40. С. 62–78. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.40.2022.269357>. URL: <http://issues-culture-knukim.pp.ua/article/view/269357/265001>.

●Поняття життєвий світ – Людина та повсякденність URL: <https://subject.com.ua/philosophy/osnovi/165.html>.

● Семіозис URL: <https://osvita-plaza.in.ua/publ/248-1-0-20589>.

● Семіосфера URL: <https://ua-referat.com>.

● Семіотика URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

●Семіотичний аналіз явищ культури: Монографія Київ, Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, 2021. 396 с.

●Сидоровська Є. А. "Життєвий світ" людини як чинник освоєння та конструювання соціокультурного простору: досвід опрацювання проблеми // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Київ, 2016. Вип. 2 (7). С. 46-53.

●Федь В. А. Методологічний апарат культурології та перспективи його застосування в розв'язанні проблеми культуротворчості // Молодий вчений. 2017. № 9 (49). 186-190.

●Чеботаєва О. М. Інформаційно-семіотична концепція культури в регіональних культурологічних дослідженнях // Молодий вчений. 2017. № 4.2. С. 89–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4.2_21.

●Яковлев О. В. Семіотика як методологія дослідження культурного простору України // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. № 2. С. 71–75. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226->

3209.2.2015.138386.URL:

<http://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/138386>.

●Шейко В. М., Богуцький Ю. П. Формування основ культурології в добуцивілізаційноїглобалізації (друга половина XIX-XXI ст.). Київ: Генеза.592 с.

●Шейко В.М., Богуцький Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посібник. Київ: Знання, 2012. 494 с.

Теми рефератів:

1. Сучасна російсько-українська війна як семіосфера.
2. Кодування в сучасному українському ківно (за вибором здобувача).
3. Знакова ситуація як об'єкт орієнтування у семіотичній творчості.
4. Художні ефекти як спосіб створення художнього твору (за вибором студента)
5. Художні ефекти в комунікативному просторі між автором, текстом та реципієнтом (за вибором здобувача).

Тема11. Семіотична інтерпретація діалогу Г. Сковороди «Наркіс. Розмова про те: пізнай себе» – 5 год.

Мета вивчення: виробити навички семіотичного виміру інтерпретації філософських трактатів на прикладі запропонованого тексту.

Питання:

1. Семіосфера сквородинівського Прологу про Наркіса.
2. Семіотична інтерпретація образу Наркіса в Пролозі про Наркіса.
3. Тлумачення образів «справжнього» та «буйих» Наркісів у творчості Г. Сковороди.

Література:

● Сковорода Г. С. Наркіс. Розмова про те: пізнай себе / Пер. В. Шевчука // Сковорода Григорій. Твори в двох томах. Т. 1. Поезії. Байки. Трактати. Діалоги — Укр. Науковий інститут Гарвардського ун.-ту. Інститут л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1994. С. 151–195.

● Аналіз структурно-функціональний URL: // <https://vue.gov.ua>.

● Архітектоніка тексту URL: http://ni.biz.ua/9/9_14/9_149001_arhitektonika-teksta.html.

● Афоніна О. С. Особливості коду в культурі // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. № 1. С. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2015.138343>. URL: <http://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/138343>.

● Богачов А. Можливість перекладу. До герменевтичної феноменології перекладу // Філософська думка. 2010. № 3. С. 5–21.

● Богачов А. Філософський початок герменевтики: (до історії визначення герменевтичного досвіду) // Філософська думка. 2011. № 5. С. 60–75.

● Габович О., Кузнецов В. Зовнішня та внутрішні семіотики систем наукового знання // Семіотичний аналіз явищ культури : колект. монографія / Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди НАН України ; відп. ред. Т. В. Гардашук. Київ, 2021. С. 12-63. URL: http://web.kpi.kharkov.ua/philosophy/wp-content/uploads/sites/124/2021/11/Semiot_analys.pdf.

● Гаврилюк Т.В. Сакральний простір і час як посередник природного та надприродного світів URL: <https://newacropolis.org.ua/theses>.

● Дискурсивний аналіз URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

● Дубініна В. Обрії герменевтичного дискурсу: до методологічних засад філософської герменевтики // Грані : наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-

політ. дослідж. Дніпро, 2019. Т. 22, № 5. С. 57–65. DOI: <https://doi.org/10.15421/171954>.
Бібліогр.: 18 назв.

● Дубініна В. О. Основні концептуальні схеми філософської герменевтики і їх відображення у філософській критиці. Критична реконструкція К.-О. Апеля. // Гілея: наук. вісн.: [збірник] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». — Київ, 2019. — Вип. 148 (№ 9), Ч. 2: Філософські науки. С. 65–68. Бібліогр.: 10 назв.

● Дубініна В. Структура герменевтичного досвіду // Грані: наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олесь Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. Дніпро, 2020. Т. 23, № 3. С. 57–63. DOI: 10.15421/172025. Бібліогр.: 14 назв.

● Ділі Дж. Основи семіотики / Перекл. з англ. та наук. ред. Анатолій Карась. Київ: Арсенал, 2000. 232 с.

● Довбуш О. Семіосфера як генератор інтра- та інтеркультурних перекладів // Питання літературознавства: Науковий збірник. Чернівці: Рута, 2009. Вип. 78. С. 235-242.

● Елькан О. Б. Семіосфера як символічне ядро культури (на основі текстів германомовного світу XX ст.): Автореф. дис. канд. культурології. Сімферополь : [Б.в.] 2010. – 20 с.

● Єрмоленко, А.М. Практична філософія Григорія Сковороди і сучасність: до 300-річчя від дня народження. За матеріалами доповіді на засіданні Президії НАН України 14 грудня 2022 року. // Вісник Національної академії наук України. 2023. № 2. С. 62-74.

● Єрмоленко, А.М. Практична філософія Григорія Сковороди у світлі нашого досвіду. – Філософська думка. № 4. С. 7-26.

Життєвий світ URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

● Ідеал URL: <https://esu.com.ua/article-13768>.

● Казакова О.М. Семіосфера як антропокультурний феномен: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2174/1/Kozakova.pdf>.

● Карась А. Семіотична перспектива інтерпретації реальності як дійсності // Філософська думка. – № 5, 2008.

● Колесник О. С. Культурологічна герменевтика як методологічна основа дослідження феномена інтерпретації // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. — 2014. № 4. С. 13–16. Бібліогр.: 8 назв.

● Лімонченко В.В. Філософський вимір культурології // Культурологічна думка. 2011. № 4. С. 104-110.

● Лотман. Вибрані статті. Том 1. Поняття культури та семіотики в роботах Ю.М. Лотмана. Деякі віхи розвитку семіотики в XX ст. URL: <https://rt82.ru/uk/the-fire-fighting-units/lotman-izbrannie-stati-tom-1-ponyatie-kultury-i-semiotiki-v>.

● Лотман Ю. Текст у тексті // Вибрані статті. Том 1. Поняття культури та семіотики в роботах Ю.М. Лотмана. Деякі віхи розвитку семіотики в XX ст. С. 428-441 URL: <https://rt82.ru/uk/the-fire-fighting-units/lotman-izbrannie-stati-tom-1-ponyatie-kultury-i-semiotiki-v>.

● Лотман Юрій Михайлович. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
URL: <http://journals.uran.ua/kis/article/view/221331>.

● Оржеховський С. П. Методологічне тлумачення концепції життєсвіту // Практична філософія. 2010. № 3. С. 188-195.

● Панков Г.Д. Досвід антропології «вглядання у себе» в пролозі сквородинівського «Наркіса» // Філософська та художньо-літературна творчість Г.С. Сковороди у контексті проблем сучасного людського буття: Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (квітень 2021 року). Дрогобич, 2022. С. 76-84 :

<https://dspace.pnpu.edu.ua/sites/history/wp-content/uploads/2022/06/filosofska-ta-xudozhno-literaturna-tvorchist-g.s-skovorody-u-konteksti-problem-suchasnogo-lyudskogo-buttya-pdf>

● Панков Г.Д. Персоналістичні аспекти у сквородинівському «Наркісі» // Філософська та художньо-літературна творчість Г.С. Сковороди у контексті проблем сучасного людського буття: Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (квітень 2021 року). Дрогобич, 2022. С. 85-93.

<https://dspu.edu.ua/sites/history/wp-content/uploads/2022/06/filosofska-ta-xudozhno-literaturna-tvorchist-g.s-skovorody-u-konteksti-problem-suchasnogo-lyudskogo-buttya-pdf>

● Печеранський І. П. Методологічні експлікації «семіотичного повороту» в контексті культурологічних досліджень // Питання культурології : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2022. Вип. 40. С. 62–78. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.40.2022.269357>. URL: <http://issues-culture-ukim.pp.ua/article/view/269357/265001>.

● Поняття життєвий світ – Людина та повсякденність URL: <https://subject.com.ua/philosophy/osnovi/165.html>.

● Попович М. Григорій Сковорода: філософія свободи. Київ : Майстерня Білецьких, 2007. 256 с.

● Смірнов А. «Практики себе» у працях Мішеля Фуко URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b1b611cb-db33-45ee-873e-f92787e60946/content>

● Семіозис URL: <https://osvita-plaza.in.ua/publ/248-1-0-20589>.

● Семіосфера URL: <https://ua-referat.com>.

● Семіотичний аналіз явищ культури: Монографія Київ, Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, 2021. 396 с.

● Сидоровська Є. А. "Життєвий світ" людини як чинник освоєння та конструювання соціокультурного простору: досвід опрацювання проблеми // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Київ, 2016. Вип. 2 (7). С. 46-53.

● Структурний аналіз URL: http://ni.biz.ua/6/6_10/6_107938_strukturniy-analiz.html.

● Титаренко Т. М. Простір життєвого світу і його типи // Загальна психологія : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ, 2007. С. 471-486.

● Федь В. А. Методологічний апарат культурології та перспективи його застосування в розв'язанні проблеми культуротворчості // Молодий вчений. 2017. № 9 (49). 186-190.

● Чеботаєва О. М. Інформаційно-семіотична концепція культури в регіональних культурологічних дослідженнях // Молодий вчений. 2017. № 4.2. С. 89–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4.2_21.

● Яковлев О. В. Семіотика як методологія дослідження культурного простору України // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. № 2. С. 71–75. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2015.138386>. URL: <http://journals.urau.ua/visnyknakkkim/article/view/138386>.

● Шейко В. М., Богуцький Ю. П. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина XIX–XXI ст.). Київ: Генеза. 592 с.

● Шейко В.М., Богуцький Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посібник . Київ: Знання, 2012. 494 с.

Теми рефератів

1. Містичне прагнення сквородинівського Наркіса в герменевтичному горизонті.
2. Аскетичні погляди Г. Сковороди в культурологічній інтерпретації.
3. Специфіка реінтерпретації образу Наркіса в творчості Г. Сковороди.

Тема № 12. Опрацювання рекомендованої літератури за темою: «Постструктуралістська герменевтика як «виклик» структуралізму»

Мета вивчення: виробити навички опрацювання досвіду інтерпретації культури постмодернізмом.

Питання:

1. Структурність тексту в постструктуралістичній опозиції.

2. Критика текстів методом дискурс-аналізу М. Фуко.

3. Інтерпретація текстів методом критичного аналізу мови Р. Бартом.

Література

- Архітектоніка тексту URL: http://ni.biz.ua/9/9_14/9_149001_arhitektonika-teksta.html.
- Афоніна О. С. Особливості коду в культурі // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. № 1. С. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2015.138343>. URL: <http://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/138343>.
- Богачов А. Можливість перекладу. До герменевтичної феноменології перекладу // Філософська думка. 2010. № 3. С. 5–21.
- Герчанівська П. Е. Культура в парадигмах ХХ–ХХІ ст.: монографія. Київ : НАКККіМ, 2017. – 378 с.
- Деконструкція URL: <https://esu.com.ua/article-21346>
- Дерріда Ж. Деконструкція, знак і лист URL: https://stud.com.ua/174347/filosofi20/derrida_dekonstruktsiya_list#aftercont.
- Дискурсивний аналіз URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
- Дубініна В. О. Основні концептуальні схеми філософської герменевтики і їх відображення у філософській критиці. Критична реконструкція К.-О. Апеля // Гілея: наук. вісн.: [збірник] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2019. Вип. 148 (№ 9), Ч. 2: Філософські науки. С. 65–68. Бібліогр.: 10 назв.
- Дубініна В. Структура герменевтичного досвіду // Грані: наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. Дніпро, 2020. Т. 23, № 3. С. 57–63. DOI: 10.15421/172025. Бібліогр.: 14 назв.
- Життєвий світ URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
- Енциклопедія постмодернізму / За ред.. Ч.Е. Вінквіста, В.Е. Тейлора : наук. ред. пер. О. Шевченко. Київ: Основи, 2003. 503 с.
- Ідеал URL: <https://esu.com.ua/article-13768>.
- Колесник О. С. Культурологічна герменевтика як методологічна основа дослідження феномена інтерпретації // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2014. № 4. С. 13–16. Бібліогр.: 8 назв.
- Комісар Л. П. Розуміння/інтерпретація: панорама методологічних пошуків у (пост)епістемології гуманітарних наук // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2017. Вип. 122 (№7). С. 209–212. Бібліогр.: 11 назв.
- Невдачина А.С. Симулякр та симуляція як способи маніпуляції URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/25755/pdf>
- Поняття життєвий світ – Людина та повсякденність URL: <https://subject.com.ua/philosophy/osnovi/165.html>.

● Постструктуралізм: походження, характеристики, представники URL: <https://uk.warbletoncouncil.org/posestructuralismo-16303>.

● Постструктуралізм і методологія реконструкції літературного твору URL: <https://ukrlit.net/item/1234.html>.

● Семіозис URL: <https://osvita-plaza.in.ua/publ/248-1-0-20589>.

● Сидоровська Є. А. "Життєвий світ" людини як чинник освоєння та конструювання соціокультурного простору: досвід опрацювання проблеми // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Київ, 2016. Вип. 2 (7). С. 46-53.

● Соціолект URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

● Структуралізм URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

● Структурний аналіз URL: http://ni.biz.ua/6/6_10/6_107938_strukturniy-analiz.html.

● Титаренко Т. М. Простір життєвого світу і його типи // Загальна психологія : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Київ., 2007. С. 471-486.

● Фуко, Мішель-Поль // Філософський енциклопедичний словник / В.І. Шинкарук (гол. Редкол.) та 96пп. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абріс, 2002. – С. 692.

Теми рефератів:

1. Метод деконструкція структур у герменевтиці постструктуралізму.
2. Критика дискурсивних практик у постструктуралістичній герменевтиці.
3. Кононativна семіологія Р. Барта в системі інтерпретації культури постструктуралізмом.

Тема 13. Інтерпретація тексту за вільним вибором студента – 5 год.

Мета: закріпити навички інтерпретації тексту за вибором студента.

Питання:

1. Структурний метод інтерпретації тексту.
2. Аксиологічний підхід до інтерпретації тексту.
3. Семіотичний підхід до інтерпретації тексту.

Література

● Шейко В. М., Богуцький Ю. П. Формування основ культурології в добуцивілізаційної глобалізації (друга половина XIX-XXI ст.). Київ: Генеза. 592 с.

● Шейко В.М., Богуцький Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посібник. Київ: Знання, 2012. 494 с.

- Аксіологія (філософська теорія цінностей): Лекція : https://msn.khmnu.edu.ua/pluginfile.php/293132/mod_resource/content.pdf.
- Аналіз структурно-функціональний URL: // <https://vue.gov.ua>.
- Архітектоніка тексту URL: http://ni.biz.ua/9/9_14/9_149001_arhitektonika-teksta.html.
- Афоніна О. С. Особливості коду в культурі // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. № 1. С. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2015.138343>. URL: <http://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/138343>.
- Богачов А. Можливість перекладу. До герменевтичної феноменології перекладу // Філософська думка. 2010. № 3. С. 5–21.
- Габович О., Кузнецов В. Зовнішня та внутрішні семіотики систем наукового знання // Семіотичний аналіз явищ культури : колект. монографія / Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди НАН України ; відп. ред. Т. В. Гардашук. Київ, 2021. С. 12-63. URL: http://web.kpi.kharkov.ua/philosophy/wp-content/uploads/sites/124/2021/11/Semiot_analys.pdf.
- Гаврилюк Т.В. Сакральний простір і час як посередник природного та надприродного світів : <https://newacropolis.org.ua/theses>.
- Гадамер Х.-Г. Істина і метод (фрагменти) // Читанка з історії філософії. Книга 6. Зарубіжна філософія ХХ ст. – К., 1993. - С.196-201. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/gadamer.html>.
- Герчанівська П. Е. Культура в парадигмах ХХ–ХХІ ст.: монографія. Київ : НАКККіМ, 2017. 378 с.
- Данканіч Р. І. Проблема співвідношення герменевтики та історизму в філософії Г. Гадамера // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2018. Вип. 137 (№ 10). С. 154–157. Бібліогр.: 7 назв.
- Дискурсивний аналіз URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
- Дубініна В. О. Концепція філологічної герменевтики в рамках філософської граматики К. Германна // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2019. Вип. 149 (№ 10), Ч. 2: Філософські науки. Київ, 2019. С. 34–37. Бібліогр.: 9 назв.
- Дубініна В. Обрії герменевтичного дискурсу: до методологічних засад філософської герменевтики // Грані : наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. — Дніпро, 2019. Т. 22, № 5. С. 57–65. DOI: <https://doi.org/10.15421/171954>. Бібліогр.: 18 назв.
- Довбуш О. Семіосфера як генератор інтра- та інтеркультурних перекладів // Питання літературознавства: Науковий збірник. Чернівці: Рута, 2009. Вип. 78. С. 235-242.

- Елькан О. Б. Семіосфера як символічне ядро культури (на основі текстів германомовного світу XX ст.): Автореф. дис... канд. культурології. – Сімферополь : [Б.в.] 2010. 20 с
- Життєвий світ URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
- Ідеал URL: <https://esu.com.ua/article-13768>.
- Казакова О.М. Семіосфера як антропокультурний феномен URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2174/1/Kozakova.pdf>.
- Карась А. Семіотична перспектива інтерпретації реальності як дійсності // Філософська думка. – № 5, 2008.
- Ковтун Н. М. Структурно-функціональний аналіз архетипу культурного героя. Монографія. – Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка, 2019. 182 с.
- Колесник О. С. Культурологічна герменевтика як методологічна основа дослідження феномена інтерпретації / Колесник Олена Сергіївна // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2014. № 4. С. 13–16. Бібліогр.: 8 назв.
- Левченко Н. Концепт сакральної антропології в структурі біблійної герменевтики Григорія Сковороди як засіб виховання духовності особистості // Новий колегіум. 2019 № 4. С. 48–53. Бібліогр.: 31 назва.
- Лисий І. Міфотворство як міфотворчість // Філософська думка. 2000. № 4. С. 57-70
- Лотман. Вибрані статті. Том 1. Поняття культури та семіотики в роботах Ю.М. Лотмана. Деякі віхи розвитку семіотики в XX ст. URL: <https://rt82.ru/uk/the-fire-fighting-units/lotman-izbrannie-stati-tom-1-ponyatie-kultury-i-semiotiki-v>.
- Лотман Ю. Текст у тексті // Вибрані статті. Том 1. Поняття культури та семіотики в роботах Ю.М. Лотмана. Деякі віхи розвитку семіотики в XX ст.. С. 428-441 URL: <https://rt82.ru/uk/the-fire-fighting-units/lotman-izbrannie-stati-tom-1-ponyatie-kultury-i-semiotiki-v>.
- Міф URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
- Оржеховський С. П. Методологічне тлумачення концепції життєвіту // Практична філософія. 2010. № 3. С. 188-195.
- Петренко М. О. Життєвий світ як умова можливості ідентичності, справедливого та гідного буття людини // Гілея : наук. вісник : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. Наук. Київ, 2018. Вип. 129 (№ 2). С. 192-197.
- Підлісний М.М. Принципи аксіології та шляхи вирішення: Монографія. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2020. 164 с. : <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4207>. pdf.
- Поняття життєвий світ – Людина та повсякденність URL: <https://subject.com.ua/philosophy/osnovi/165.html>.

- Смірнов А. «Практики себе» у працях Мішеля Фуко URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b1b611cb-db33-45ee-873e-f92787e60946/content>
- Сакральне URL: <https://www.google.com/search>.
- Семіозис URL: <https://osvita-plaza.in.ua/publ/248-1-0-20589>.
- Семіосфера URL: <https://ua-referat.com>.
- Семіотичний аналіз явищ культури: Монографія – К., Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, 2021. – 396 с.
- Сидоровська Є. А. "Життєвий світ" людини як чинник освоєння та конструювання соціокультурного простору: досвід опрацювання проблеми // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. — Київ, 2016. — Вип. 2 (7). — С. 46-53.
- Структурний аналіз URL: http://ni.biz.ua/6/6_10/6_107938_strukturniy-analiz.html.
- Титаренко Т. М. Простір життєвого світу і його типи // Загальна психологія : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [упоряд. Київ, 2007. — С. 471-486.
- Федь В. А. Методологічний апарат культурології та перспективи його застосування в розв'язанні проблеми культуротворчості // Молодий вчений. 2017. № 9 (49). 186-190.
- Чеботаєва О. М. Інформаційно-семіотична концепція культури в регіональних культурологічних дослідженнях // Молодий вчений. 2017. № 4.2. С. 89–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4.2_21.
- Юдкін-Ріпун І. Феноменологія культури як методологія інтерпретації : монографія / Ігор Юдкін-Ріпун ; Ін-т культурології НАМ України. Київ, 2020. 335 с.
- Яковлев О. В. Семіотика як методологія дослідження культурного простору України // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. № 2. С. 71–75. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2015.138386>. URL: <http://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/138386>.

Теми рефератів – за вільним вибором студентів

4. ЗАПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОЇ ФОРМИ КОНТРОЛЮ (ЕКЗАМЕН)

1. Гуманітарний статус герменевтики.
2. Герменевтика як мистецтво інтерпретації культури.
3. Герменевтика та методологія.
4. Герменевтика та культурологія.
5. Інтерпретація як аналітика смислів.

6. Інтерпретація як виявлення «первинних» та створення «вторинних» смислів.
7. Інтерпретація як реконструкція життєвого світу.
8. Текст яка проекція життя.
9. Герменевтична спрямованість методології В. Дільтея.
10. Герменевтичне значення персоналістичної аналітики М. Фуко.
11. «Турбота про себе» в горизонті персоналістичної інтерпретації культури.
12. Методологічні стандарти інтерпретації.
13. Діалектика емпіричних та теоретичних чинників у горизонті культурологічної інтерпретації.
14. Інтерпретатор як суб'єкт герменевтичної ситуації.
15. Інтерес як рушійна сила інтерпретації.
16. Характер системного аналізу в інтерпретації культури.
17. Структурний аналіз культури.
18. Функціональний аналіз культури.
19. Визначення значення цінностей в культурі.
20. Інтерпретація оцінюючих ситуацій.
21. Аналіз ідеалів та механізмів їхнього конструювання.
22. Ідеал як інструмент влади.
23. Оцінювання ідеалів як герменевтична процедура.
24. Інтерпретація регулюючого механізму культури.
25. Методи аксіологічного аналізу.
26. Інтерпретація семіосфери.
27. Аналіз орієнтування семіозису у текстах.
28. Кодування як семіотичне конструювання тексту.
29. Аналіз способів семіотизації текстів.
30. Семіотичні ефекти в герменевтичному обрії.
31. Структурність тексту у постструктуралістичній опозиції.
32. Критика текстів методом дискурс-аналізу М. Фуко.
33. Інтерпретація текстів методом критичного аналізу мови Р. Бартом.
34. Критика сцієнтичного ставлення до міфу.

5. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Обов'язкові

1. Шейко В. М., Богуцький Ю. П. Формування основ культурології в добуцивілізаційноїглобалізації (друга половина XIX-XXI ст.). Київ: Генеза. 592 с.

2. Шейко В.М., Богуцький Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посібник . Київ: Знання, 2012. 494 с.

Додаткові

3. Аксіологія (філософська теорія цінностей): Лекція URL: https://msn.khmnu.edu.ua/pluginfile.php/293132/mod_resource/content/pdf.
4. Аналіз структурно-функціональний URL: // <https://vue.gov.ua>.
5. Архітектоніка тексту URL: http://ni.biz.ua/9/9_14/9_149001_arhitektonika-teksta.html.
6. Афоніна О. С. Особливості коду в культурі // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. № 1. С. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2015.138343>. URL: <http://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/138343>.
7. Богачов А. Можливість перекладу. До герменевтичної феноменології перекладу // Філософська думка. 2010. № 3. С. 5–21.
8. Богачов А. Філософський початок герменевтики: (до історії визначення герменевтичного досвіду) // Філософська думка. 2011. № 5. С. 60–75.
9. Брагін Ю.А. Формування предмета дослідження в концепціях В. Дільтея та К. Гірца: культурологічний аспект. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата культурології. Харків, 2015. 18 с.
10. Вільгельм Дільтей URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
11. Габович О., Кузнєцов В. Зовнішня та внутрішні семіотики систем наукового знання // Семіотичний аналіз явищ культури: колект. монографія / Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди НАН України; відп. ред. Т. В. Гардашук. Київ, 2021. С. 12-63. URL: http://web.kpi.kharkov.ua/philosophy/wp-content/uploads/sites/124/2021/11/Semiot_analys.pdf.
12. Гаврилюк Т.В. Сакральний простір і час як посередник природного та надприродного світів URL: <https://newacropolis.org.ua/theses>.
13. Гадамер Х.-Г. Істина і метод (фрагменти) // Читанка з історії філософії. Книга 6. Зарубіжна філософія ХХ ст. Київ, 1993. С.196-201. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/gadamer.html>.
14. Герчанівська П. Е. Культура в парадигмах ХХ–ХХІ ст.: монографія. Київ: НАКККіМ, 2017. 378 с.
15. Гоголь Микола. Шинель URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=402&page=7>
16. Данканіч Р. І. Проблема співвідношення герменевтики та історизму в філософії Г. Гадамера // Гілея: наук. вісн.: [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2018. Вип. 137 (№ 10). С. 154–157. Бібліогр.: 7 назв.
17. Деконструкція URL: <https://esu.com.ua/article-21346>
18. Дерріда Ж. Деконструкція, знак і лист URL: https://stud.com.ua/174347/filosofi20/derrida_dekonstruktsiya_list#aftercont.
19. Дискурсивний аналіз URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

20. Дубініна В. О. Концепція філологічної герменевтики в рамках філософської граматики К. Германна // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2019. Вип. 149 (№ 10), Ч. 2: Філософські науки. Київ, 2019. С. 34–37. Бібліогр.: 9 назв.

21. Дубініна В. Обрії герменевтичного дискурсу: до методологічних засад філософської герменевтики // Грані : наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. Дніпро, 2019. Т. 22, № 5. С. 57–65. DOI: <https://doi.org/10.15421/171954>. Бібліогр.: 18 назв.

22. Дубініна В. О. Основні концептуальні схеми філософської герменевтики і їх відображення у філософській критиці. Критична реконструкція К.-О. Апеля // Гілея: наук. вісн.: [збірник] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2019. Вип. 148 (№ 9), Ч. 2: Філософські науки. С. 65–68. Бібліогр.: 10 назв.

23. Дубініна В. О. Проект універсальної герменевтики // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2017. Вип. 127 (№12). С. 161–164. Бібліогр.: 9 назв.

24. Дубініна В. Структура герменевтичного досвіду // Грані: наук.-теорет. альм. / Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Центр соц.-політ. дослідж. Дніпро, 2020. Т. 23, № 3. С. 57–63. DOI: [10.15421/172025](https://doi.org/10.15421/172025). Бібліогр.: 14 назв.

25. Ділі Дж. Основи семіотики / Перекл. з англ. та наук. ред. Анатолій Карась. Київ: Арсенал, 2000. 232 с.

26. Довбуш О. Семіосфера як генератор інтра- та інтеркультурних перекладів // Питання літературознавства: Науковий збірник. Чернівці: Рута, 2009. Вип. 78. С. 235-242.

27. Еліаде М. Пошуки. Історія та смисл в релігії / Пер. з англ.. Київ: Дух і літера, 2018. Розд. 1. С. 13-26, Розд.8. С. 179-242.

28. Елькан О. Б. Семіосфера як символічне ядро культури (на основі текстів германомовного світу XX ст.): Автореф. дис... канд. культурології. Сімферополь : [Б.в.] 2010. 20 с.

29. Енциклопедія постмодернізму / За ред.. Ч.Е. Вінквіста, В.Е. Тейлора: наук. ред. пер. О. Шевченко. Київ: Основи, 2003. 503 с.

30. Єрмоленко, А.М. Практична філософія Григорія Сковороди і сучасність: до 300-річчя від дня народження. За матеріалами доповіді на засіданні Президії НАН України 14 грудня 2022 року // Вісник Національної академії наук України. 2023. № 2. С. 62-74.

31. Єрмоленко, А.М. Практична філософія Григорія Сковороди у світлі нашого досвіду. – Філософська думка. № 4. С. 7-26.

32. Життєвий світ URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

33. Ідеал URL: <https://esu.com.ua/article-13768>.

34. Казакова О.М. Семіосфера як антропокультурний феномен URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2174/1/Kozakova.pdf>.
35. Карась А. Семіотична перспектива інтерпретації реальності як дійсності // Філософська думка. – № 5, 2008.
36. Ковтун Н. М. Структурно-функціональний аналіз архетипу культурного героя. Монографія. – Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка, 2019. 182 с.
37. Комісар Л. П. Розуміння/інтерпретація: панорама методологічних пошуків у (пост)епістемології гуманітарних наук // Гілея : наук. вісн. : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. наук, вид-во «Гілея». Київ, 2017. Вип. 122 (№7). С. 209–212. — Бібліогр.: 11 назв.
38. Корній Чуковський. Казка «Мийдодир» / пер. з рос. М. Рильський URL: <https://xn--80aauks.xn--j1amh/mijdodir.html>
39. Левченко Н. Концепт сакральної антропології в структурі біблійної герменевтики Григорія Сковороди як засіб виховання духовності особистості // Новий колегіум. 2019. № 4. С. 48–53. Бібліогр.: 31 назва.
40. Лисий І. Міфотворство як міфотворчість // Філософська думка. 2000. № 4. С. 57-70.
41. Лімонченко В.В. Філософський вимір культурології // Культурологічна думка. – 2011. – № 4. – С. 104-110.
42. Лотман. Вибрані статті. Том 1. Поняття культури та семіотики в роботах Ю.М. Лотмана. Деякі віхи розвитку семіотики в ХХ ст. URL: <https://rt82.ru/uk/the-fire-fighting-units/lotman-izbrannie-stati-tom-1-ponyatie-kultury-i-semiotiki-v>.
43. Лотман Ю. Текст у тексті // Вибрані статті. Том 1. Поняття культури та семіотики в роботах Ю.М. Лотмана. Деякі віхи розвитку семіотики в ХХ ст.. С. 428-441 URL: <https://rt82.ru/uk/the-fire-fighting-units/lotman-izbrannie-stati-tom-1-ponyatie-kultury-i-semiotiki-v>.
44. Лотман Юрій Михайлович. : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. URL: <http://journals.uran.ua/kis/article/view/221331>.
45. Митарства блаженної Феодори після смерті [Видеоролік] URL: <https://www.google.com/search>.
46. Міф URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
47. Насонова К. Ю. Генезис проблеми розуміння авторського тексту у філософській герменевтиці // Культура України : зб. наук. пр. / М-во культури і туризму України, Харків. держ. акад. культури, [Акад. мистецтв України, Ін-т культурології]. Харків, 2009. Вип. 28. С. 92–104. Бібліогр.: 9 назв.
48. Невдачина А.С. Симулякр та симуляція як способи маніпуляції URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/25755/pdf>
49. Оржеховський С. П. Методологічне тлумачення концепції життєсвіту

// Практична філософія. 2010. № 3. С. 188-195. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/31708/18F.pdf>

50. Панков Г.Д. Досвід антропології «вглядування у себе» в пролозі сквородинівського «Наркіса» // Філософська та художньо-літературна творчість Г.С. Сквороди у контексті проблем сучасного людського буття: Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (квітень 2021 року). Дрогобич, 2022. С. 76-84. URL: <https:dspu.edu.ua/sites/history/wp-content/uploads/2022/06/filosofska-ta-xudozhno-literaturna-tvorchist-g.s-skovorody-u-konteksti-problem-suchasnogo-lyudskogo-buttya-pdf>

51. Панков Г.Д. Персоналістичні аспекти у сквородинівському «Наркісі» // Філософська та художньо-літературна творчість Г.С. Сквороди у контексті проблем сучасного людського буття: Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (квітень 2021 року). Дрогобич, 2022. С. 85-93. <https:dspu.edu.ua/sites/history/wp-content/uploads/2022/06/filosofska-ta-xudozhno-literaturna-tvorchist-g.s-skovorody-u-konteksti-problem-suchasnogo-lyudskogo-buttya-pdf>

52. Панков Г. Д. Християнський есхатологічний міф у контексті життєвого світу // Культура України. – Сер.: Культурологія. Вип. 62. Харків: ХДАК, 2018. С. 79-87.

53. Петренко М. О. Життєвий світ як умова можливості ідентичності, справедливого та гідного буття людини // Гілея : наук. вісник : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ВГО Укр. акад. Наук. Київ, 2018. Вип. 129 (№ 2). С. 192-197.

54. Печеранський І. П. Методологічні експлікації «семіотичного повороту» в контексті культурологічних досліджень // Питання культурології : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2022. Вип. 40. С. 62–78. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.40.2022.269357>. URL: <http://issues-culture-knukim.pp.ua/article/view/269357/265001>.

55. Підлісний М.М. Принципи аксіології та шляхи вирішення: Монографія. – Дніпро : Видавець Біла К.О., 2020. 164 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4207>. pdf.

56. Поняття життєвий світ – Людина та повсякденність URL: <https://subject.com.ua/philosophy/osnovi/165.html>.

57. Попович М. Григорій Скворода: філософія свободи Київ : Майстерня Білецьких, 2007. 256 с.

58. Постструктуралізм: походження, характеристики, представники URL: <https://uk.warbletoncouncil.org/posestructuralismo-16303>.

59. Постструктуралізм і методологія реконструкції літературного твору URL: <https://ukrlit.net/item/1234.html>.

60. Процес розуміння як вияв духовного життя у поглядах В. Дільтея URL: <https://newacropolis.org.ua/theses/protses-rozuminnia-iaak-vyivav-dukhovnoho-zhyttia-u-pohliadakh-vdilteia-1500792592>

61. Смірнов А. «Практики себе» у працях Мішеля Фуко URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b1b611cb-db33-45ee-873e-f92787e60946/content>

62. Рижкова С. А. Творення, трансляція, інтерпретація та споживання культури : монографія; М-во культури і туризму України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Ін-т післядиплом. освіти. Київ, 2010. 475 с.

63. Сакральне URL: <https://www.google.com/search>.

64. Семіозис URL: <https://osvita-plaza.in.ua/publ/248-1-0-20589>.

65. Семіосфера URL: <https://ua-referat.com>.

66. Семіотика URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

67. Семіотичний аналіз явищ культури: Монографія Київ, Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, 2021. 396 с.

68. Сковорода Г. С. Наркіс. Розмова про те: пізнай себе / Пер. В. Шевчука // Сковорода Григорій. Твори в двох томах. Т. 1. Поезії. Байки. Трактати. Діалоги — Укр. Науковий інститут Гарвардського ун.-ту. Інститут лри ім. Т. Г. Шевченка НАН УКраїни, 1994. С. 151–195.

69. Сидоренко Л.І., Перова О.Є. Сучасна наука: взаємозв'язок ціннісного та когнітивного // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка : Сер.: Філософія. Політологія. №№ 81-83/2006. С. 153-156.

70. Сидоровська Є. А. Життєвий світ людини: до історії проблеми // Мистецтвознавчі записки : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. Київ, 2016. Вип. 30. С. 156-169.

71. Сидоровська Є. А. "Життєвий світ" людини як чинник освоєння та конструювання соціокультурного простору: досвід опрацювання проблеми // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство : [зб. наук. пр.] / М-во культури України, Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Київ, 2016. Вип. 2 (7). С. 46-53.

72. Соціолект URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

73. Структуралізм URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

74. Структурний аналіз URL: http://ni.biz.ua/6/6_10/6_107938_strukturniy-analiz.html.

75. Титаренко Т. М. Простір життєвого світу і його типи // Загальна психологія : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [упоряд. Київ, 2007. С. 471-486.

76. Уайльд Оскар. Велетень себелюбець URL: https://tales.org.ua/kazky/kazki-zarubizhnih-avtoriv/oskar-uajld/#google_vignette.

77. Уайльд О. Троянда і соловей URL: https://tales.org.ua/kazky/kazki-zarubizhnih-avtoriv/oskar-uajld/#google_vignette.

78. Уайльд О. Щасливий принц URL: https://tales.org.ua/kazky/kazki-zarubizhnih-avtoriv/oskar-uajld/#google_vignette.

79. Фуко, Мішель-Поль // Філософський енциклопедичний словник / В.І. Шинкарук (гол. Редкол.) та 106пп. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. С. 692.

80. Федь В. А. Методологічний апарат культурології та перспективи його застосування в розв'язанні проблеми культуротворчості. // Молодий вчений. 2017. № 9 (49). 186-190.

81. Чеботаєва О. М. Інформаційно-семіотична концепція культури в регіональних культурологічних дослідженнях // Молодий вчений. 2017. № 4.2. С. 89–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4.2_21.

82. Юдкін-Ріпун І. Феноменологія культури як методологія інтерпретації : монографія / Ігор Юдкін-Ріпун ; Ін-т культурології НАМ України. Київ, 2020. 335 с.

83. Яковлев О. В. Семіотика як методологія дослідження культурного простору України // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. № 2. С. 71–75. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2015.138386>. URL: <http://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/138386>.

84. Afonina O. The artistic image in the context of culturological hermeneutics // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2018. № 3. С. 191–195. — DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2018.147394>. Bibliogr.: 5 name.

85. Fornas J. The Hermeneutic Concept of Culture [Electronic resource] // Defending Culture: conceptual foundations and contemporary debate / Johan Fornas ; Sodertorn University, School of Culture and Education, Department of Media and Communication Studies. Stockholm, 2017. С. 49–88. DOI 10.1007/978-3-319-57810-1_5.

Навчальне видання

ГЕРМЕНЕВТИКА КУЛЬТУРИ

Програма та навчально-методичні матеріали до курсу
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності
034 «Культурологія»
ОП «Теоретична та прикладна культурологія»

Укладач:

Панков Георгій Дмитрійович,
доктор філософських наук, професор

Друкується в авторській редакції

План 2025

Підписано до друку 28.03.2025р. Формат 60x84/16.
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап. Ум. друк. арк. _____. Обл.-вид. арк. _____.

Адреса редакції і видавця: ХДАК, Україна, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4
тел. (057) 731-27-83. e-mail: rvv2000k@ukr.net.